

Sosyal Bilimler
Enstitüsü

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

GAZETECİLİK ETİĞİ BAKIMINDAN TÜRKİYE'DE TELEVİZYON HABER SUNUCULARININ PERFORMANSI

Yüksek Lisans Tezi

MELEK KILIÇGEDİK

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

**GAZETECİLİK ETİĞİ BAKIMINDAN
TÜRKİYE'DE TELEVİZYON HABER
SUNUCULARININ PERFORMANSI**

Yüksek Lisans Tezi

MELEK KILIÇGEDİK

Danışman :PROF. DR. HÜSEYİN EMRE BAĞCE

Jüri :DOÇ. DR. SEÇİL ÖZAY

Jüri :DOÇ. DR. SERTAÇ KAYA

İSTANBUL, 2024

ÖZET

GAZETECİLİK ETİĞİ BAKIMINDAN TÜRKİYE’DE TELEVİZYON HABER SUNUCULARININ PERFORMANSI

Gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilere mesleklerinde doğru yolu gösteren bir kılavuz niteliğindedir. Bu ilkeler; doğruluk, nesnellik ve tarafsızlık gibi temel habercilik prensiplerini öğütler. Aynı zamanda, gazetecilik mesleğinin itibarlı ve saygın bir şekilde icra edilmesi için kaçınılması gereken eylemleri de içerir. Tam ve doğru bir şekilde gazetecilik etik ilkelerini uygulayan medya, vatandaşı da tam ve doğru bilgilendirerek toplumun ve demokrasinin gelişim sürecini destekler. Günümüzde, rating odaklı yayıncılık anlayışının yükselmesi, gazetecilik etiğine aykırı davranışların artmasına yol açmıştır. Toplumun geniş kesimine hızlı bir şekilde ulaşan ve büyük etkiye sahip olan televizyon, bu tür etik ihlallerin sıklıkla yaşandığı alanlardan biridir. Televizyon yayınlarının en çok izlenen saatlerinde yayınlanan ana haber bültenleri, genellikle en popüler ve tanınmış haber programları arasında yer alır. Bu programların sunucuları da toplumda geniş bir kitle tarafından tanınan, popüler kişilerdir.

Bu tez çalışmasında, televizyon ana haber sunucularının performansı gazetecilik etik ilkeleri bakımından değerlendirilmiştir. Çalışmada incelenen haber sunucularının performansı Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin Gazetecilik Etik İlkeleri’ne göre analiz edilmiştir. Araştırma için, Türkiye’de yayın yapan üç ulusal kanalda yayınlanan ana haber bültenleri incelenmiştir. 1 Şubat 2023 ve 25 Mayıs 2023 tarihleri arasında belirlenen tarihlerde yayınlanan ana haber bültenleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkiye’de ana haber bülteni sunucularının performanslarında etik ilkeleri gözetmedikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik etik ilkeleri, Televizyon haberleri, Ana haber sunucuları, Televizyon

ABSTRACT

THE PERFORMANCE OF TELEVISION NEWS PRESENTERS IN TURKEY IN TERMS OF JOURNALISM ETHICS

Journalism ethical principles are a guide that shows journalists the right path in their profession. These principles preach basic journalism values such as accuracy, objectivity, and impartiality. They also outline actions that must be avoided in order to practice journalism in a dignified and respectable manner. The media, when fully and accurately implementing the ethical principles of journalism, supports the development process of society and democracy by providing citizens with full and accurate information. Nowadays, the rise of the rating-oriented publishing approach has led to an increase in behaviors contrary to journalistic ethics. Television, which reaches a wide segment of society quickly and has a great impact, is one of the areas where such ethical violations frequently occur. Main news bulletins, aired during prime-time television broadcasts, are often among the most popular and well-known news programs. The presenters of these programs are popular people who are known by a wide audience in society.

In this thesis, the performance of television main news presenters was evaluated in terms of journalism ethics. The performance of the news presenters examined in the study was analyzed according to Ethics of Journalism, Parliamentary Assembly of the Council of Europe. For the research, the main news bulletins broadcast on three national channels broadcasting in Turkey were examined. The main news bulletins published on the determined dates between February 1, 2023 and May 25, 2023 were analyzed using the content analysis method. As a result of the research, it was seen that the main news bulletin presenters in Turkey did not observe ethical principles in their performance.

Key Words: Journalism ethics, Television news, Television news presenters, television

ÖNSÖZ

Öncelikle bilgi birikimi ve hayata bakış açısıyla beni derinden etkileyen, tez çalışmamın her aşamasında katkıda bulunan ve yanımda olan çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. H. Emre Bağce'ye en içten teşekkürlerimi sunarım. Hocamın sabrı ve desteği olmasaydı tezimi tamamlayamazdım.

Tez jürimde yer alan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Seçil Özay ve Doç. Dr. Sertaç Kaya'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Biricik çalışma arkadaşım, Arş. Gör. Elif Konaç'a, yardımı ve desteği için çok teşekkür ederim. Son olarak, moral, motivasyon ve destekleriyle yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler.

Melek Kılıçgedik

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
GÖRSELLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA VE ETİK

1.1. Etik	5
1.1.1. Meslek Etiği.....	6
1.1.2. Bir Meslek Etiği Olarak Gazetecilik Etiği.....	7
1.1.3. Gazetecilik Etik İhlalleri.....	15
1.2. Haber	17
1.2.1. Haber Türleri	18
1.2.3. Haber Değeri Ölçütleri	21
1.2.4. Haber Yazım Kuralları	23

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON GAZETECİLİĞİ

2.1. Televizyonun İşlevleri	27
2.2. Televizyon Haberleri ve Ana Haber Bültenleri.....	29
2.2.1. Ana Haber Sunucuları	31
2.2.2. Ana Haber Sunuculuğunun Dönüşümü	32
2.3. Televizyon Haberlerinde Etik İhlaller	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON ANA HABER SUNUCULARININ PERFORMANSININ GAZETECİLİK ETİK İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1.	Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	35
3.2.	İncelenen Televizyon ve Ana Haber Bültenlerine İlişkin Genel Bilgiler	41
3.3.	ANA HABER BÜLTENİ SUNUCULARININ GAZETECİLİK ETİK İLKELERİNE GÖRE PERFORMANSI	45
3.3.1.	Ana Haber Bültenlerine İlişkin Genel Bulgular	45
3.3.2.	Ana Haber Bülteni Sunucularının Performansına İlişkin Genel Bulgular	49
3.3.3.	HABER VE GÖRÜŞLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	52
3.3.3.1.	Haber Yorumlarına İlişkin Bulgular.....	52
3.3.3.2.	Gerçek Bilgi ile İddia Ayrımına İlişkin Bulgular	57
3.3.3.3.	Haberin Hedefine İlişkin Bulgular.....	60
3.3.4.	GAZETECİLİĞİN İŞLEVİ VE ETİK FAALİYETİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	62
3.3.4.1.	Haberde Hüküm Verilmesine İlişkin Bulgular	63
3.3.4.2.	Mahremiyet Hakkına Saygı Gösterilmesine İlişkin Bulgular	63
3.3.4.3.	İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesine İlişkin Bulgular	64
3.3.4.4.	Bilgilerin Yasal ve Etik Yolla Elde Edilmesine İlişkin Bulgular	64
3.3.4.5.	Düzeltilme veya Cevap Hakkının Kullanımına İlişkin Bulgular	65
3.3.4.6.	Sansasyonel İçeriğe İlişkin Bulgular	65
3.3.4.7.	Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımına İlişkin Bulgular	65
3.3.4.8.	Sunucunun Mesleki Eğitimine İlişkin Bilgiler	71
3.3.4.9.	Saygılı, Barışçıl, Ayrımcılık Karşıtı İçeriğe İlişkin Bulgular	72
3.3.4.10.	Şiddeti ve Kötülüğü Öven İçeriğe İlişkin Bulgular	73
	SONUÇ	75
	KAYNAKÇA.....	79

KISALTMALAR

Akt.: Aktaran

AK PARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi

EYT: Emeklilikte Yaşa Takılanlar

GSMH: Gayri Safı Milli Hasıla

RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurulu

TİAK: Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi

TDK: Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Gazetecilik Etik İlkeleri	38
Tablo 2: Ana Haber Bülten Süreleri	41
Tablo 3: Ana Haber Bültenlerinde Haber Sunucularının Konuşma Süresi	42
Tablo 4: Ana Haber Bültenlerinde Habere İlişkin Görüntülerin Süresi	42
Tablo 5: Tarihlerine Göre Ana Haber Bültenlerinde Haber Sayısı.....	43
Tablo 6: Ana Haber Bültenlerindeki Haber Kategorileri	43
Tablo 7: ATV Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	49
Tablo 8: FOX Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	50
Tablo 9: KANAL D Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	51
Tablo 10: ATV Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	45
Tablo 11: FOX Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	47
Tablo 12: KANAL D Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	48
Tablo 13: Ana Haber Bültenlerinde Haber Yorumlarına ve Haber Yorumlarının Zamanlamasına İlişkin Bulgular	53
Tablo 14: Ana Haber Bültenlerinde Gerçek Bilgi ile İddia Ayrımı, İddianın Kaynağı ve İddiaların Doğrulanma Durumuna İlişkin Bulgular	57
Tablo 15: Ana Haber Bültenlerinde Haberin Hedefine İlişkin Bulgular	60
Tablo 16: Ana Haber Bültenlerinde Haberde Hüküm Verilmesine İlişkin Bulgular	63
Tablo 17: Ana Haber Bültenlerinde Mahremiyet Hakkına Saygı Gösterilmesine İlişkin Bulgular	63
Tablo 18: Ana Haber Bültenlerinde İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesine İlişkin Bulgular..	64
Tablo 19: Ana Haber Bültenlerinde Bilgilerin Yasal ve Etik Yolla Elde Edilmesine İlişkin Bulgular	64
Tablo 20: Ana Haber Bültenlerinde Düzeltme veya Cevap Hakkı Kullanımına İlişkin Bulgular	65

Tablo 21: Ana Haber Bültenlerinde Haber ve Yorumların Sansasyonel Hale Getirilmesine İlişkin Bulgular.....	65
Tablo 22: Ana Haber Bültenlerinde Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımına İlişkin Bulgular.....	70
Tablo 23: Ana Haber Bültenleri Sunucularının Mesleki Eğitimine İlişkin Bilgiler	72
Tablo 24: Ana Haber Bültenlerinde Saygılı, Barışçıl, Ayrımcılık Karşıtı İçeriğe İlişkin Bulgular	72
Tablo 25: Ana Haber Bültenlerinde Şiddeti ve Kötülüğü Öven İçeriğe İlişkin Bulgular.....	73

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Mart 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri.....	67
Görsel 2: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Mart 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri.....	67
Görsel 3 ve 4: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Nisan 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri	68

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları, haber verme, eğitime, eğlendirme gibi işlevleri sebebiyle toplumun bilgi ve kültür edinmesinde önemli bir rol oynar. Okur ve izleyiciye çevrelerinde ve dünyada yaşanan gelişmeleri aktarır, insanları bilinçlendirerek onların olaylar hakkında kanaat edinmesine yardımcı olur. Çeşitli konularda güncel, önemli, ilgi çekici bilgiler aktarır. Bu aktarım, toplumun doğru haber alma, eğlenme, sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılar

Gazetecilik kitle iletişim araçları ile topluma haber akışını sağlayan profesyonel bir meslektir. Gazeteciler, yaşanan olaylara dair bilgi ve belge toplar, bu verileri habere dönüştürerek topluma aktarır. Bu sorumlulukla, kitle iletişim araçlarının başlıca işlevlerinden haber verme işlevini yerine getirirler. Haber verme işlevi, aynı zamanda toplumda kamuoyunun oluşumuna da hizmet eder.

Haber verme işlevinin tam ve doğru gerçekleşmesi, gazetecilerin mesleğini tam ve doğru yapmasıyla mümkündür. İşlevlerini tam ve doğru bir şekilde yerine getiren bir gazetecilik profesyonelliği için gazetecilik etik ilkeleri gereklidir. Gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilere yol gösterir; onların mesleklerini dürüst, güvenilir ve saygın bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için kılavuzluk eder.

Televizyon, günümüzde en geniş kesimlere en hızlı erişebilen ve onları en güçlü etkileyebilen kitle iletişim aracıdır. Hemen her evde bulunan televizyon, kolay erişimi sayesinde insanlar tarafından sıkça tercih edilmektedir. Televizyonun bu kadar güçlü bir kitle iletişim aracı olması, onun yüksek kar getiren ticari bir araca dönüşmesine de neden olmuştur. Yüksek ratinglerin yüksek kar getirmesi, televizyon kanallarının yüksek rating-yüksek kar odaklı yayıncılık yapmalarına neden olmuştur. Televizyon yayın akışında en çok izlenen yayın saati olan prime time kuşağında yayınlanan ana haber bültenleri de bu yayıncılık anlayışından ciddi ölçüde etkilenmiştir.

18:00-24:00 saatlerini kapsayan prime time kuşağı, insanların televizyon karşısında en çok vakit geçirdiği saatleri belirtmektedir. İnsanlar gün içinde yaşananları öğrenmek için bu saatlerde yayınlanan ana haber bültenlerini izlerler. Ana haber bültenleri, haberlerin konuşma biçiminde sunulduğu ve haber metninin görüntü ve sesle zenginleştirildiği program türüdür. Bu programlar, toplumun tüm kesimleri tarafından rahatça anlaşılabilir düzeydeki içeriklerle hazırlanır. Bu sayede ana haber bültenleri toplumun geniş bir kesimine hitap eder ve yüksek izlenme oranına ulaşır.

Gazeteciliğin haber verme işleviyle eğlendirme işlevinin iç içe; hatta eğlendirme işlevinin öne geçtiği ana haber bültenleri yayınlarında, çok fazla etik ihlal yapılmaktadır. Haber görüntülerinin

duygusal müzikle verilmesi, görüntülerin çeşitli efektlerle sunulması da bu duruma örnektir. Haber bültenlerini sunan haber sunucularının ses tonunu, bakışını, duruşunu haberin konusuna ve türüne göre değiştirmesi; izleyicinin habere dair duygu ve yorum oluşturmaya neden olur. Bu durum ise tarafsız, dürüst bir gazeteciliğin önünde büyük bir engeldir.

Bu tez çalışmasında, Türkiye’deki ana haber bülten sunucularının performansı gazetecilik etik ilkeleri bakımından değerlendirmek amaçlanmaktadır. Çalışma için, Türkiye’de rating oranı en yüksek, haber kanalı olmayan üç ulusal kanalda yayınlanan ana haber bültenleri incelenmiştir. İnceleme, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin (European Council’s Parliamentary Assembly), 1 Temmuz 1993’te oybirliği ile kabul ettiği “Gazetecilik Etiği”ne ilişkin olarak 1003 sayılı Kararı (1993) ve 1215 sayılı Tavsiyesi Gazetecilik Etik İlkeleri-Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkeleri’ne göre yapılmıştır. Çalışma için, ana haber bülten sunucularının performansı ve çevresel bağlam olarak ana haber bültenlerindeki diğer etik ihlaller analiz edilmiştir. Bu araştırma, Türkiye’de yayınlanan ana haber bültenlerinde yapılan etik ihlalleri tespit etmiştir.

“Medya ve Etik” başlığını taşıyan ilk bölümde, medya ve etik ilişkisi ele alınacaktır. Bölümde, “Etik, Meslek Etiği, Bir Meslek Etiği Olarak Gazetecilik Etiği ve Gazetecilik Etik İhlalleri” başlıkları açıklanmıştır. “Haber, Haber Yazım Kuralları, Haber Değeri Ölçütleri ve Haber Türleri” başlıklarıyla, gazetecinin ürünü ve ana haber bültenlerinin esas yapı taşı olan habere dair etraflıca bilgi verilmiştir.

“Televizyon Gazeteciliği” başlıklı ikinci bölümde, “Televizyonun İşlevleri, Televizyon Haberleri ve Haber Programları, Ana Haber Sunucuları, Ana Haber Sunuculuğunun Dönüşümü ve Televizyon Haberlerinde Etik İhlaller” başlıkları yer alacaktır. Bu başlıkların incelenmesinin sebebi, televizyonun toplum üzerindeki etkisi ve sahip olduğu işlevlerdir. “Televizyon Haberleri ve Haber Programları” başlığı altında, televizyon haberlerinin özellikleri, haber programlarının çeşitleri ve tezin araştırma bölümünde ele alınan ana haber bültenlerine ilişkin bilgiler verilecektir. “Ana Haber Sunucuları ve Ana Haber Sunuculuğunun Dönüşümü” başlıklarında ise ana haber sunuculuğuna dair literatür bilgisi aktarılacak ve ana haber sunuculuğu mesleğinin dönüşümü tartışılacaktır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü “Televizyon Ana Haber Sunucularının Performansının Gazetecilik Etik İlkeleri Açısından İncelenmesi” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm, çalışmanın araştırma bölümünü içermektedir. Araştırma bölümü için, Türkiye’deki ana haber bülteni sunucularının performansını gazetecilik etik ilkeleri açısından değerlendirmek amacıyla, rating oranı en yüksek üç ulusal kanalda yayınlanan ve haber kanalı olmayan ana haber bültenlerinin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular aktarılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA VE ETİK

Medya, demokrasinin sağlıklı işleyişinde önemli bir role sahiptir. Demokrasinin temel gerekliliklerinden biri olan tam ve doğru bilgilendirilmiş vatandaşın bilgi edinme sürecini destekler. Medyanın bu rolünü doğru bir şekilde yerine getirmesi için, gazetecilik meslek etik ilkelerine uygun hareket etmelidir. İyi işleyen bir demokratik sistemde, medya, etik ilkelere uygun çalışarak toplumsal sorumluluğunu yerine getirir. Tez çalışmasının bu bölümünde, medya, etik ve demokrasi ilişkisi tartışılacaktır.

Yurttaşların bilgi edinimi sürecinde en etkili aktör medya veya bir başka ifadeyle kitle iletişim araçlarıdır. *“Medya; hükümetlerle vatandaşlar, politikacılarla seçmenler, Alman sosyolog Ralf Dahrendorf’un adlandırmasıyla “aktive Öffentlichkeit” (siyasal seçkinler) ile “passive Öffentlichkeit” (siyasal zemin) (Dahrendorf, 1974) arasındaki başlıca bağlantıdır”* (Cuilenburg, 2006, s.104). Dolayısıyla gazeteciler, hükümet ve vatandaş arasındaki bu alanda iletişimi ve bilgi aktarımını sağlamaktadır. Doğru bilgilendirilmiş bir toplum içinde bulunduğu şartları analiz edebilir ve kendi geleceğini kendi tayin edebilir. Bu önemli görevinden ötürü, medyanın kamusal bir hizmet sunduğu da belirtilmektedir. Nitekim Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, televizyon ve radyo yayıncılığını bir kamu hizmeti olarak kabul etmiştir. (Bkz: Encabo, 2014) Kamu hizmetinde medya ne kadar işlevselse, demokrasi de o kadar güçlüdür. Bunun tersi de doğrudur; demokrasi ne denli sağlıksızsa, medya da vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından o denli işlevsiz kalır, hatta bozuk işlev görür (Bağce,2020).

Demokratik yönetimler, en çok sayıda bireye en büyük özgürlüğü veren ve en büyük çeşitliliği tanıyarak bu çeşitliliği koruyan siyasal yaşam biçimidir (Touraine, 1997, s.25). Daha anlaşılır şekliyle, halkın, halk tarafından, halk için yönetimi. Belsey&Chadwick (2014), demokrasiyi siyasal süreçleri de içeren çeşitli toplumsal süreçlere katılan yurttaşların oluşturduğu bir kurum olarak tanımlamışlardır. Minarlı (2010) ise, demokrasiyi temel insan hakları ve siyasal özgürlükler sayesinde oluşan saygınlık ortamında, farklı iradelerin, içinde bulundukları topluma hükmetmek için adilce yarışabildiği bir düzen şeklinde ifade etmektedir. Demokrasinin insan haklarını, eşitliği ve adaleti esas alan bir sistem olmasından dolayı demokrasiyi korumak ve güçlendirmek önemlidir.

Demokrasinin temel prensiplerini Bağce (2020) şu şekilde ifade etmiştir: *“Bir toplumda, vatandaşların bir arada, mutlu yaşayabilmesi bir dizi koşula bağlıdır: Çoğulcu bir ortam,*

vatandaşların taleplerinin saygıyla karşılanması, farklı talep ve tercihlerin asgari müştereklerde buluşturulması gibi.” Farklı görüşler, değerler ve farklı gruplar; hoşgörüyü karşılanır, her vatandaş eşit hakka sahiptir. Bununla beraber, halk hak ve özgürlüklerinin korunduğunun bilincine sahiptir ve yönetim sürecine aktif katılır. Hukukun üstünlüğünün esas olduğu demokrasi bu yüzden günümüzde en ideal yönetim biçimi olarak kabul edilir. Demokratik ilkelerin ihlal edilmesi durumunda ise eşitlik, adalet ve toplum düzeninin bozulur.

Demokrasinin temel prensipleri, etik ilkeler ile örtüşmektedir. Demokrasi, toplumsal uyumu, huzuru ve barışı güçlendirir. Diğer taraftan hükümet yetkililerini ve kurumların şeffaf ve hesap verebilirlik prensipleriyle sağlıklı işlemlerini sağlar. Etik ilkeler de adaleti ve eşitliği destekleyerek vatandaşların güven içinde yaşamasını sağlar. Belsey & Chadwick (2011)’in ifade ettiği gibi; demokrasi, toplumsal ve siyasal örgütlenmenin en doğru ve en iyi biçimiyle ilgili olduğu için etik bir terimdir.

Kuçuradi (1998)’ye göre demokrasiyi yurttaş oluşturur. Devlet ise kamusal alanı yönetme şeklidir. Yurttaş kavramını da Aristoteles’in kabul ettiği şekilde, “sivil toplumun yönetimine düşünüp taşınarak ve eleştirel bir tutumla katılma gücüne sahip olan kişi” şeklinde açıklayarak, bu anlamın kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. O halde yurttaşların, ülkelerine dair yeterli bilgisi, haber alma özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, demokratik yönetimlerde, düşünce, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü esastır (Touraine, 1997, s.22). Aynı zamanda hem akıl yönünden hem de fiilen, demokrasi hürriyet fikrine bağlıdır (Burdeau, 1964, s.5).

Encabo (1995), enformasyon özgürlüğüne ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sonuçta, kamu otoritelerinin sorumlu olduğu enformasyon elde etmeye ilişkin güvenceleri sahiplikle karıştırmamak gerekir, çünkü günümüz demokrasilerindeki yurttaşlar, Yunan polis’indeki üyelerin aksine, Montesque ve John Locke’ın onayladığı gibi temelini özgürlük ve eşitliğin değiştirilemez ilkelerinin oluşturduğu bir toplumda daima cemaat biçiminde yaşamaktadırlar. Bu nedenle, siyasal temsilciler yurttaşlara ait olan temel hakların sahipliğini yurttaşların elinden alamazlar.”

Kamuoyu, genelde, iyi-bilgilenmiş ve sorumluluk sahibi vatandaşların tam ve rasyonel bir tartışma sürecinin sonucunda ulaştıkları fikirlerdir (Noelle-Neumann, 1992). Vatandaşların tam ve rasyonel bir tartışma sürecini gerçekleştirebilmelerinin önkoşulu ise haber alma ve ifade özgürlüğü gibi en temel haklara sahip olmalarıdır. Bu önkoşul sağlanmaksızın, yurttaşların sağlıklı bir kamuoyuna dönüşümü imkansızdır.

Medyanın sunduğu bu kamu hizmeti yalnız bilgi transferini değil; yurttaşlar adına hükümetleri gözlemlemeyi de içerir. Bu gözleme süreci, denetleme işlevi, dördüncü kuvvet veya kamu gözcüsü olarak adlandırılır. Bu rol, hükümetlerin işleyişleri hakkındaki genel tartışmaları kolaylaştırır ve genelde devlet otoritesindeki kötü uygulamaları açığa çıkarır (Curran, 1992).

Medyanın kamu gözcüsü olarak üstlendiği görevin toplum açısından önemi büyüktür. Bugün, kalabalık ve modern toplumlarda kitlelerin bilgi edinimi medya olmadan neredeyse imkansızdır. Bununla beraber medyanın aktardığı enformasyonun içeriği de önemlidir. Çünkü kitlelerin yalnızca bilgilendirilmesinin bir önemi yoktur; çarpıtılmamış, doğru bilgiyle bilgilendirilmesi ideal bir demokrasinin gereğidir.

1.1. Etik

Etik, TDK (Türk Dil Kurumu)'ya göre üç şekilde tanımlanmıştır: “Ahlak bilimi, ahlaki ve çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.” Badiou (2003) ise etiği, felsefenin bir parçası, pratik varoluşu iyi tasarımı etrafında düzenleyen parçası şeklinde ifade etmiştir. Yunanca'da iyi bir “varoluş tarzı”, bilge eylemin yolu şeklinde tanımlanmaktadır.

Etik, belli zaman ve belli bir coğrafyada yaşayan grup, cemaat veya toplumun kabul ettiği davranış kodlarını ifade eder (Erdoğan, 2006). Etik kabul edilebilir bu davranış kodlarının ne olacağını araştırır. İnsan davranışlarını doğru-yanlış, iyi-kötü açısından değerlendirerek insanın hangi davranışı gerçekleştirirse iyi ve erdemli olacağına dair yol gösterir. Etiğin amacı, insan davranışlarını analiz ederek insanın davranışlarını değerlendirebilmesi için gerekli olan iyi ve kötü kavramlarını araştırmaktır. Bu nedenle, etik çalışmacıları genellikle “iyi nedir, bir davranış neye göre iyi olur, insan neden iyi davranışta bulunmalıdır?” soruları sorarlar.

Etik, bireyi sınırlandıran ve iyiye yönlendiren kodların felsefede tartışıldığı alandır. Ahlak ise, bu ilkelerin pratiğe yani davranışlara dökülerek uygulandığı alanı inceler. Ahlak ise Türk Dil Kurumu tarafından huylar ve “Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre” şeklinde tanımlanmıştır. O halde ahlaktan bahsettiğimizde ifade ettiğimiz şeyin, bir canlının, insanın ve toplumun, sahip olması gereken değerleri veya uyması gereken bir dizi ilkeyi ifade ettiğini söyleyebiliriz. Etik ve ahlak kavramları arasındaki bir ayrım ise Nuttall (1997) tarafından yapılmıştır. Ona göre; ahlak, yanlış-doğru, iyi-kötü şeklinde yaptıklarımızı ve yaptığımız eylemlerin sonuçlarını değerlendirmekle ilgilidir. Ahlakı konu edinen felsefe dalıdır.

Cevizci (2002)'ye göre, birey yaşadığı toplumdaki ahlak ilke ve kuralları kabullenerek bu değerleri taşıyan bir insan olur. Bu değerlerle bütünleştikten sonra, bu kuralları düşünmeye, sorgulamaya ve kendi görüşlerini ifade etmeye başladığında, ahlak düzeyinden etik düzeyine geçmiş

olur. Buradan yola çıkarak, ahlak ilkelerinin pratikte uygulandığını ve geçmişteki atalarımızdan ve toplumdaki kültürden aktarıldığını; etiğin ise aktarılan tüm bu değerlerin sorgulandığı noktada başladığını söyleyebiliriz.

Günümüzde, günlük kullanımda etik kavramı meslek etiği ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Özellikle sağlık, hukuk, gazetecilik, eğitim gibi toplumsal meslekler için etik meslek etiğiyle eş anlamlıdır ve birbirleriyle örtüşmektedir. Gazetecilik etiği, hukuk etiği gibi kavramlar, mesleklerin etik ilkelerini ve toplumsal sorumluluklarını ifade etmektedir.

1.1.1. Meslek Etiği

Meslek etiği, meslek hayatının etiği ya da diğer bir deyişle çalışma etiğidir. Çalışma ise ödeme karşılığında gerçekleşen faaliyetlerdir ve genellikle ürün veya hizmetle sonuçlanır (Collste, 2012). Etik felsefesi “doğru nedir?” sorusuna; medya etiği ise “doğru iş nedir, nasıl yapılır?” sorusuna cevap arar. Meslek etiği, bir mesleğin doğru ve tam yapılmasını sağlar. Bu yüzden tüm meslekler için meslek etiği bulunmaktadır. Meslek etik ilkeleri, mesleğin itibarını korur ve çalışanların iyi performans göstermeleri için rehberlik eder.

Meslek etiği, bir mesleğe mensup kişilerin kişisel değer yargılarından (din, ideoloji vb.) bağımsız olarak, mesleği icra ederken alacakları kararlar ve eylemler için oluşturulan kurallar listesidir. Mesleğin uygulayıcılarının bu kural ve ilkelere uygun davranmaları beklenir. Ancak, meslek etiği bireyin özel yaşamından bağımsız değildir. Bireyin öncelikle kendi yaşamında evrensel değerlere uygun yaşaması gerekir. Dürüst, sözünü tutan, şiddetten kaçınan ve yardımsever bir kişi, meslek etik ilkelerini benimsemekte zorlanmayacaktır. Çünkü meslek etiğinin kaynağı temel etik değerlerdir.

Meslek etik ilkeleri, çalışanların dürüst, saygın, namuslu ve güvenilir olmalarını öğütler. Çalışanların, meslektaşlarına ve diğer insanlara karşı dürüst ve doğru olmaları, mesleklerini kötüye kullanmamaları gerekir. Meslek etik ilkelerine uyulmaması, toplumdaki güven duygusunu zedeler.

Etik ilkeler, demokrasinin başlıca prensiplerinden; adalet, eşitlik, şeffaflık gibi değerlerin güçlenmesine hizmet eder. Kurum içinde ve toplumda meslek etiğine uygun çalışan kişiler, mesleklerinin saygınlığını ve itibarını yükseltir, mesleğin değerini artırır. Bu da toplumun mesleğe duyduğu güveni artırarak, vatandaşların huzurlu ve adil bir toplumda yaşamasını sağlar.

Meslek etik ilkeleri, insan ilişkilerinde güven ve dürüstlüğü pekiştirir. Sadık, dürüst ve şeffaf davranan bireylerin yaşadığı toplumda çatışma, ayrımcılık ve şiddet gibi sorunlar azalır. İşlerin doğru ve ahlaklı yapıldığını, çıkarlarının korunduğunu bilen bireyler, kendilerini güvende hissederler. Bu durum, uzun vadede ülkenin refahını da artırır.

Meslek etiği, iş emeğini de yüceltir. İçin nasıl yapılması veya yapılmaması gerektiğinin çerçevesini çizen meslek etik ilkeleri; için faydalı ve verimli şekilde yapılmasına da hizmet eder. Bu durum, çalışanların stres seviyelerini azaltır ve çalışanların çalıştığı kuruma duyduğu güven ve sadakati arttırır. İş emeğinin değerli olması, kurumun itibarını ve değerini de arttırır.

Meslek etik ilkeleri genelde meslek örgütleri, sendikalar, dernekler veya yasal düzenlemeler ile oluşturulur. Meslek etik ilkeleri farklı meslek gruplarına göre değişiklik gösterse de doğruluk, dürüstlük gibi temel ilkelerde birbirleriyle örtüşürler. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları, Türkiye Barolar Birliği Meslek Kuralları, Basın Konseyi Basın Meslek İlkeleri meslek etik ilke listelerine örnek verilebilir. Kuçuradi (2003), basın etiğinin en eski meslek etik ilkelerinden biri olduğunu belirtmiştir.

1.1.2. Bir Meslek Etiği Olarak Gazetecilik Etiği

Gazetecilik etiği, iletişim etiği, basın etiği veya medya etiği şeklinde de tanımlanmaktadır. Yalnızca yayın organında çalışanların etik değerlendirmeye tabii tutulmaktadır ve medya etiği denildiğinde de aslında medyada çalışan gazetecilerin etik değerlerinden bahsedilmektedir (İrvan,2005, s.62).

Gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilerin meslek hayatlarında uymaları gereken ilkeleri ifade etmektedir. Peters & Kenneth (2014), medya etiğini, “*Medya etiği, profesyonel davranışın profesyonelce izlenmesidir.*” şeklinde tanımlamışlardır. Gazetecilerin meslek pratiklerinde karşılarına çıkacak ikilemlerde yol gösterici ilkeler bütünü olarak oluşturulmuştur. Etik ilkeler, gazeteciliğin profesyonel bir meslek olmasına yardımcı olur, gazetecilik mesleğinin görev ve sorumluluklarını açıklar veya sınırlılık getirir. Belsey&Chadwick (2014), gazetecilik meslek ilkeleri listelerinin farklı işlevleri olabileceğini belirtmişlerdir. Buna göre, meslek ilkeleri denetim işlevine sahiptir; yasaklamalar ve ihlallerin yaptırımlarını içerir. Eğitim işleviyle, gazetecileri profesyonel bir gazeteci olarak eğitir. topik işlev olarak adlandırılan son işlevle de gazetecilik mesleğinin ideallerini ve hedeflerini gösterir.

Meslek örgütlerinin ve medya kuruluşlarının oluşturdukları özel meslek etik ilkeleri olsa da gazetecilik etiğine ilişkin listeler genel itibariyle birbirine benzemektedir. Uluslararası gazetecilik örgütlerinin oluşturduğu meslek ilkeleri de çoğunlukla ulusal meslek ilkeleriyle uyum içindedir. Bu yüzden bu ilkelerin, genel kabul olmuş bir gazetecilik mesleğinin yaratılmasına olanak sağlamaktadır. McQuail (2010), 31 Avrupa ülkesinin gazetecilik kodlarını karşılaştırmış ve aşağı yukarı hepsinin aynı etik ilkeler üzerinde anlaştığı sonucuna varıldığını aktarmıştır. Bu ilkeler şu şekildedir: doğruluk, ifade özgürlüğünün korunması, eşitlik ve ayrımcı olmama, enformasyon toplarken adillik, kaynaklara ve ilgili kişi ve kurumlara (yani mahremiyete ve haysiyete) saygı, bağımsızlık ve dürüstlük.

Gazetecilik mesleği, dünyada yaşanan gelişmelerden yakından etkilenen bir meslektir. Bu yüzden oluşturulmuş etik kod listeleri gazetecinin karşılaşacağı her durum için yeterli olmaz. Gazeteciye takip etmesi gerektiği yolu gösterir fakat çoğu zaman bu yolda karşısına çıkan olay ve durumlar için spesifik öneriler veremez. Çünkü dünya değiştikçe, yaşanan olaylar ve haberler değişir. Bu yüzden de gazetecilik etiği hala araştırılmakta ve geliştirilmektedir. Kaya&Uçak (2020), gazetecilik etik ilkelerinin gelişen toplumsal durumlar ve teknoloji bağlamında güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İlkelerin meslek çalışanlarına yol gösterebilmesi için gelişmelerle paralel şekilde yenilenmesini önermektedirler.

Belsey&Chadwick (2014), gazetecilik etiğindeki güncel eksiklikleri ise şu şekilde sıralamışlardır:

“Birincisi, etik kurama dayalı ilkelerin gerekliliğidir. İkincisi, bu ilkelerin gazetecilik pratiğinde gerçek sorunlara ve olaylara nasıl uygulanabileceğidir. Üçüncüsü, etik ilkelerin uygulanmasının medyada kaliteye nasıl yardımcı olabileceği ve son olarak meslek ilkelerinin gazetecilikte etik yeterlik ve kaliteyi arzu edilen düzeye çıkarmada nasıl rol oynayacağıdır.”

Gazetecilik etik ilke listelerini, medya kuruluşları, meslek örgütleri, sendika ve uluslararası kuruluşlar tarafından oluşturulmuştur. Türkiye’de de farklı kurumların oluşturduğu etik ilke listeleri mevcuttur. Bu listeler arasında Basın Konseyi’nin “Basın Meslek İlkeleri”, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin düzenlediği “Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi”, Ekonomi Muhabirleri Derneği’ne ait “Etik İlkeleri” ve Medya Etik Konseyi’nin “Etik İlkeleri” bulunmaktadır (Erimli, 2014).

Gazetecilik etik listelerindeki ortak etik ilkelerin başında, gazetecinin topluma gerçek ve doğru bilgileri aktarması gerekliliği gelir. Gazeteci, sadece doğru, tarafsız ve gerçek bilgileri yazarak haberini oluşturur. Kendi çıkarı için hiçbir haberi ve gerçeği değiştiremez. Haber üretim sürecinde, habere dair hiçbir bilgiyi değiştiremez veya göz ardı edemez.

Gazeteci, gerçek olan bilgiler dışındaki verileri haberinde kullanmamalıdır. İddialar, söylentiler ve dedikodular ile gerçekleri ayırt etmeli ve haberini yazarken bu ayrıma dikkat etmelidir. Ayrıca, haber metninde iftira veya hakaret kullanmamalı, grupları, toplulukları, bireyleri hedef alan ifadelerden kaçınmalıdır.

Gazeteci, haberini yazarken kaynak konusunda dikkatli olmalıdır. Kaynağı belirsiz bilgileri teyit etmeden haberinde kullanmamalı, güvenilir olmayan kaynaklardan gelen bilgileri kontrol etmeden habere dönüştürmemelidir. Bir diğer etik ilke ise gazetecinin haber kaynağını açıklamama hakkıdır. Gazeteci, güvenilirliğini korumak için bilgi aktaran kaynaklarını ifşa etmemelidir.

Gazeteci, haberinde kullanacağı bilgi, belge veya veri için gizli kamera ya da gizli ses kayıt cihazı kullanmamalıdır. Gizlilik ilkesine önem verilmeli ve kimsenin mahremiyet hakkı ihlal edilmemelidir. Popüler, kamuya mal olmuş kişiler de dahil herkesin özel yaşamının gizliliğine saygı gösterilmelidir.

Gazeteciler, haber karşılığında maddi veya manevi herhangi bir menfaat kabul etmemelidir. Haberin tarafsızlığını ve güvenilirliğini korumak esastır. Bununla beraber gazeteci hem kendisinin hem de mesleğinin saygınlığını ve itibarını korumuş olur.

Gazetecilik etiğine ilişkin detaylı bir çalışma, Avrupa Konseyi'ne ait Gazetecilik Etik İlkeleri'dir. 1991'de Helsinki'de yapılan uluslararası konferansın ardından başlayan ve iki yıl süren tartışmalardan sonra Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (European Council's Parliamentary Assembly) "Gazetecilik Etiği"ne ilişkin olarak 1003 sayılı Kararı (1993) ve 1215 sayılı Tavsiyeyi 1 Temmuz 1993'te oybirliği ile kabul etti. Bu metinler "Avrupa Gazetecilik Deontolojisi Tüzüğü" olarak bilinmektedir (Encabo, 1995). Etik ilke listesi;

1. Haber ve görüşler,
2. Temel bir insan hakkı olarak bilgiye erişim – yayıncılar, sahipler ve gazeteciler,
3. Gazeteciliğin işlevi ve etik faaliyeti, editöryal personelin düzenlediği kurallar,
4. Çatışma durumları ve özel koruma gerektiren durumlar
5. Gazetecilikte etik ve kendini düzenleme

olmak üzere beş başlıktan oluşmaktadır.

Haber ve görüşler başlığı altında altı etik ilke bulunmaktadır. Bu bölümde, medyanın vatandaş, toplum ve demokrasi üzerindeki etkisine odaklanılarak, medyanın ahlaki toplumsal sorumluluğu ele alınmıştır. Medyanın topluma bilgi aktarımındaki önemli rolünden yola çıkılarak, haber üretim sürecinde gazetecinin dikkat etmesi gerektiği noktalar ifade edilmektedir. Haberin doğru, nesnel ve tarafsız olması, haberde gerçek bilgi ve görüş ayrımının yapılmasına ilişkin etik ilkeler "Haber ve Görüşler" başlığında verilmiştir

"Haber ve görüşler"

1. *İlgili yasal normlarda belirtilen yasal haklar ve yükümlülüklerin yanı sıra, medyanın, bilgi ve iletişimin vatandaşların kişisel tutumlarının oluşumunda ve toplumun ve demokratik yaşamın gelişiminde çok önemli bir rol oynadığı günümüzde; vatandaşlar ve toplum adına ahlaki bir sorumluluğu bulunmaktadır.*
2. *Gazeteciliğin mesleği, haklar ve yükümlülükler, özgürlükler ve sorumlulukları içermektedir.*

3. *Gazetecilikle ilgili herhangi bir ahlaki düşüncenin temel ilkesi, haberler ile görüşler arasında net bir ayırım yapılması ve bunların karıştırılmaması gerektiğidir. Haberler gerçekler ve veriler hakkında bilgi sağlarken, görüşler ise medya şirketlerinin, yayıncıların veya gazetecilerin düşüncelerini, fikirlerini, inançlarını veya değer yargılarını iletmektedir.*
4. *Haber yayıncılığı, doğruluk ilkesine dayanmalı, uygun doğrulama ve kanıt yöntemleriyle sağlanmalı ve sunum, açıklama ve anlatımda tarafsızlık sağlanmalıdır. İddia, haber ile karıştırılmamalıdır. Haber başlıkları ve özetler, sunulan gerçeklerin ve verilerin özünü mümkün olduğunca yakın yansıtmalıdır.*
5. *Görüş ifadesi, düşünceler veya haberlere yapılan yorumlar içerebilir. Görüşler zorunlu olarak subjektif olduğundan ve dolayısıyla doğruluk ilkesine tabi olamaz ve olmamalıdır, görüşlerin dürüst ve etik bir şekilde ifade edilmesini sağlamalıyız.*
6. *Bireyler veya kurumlarla ilgili olaylar hakkında yapılan yorumlar, gerçekleri veya verilerin gerçekliğini inkar etmeye veya gizlemeye çalışmamalıdır.” (Parliamentary Assembly, 1994)*

“Temel bir insan hakkı olarak bilgiye erişim-yayıncılar, sahipler ve gazeteciler” gazetecilik ikinci başlığıdır. Bu başlık altında 10 etik ilke ele alınmıştır. Liste, gerçek ve doğru bilgiye erişimin temel bir insan hakkı olduğunu belirterek; bilginin bir sahibinin olmadığını açıklamaktadır. Buna göre vatandaşın doğru ve gerçek habere erişim hakkı kamu otoriterleri veya özel sektör tarafından engellenemez. Bu başlık altında aktarılan son etik ilke ise, gazetecinin ifade özgürlüğünün medya sahipliği, yayıncılar tarafından baskılanmaması gerektiğine ilişkindir. Bu başlık altında haber kuruluşlarının tanımı ve kapsamı çizilerek, verilerek haber kuruluşlarının diğer ticari kuruluşlardan farkı ifade edilmiştir. Bu ifadelerle haberin veya bilginin bir mal değil; vatandaşın temel hakkı olduğunun altı çizilmektedir. Bu yüzden haberin hedefi mal satılan bir kitle değil, direkt vatandaşın kendisidir. Etik ilke listesindeki ikinci başlık ve maddeler aşağıda görülmektedir:

“Temel bir insan hakkı olarak bilgiye erişim- yayıncılar, sahipler ve gazeteciler

7. *Medyanın işi aracılıktır, bilgi hizmeti sunmak ve özgür bilgiye ilişkin sahip oldukları haklar, vatandaşlar yani hedef kitlesi bağlamında değerlendirilir.*
8. *Bilgi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesiyle ilgili Avrupa Komisyonu ve İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları tarafından vurgulanan, Avrupa Transfrontier Televizyon Sözleşmesi'nin 9. maddesi kapsamında tanınan ve tüm demokratik anayasalarda yer alan temel bir haktır. Bu hakkın sahibi vatandaşdır ve aynı zamanda vatandaş ne kamu otoriteleri ne de özel sektör tarafından dış müdahale olmaksızın gazeteciler tarafından sunulan bilginin haberlerde doğru bir şekilde, görüşlerde ise dürüstçe iletilmesi talebinde bulunma hakkına sahiptir.*

9. *Kamu otoriteleri bilgilerin kendilerine ait olduğunu düşünmemelidir. Bu tür yetkililerin temsil edilebilirliği, medyada çoğulculuğu güvence altına alma ve genişletme çabalarına ve ifade özgürlüğü ile bilgi edinme hakkının kullanılması ve sansürün önlenmesi için gerekli koşulların yaratılmasına yönelik çabaların yasal temelini oluşturmaktadır. Üstelik Bakanlar Komitesi, 29 Nisan 1982'de kabul edilen İfade ve Bilgi Edinme Özgürlüğü Bildirgesi'nin de gösterdiği gibi, bu gerçeğin farkındadır.*
10. *Gazeteciliğin, medyanın bir parçası olduğu ve medyanın; yayıncılar, sahipler ve gazeteciler arasında bir ayırım yapılması gereken kurumsal bir yapıya dayandığı akıldan tutulmalıdır. Bu amaçla, medyanın özgürlüğünü korumanın yanı sıra, medya içindeki özgürlük de korunmalı ve iç baskılardan kaçınılmalıdır.*
11. *Haber kuruluşları kendilerini, girişimci hedefleri temel bir hakka erişim sağlama koşullarıyla sınırlandırmak zorunda olan özel sosyo-ekonomik kuruluşlar olarak görmelidir.*
12. *Haber kuruluşları medyanın mülkiyeti ve yönetimi konularında şeffaflık göstermeli, vatandaşların medya sahiplerinin kimliklerini ve medyadaki ekonomik çıkarlarının boyutunu net bir şekilde tespit edebilmelerini sağlamalıdır.*
13. *Haber kuruluşu içinde, yayıncılar ve gazeteciler; yayıncıların ve sahiplerin ideolojik yönelimlerine saygı duyulması gerektiğini unutmadan bir arada var olmalıdır; ancak bu, doğru haber raporlama ve etik görüşler konusunda mutlak gereksinimler tarafından sınırlanır. Bu, vatandaşların temel bilgi hakkına saygı duymak için esastır.*
14. *Bu gereksinimler, gazetecinin ifade özgürlüğünün güvencelerini güçlendirmemiz gerektiği anlamına gelir; çünkü bilginin en son kaynağı olarak işlev görmelidirler. Bu bağlamda, vicdan maddesi ve sır konusunda gizli kaynaklar karşısında ulusal hükümleri uyumlu hale getirerek bu konudaki ulusal hükümleri daha geniş demokratik Avrupa bağlamında uygulanabilir hale getirmemiz gerekmektedir.*
15. *Ne yayıncılar ve sahipler ne de gazeteciler haberin kendilerine ait olduğunu düşünmemelidir. Haber kuruluşları, bilgiyi bir mal değil, vatandaşın temel bir hakkı olarak görmelidir. Bu amaçla, medya, okuyucu sayısını artırmak veya reklam gelirini artırmak amacıyla haber veya görüşlerin kalitesini veya içeriğini kullanmamalıdır.*
16. *Bilginin etik olarak ele alınmasını sağlayacaksa, hedefin kitle olarak değil birey olarak ele alınması gerekir.” (Parliamentary Assembly, 1994)*

“Gazetecinin işlevi ve etik faaliyeti” başlığında 15 madde bulunmaktadır. Bu başlıkta öncelikle bilgi ve haberin, birey ve toplumun gelişimi üzerindeki öneminden bahsedilmektedir. Burada vurgulanan, demokratik sistemlerde, vatandaşların kamu işlerine katılımlarının gerektiği ve bu

katılımın medyanın vatandaşa ihtiyaç duyduğu bilgiyi iletmesi durumunda gerçekleşecektir. Bu maddelerin ardından, gazetecinin vatandaşa doğru ve çarpıtılmamış bilgi aktarmasının önemine değinilmektedir. Çünkü doğru bilgilendirilmiş vatandaş, demokratik değerlerin bir parçasıdır. Başlık altında, gazetecilerin uymaları gereken diğer etik ilkeler de ele alınmaktadır. Masumiyet karinesine saygı, özel yaşamın gizliliği, ifade özgürlüğü, habere ilişkin bilginin yasal yollarla elde edilmesi, yanlış haberin düzeltilmesi, gibi gazeteciliğin işlevine ilişkin etik ilkeler bu bölümdedir.

“Gazeteciliğin işlevi ve etik faaliyeti

17. *Gazetecilik aracılığıyla medya tarafından iletilen bilgi, yeni teknolojilerin güçlü desteğiyle bireyin ve toplumun gelişimi için kesin öneme sahiptir. Demokratik yaşam için vazgeçilmezdir; çünkü demokrasinin tam anlamıyla gelişmesi için vatandaşların kamu işlerine katılımlarını garanti etmelidir. Söz konusu katılım, vatandaşların ihtiyacı olan ve medya tarafından sağlanması gereken kamu işleri hakkındaki bilgilere sahip olmaları durumunda mümkün olacaktır.*
18. *Bilginin, özellikle de radyo ve televizyon haberlerinin kültür ve eğitim açısından önemi 1067 Sayılı Meclis Tavsiyesinde vurgulanmıştır. Kamuoyu üzerindeki etkileri açıktır.*
19. *Bu rolün öneminden hareketle, medyanın aslında halkın görüşünü temsil ettiği veya belirli fonksiyonları yerine getirmesi gereken kamu otoritelerinin veya okul gibi eğitim veya kültür kurumlarının yerini alması gerektiği sonucuna varmak yanlış olur.*
20. *Bu durum, medyanın ve gazeteciliğin otoriteleri veya karşı-otoriteleri (mediokrasi) dönüştürülmesi anlamına gelir, ancak vatandaşları temsil etmez veya kamu otoriteleri gibi aynı demokratik kontrollere tabi değildir ve karşılık gelen kültür veya eğitim kurumlarının uzman bilgisine sahip değildir.*
21. *Bu nedenle, gazetecilik doğru, tarafsız bilgi veya dürüst görüşleri değiştirmemeli veya medyanın amaçları için kullanmamalıdır; çünkü meşruiyeti, vatandaşın temel bilgi hakkına saygıya dayanır ve bu, demokratik değerlere saygının bir parçasıdır. Bu amaçla, meşru araştırmacı gazetecilik, bilgi ve görüşlerin doğruluğu ve dürüstlüğü ile sınırlıdır ve daha önceden benimsenmiş pozisyonlar ve özel çıkarlar temelinde yürütülen gazetecilik kampanyalarıyla uyumlu değildir.*
22. *Gazetecilikte, bilgi ve görüşler, özellikle hala yargı süreci devam eden durumlarda, masumiyet karinesine saygı gösterilmeli ve hüküm vermekten kaçınılmalıdır.*
23. *Bireylerin gizlilik haklarına saygı duyulmalıdır. Kamu yaşamında görev alan kişiler, özel yaşamlarının kamu yaşamlarını etkileyebileceği durumlar dışında gizliliklerini koruma*

hakkına sahiptirler. Bir kişinin kamu görevinde bulunması, gizliliğine saygı hakkını elinden alamaz.

24. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde güvence altına alınan özel yaşama saygı hakkı ile 10. maddede belirtilen ifade özgürlüğü arasında denge kurma girişimi, Avrupa Komisyonu ve İnsan Hakları Mahkemesi'nin son dönem içtihatlarında iyi belgelenmiştir.*
25. *Gazetecilik mesleğinde amaç, aracı haklı çıkarmaz; bu nedenle bilgi yasal ve etik yöntemlerle elde edilmelidir.*
26. *İlgili kişilerin talebi üzerine, haber medyası, yanlış bir haber veya görüşü, otomatik ve hızlı bir şekilde, ilgili tüm bilgilerle birlikte düzeltilmelidir. Ulusal mevzuat, uygun yaptırımları ve varsa tazminatı öngörmelidir.*
27. *Avrupa Konseyi üye devletlerinde bu hakkın uygulanması ve kullanılmasını uyumlaştırmak için, Bakanlar Komitesi'nin 2 Temmuz 1974'te kabul ettiği Basınla İlgili Bireyin Konumu hakkında (74) 26 Sayılı Kararı ve ayrıca Avrupa Transfrontier Televizyon Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri uygulanmalıdır.*
28. *Gazetecilerin yüksek kaliteli çalışma şartları ve bağımsızlıklarını sağlamak için, onlara layık ücret ve uygun çalışma koşulları ve imkanları garanti edilmelidir.*
29. *Gazetecinin görevleri sırasında kamu otoriteleri veya çeşitli ekonomik sektörlerle sürdürdüğü ilişkilerde, gazeteciliğin bağımsızlığını ve tarafsızlığını etkileyebilecek her türlü gizli anlaşmadan kaçınılmalıdır.*
30. *Gazetecilikte, tartışmalı veya sansasyonel konular, bilgi sağlamanın önemli olduğu konularla karıştırılmamalıdır. Gazeteci, görevlerini prestij veya kişisel etki kazanma amacıyla kullanmamalıdır.*
31. *Bilgi sağlama sürecinin giderek yeni teknolojilerin kullanımına dayandığı, hız ve özlülük gerektirdiği karmaşıklık göz önüne alındığında, gazetecilerin uygun mesleki eğitime sahip olmaları gerekmektedir.” (Parliamentary Assembly, 1994)*

“Editorial personelin düzenlediği kurallar” başlığında, bir madde bulunmaktadır ve bu madde, medya sahipliği ile gazeteciler arasındaki mesleki ilişkilerin düzenlenmesine ilişkindir:

“Editorial personelin düzenlediği kurallar:

32. *Gazete işletmesi içinde, yayıncılar, sahipler ve gazeteciler yan yana yaşamalıdır. Bu amaçla, gazetecilerle, yayıncılar ve sahipler arasındaki mesleki ilişkileri düzenlemek için, medya içindeki normal iş ilişkilerinin gereksinimlerinden ayrı olarak, editorial personel için kurallar oluşturulmalıdır. Bu tür kurallar, editorial kurulların kurulmasını öngörebilir.” (Parliamentary Assembly, 1994)*

Gazetecinin savaş, çatışma veya olağandışı gelişmelerin yaşandığı durumlarda nasıl davranması gerektiği ve bu durumlardaki sorumluluğu “Çatışma durumları ve özel koruma gerektiren durumlar” başlığında aktarılmıştır. Bu başlıkta ele alınan bir diğer konu, medya içeriklerine ilişkindir.

“Çatışma durumları ve özel koruma gerektiren durumlar

33. Toplumda, terörizm, azınlıklara karşı ayrımcılık, yabancı düşmanlığı veya savaş gibi faktörlerin baskısı altında zaman zaman gerginlik ve çatışma durumları ortaya çıkabilir. Bu tür koşullarda medyanın demokratik değerleri savunmada ahlaki bir yükümlülüğü vardır: insanlık onuruna saygı duymak sorunları barışçıl, hoşgörülü yollarla çözme ve dolayısıyla şiddete ve nefret ve karışıklık diline karşı çıkmak ve kültür, cinsiyet veya din temelli tüm ayrımcılıkları reddetmek.
34. Demokratik değerlerin savunulmasında tarafsız kalınmamalıdır. Bu amaçla, medya gerginliği önlemede önemli bir rol oynamalı ve çatışmanın hâkim olduğu bölgelerde farklı topluluklar arasında karşılıklı anlayışı, hoşgörüyü ve güveni teşvik etmelidir. Bu konuda Avrupa Konseyi Genel Sekreterinin, eski Yugoslavya'daki güven artırıcı önlemleri ile yapmaya çalıştığı gibi.
35. Çocuklar ve gençlerin tutumları üzerinde medyanın, özellikle televizyonun, çok özel bir etkisi olduğu göz önüne alındığında, şiddeti öven, cinselliği ve tüketim kültürünü kullanan veya kasıtlı olarak uygun olmayan dil kullanan programları, mesajları veya görüntüleri yayınlamamaya dikkat edilmelidir.” (Parliamentary Assembly, 1994)

Etik ilkenin son başlığı olan “Gazetecilikte etik ve kendini düzenleme” denetim ve özdenetime odaklanmaktadır. 37. Maddede, gazetecilikte etik standartların denetlenmesi için düzenleme organı veya mekanizmalarının oluşturulması tavsiye edilmiştir. Bu mekanizmalar, gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde kararlar almak ve medyanın ilgili kararları yayınlaması için çalışması beklenmektedir. Bu mekanizmalar, gazetecilik mesleğinin saygınlığını korumayı amaçlar ve vatandaşların gazetecilik mesleği için olumsuz yargılarda bulunmasını engeller. Son maddede ise gazetecilik etik standartlarını yükselten araştırmalara ilişkindir.

“Gazetecilikte etik ve kendini düzenleme

36. Yukarıda belirtilen gerekli koşullar ve temel prensiplere göre, medya, ifade özgürlüğünü ve vatandaşların doğru bilgi alma ve dürüst görüşlere sahip olma temel hakkını garanti eden sağlam etik prensiplere bağlılığını taahhüt etmelidir.
37. Bu prensiplerin uygulanmasını denetlemek için, yayıncılar, gazeteciler, medya kullanıcıları dernekleri, akademik dünyadan uzmanlar ve yargıçlardan oluşan kendini düzenleme organları veya mekanizmaları oluşturulmalıdır; bunlar, gazetecilikte etik prensiplere saygı konusunda kararlar almakla sorumlu olacak ve medyanın ilgili kararları yayınlama konusunda önceden

taahhütte bulunması gerekecektir. Bu, bilgi alma hakkına sahip olan vatandaşın, gazetecinin çalışma ve güvenilirliğine olumlu veya olumsuz bir değerlendirme yapmasına yardımcı olacaktır.

38. *Özdenetim organları veya mekanizmaları, medya kullanıcı dernekleri ve üniversitelerin ilgili bölümleri her yıl medya tarafından yayınlanan bilgilerin doğruluğuna ilişkin sonradan gelen bilgiyle kontrol eden, haberleri gerçeklerle karşılaştıran araştırmaları yayınlatabilir. Bu, vatandaşların her medya aracının veya medyanın her bölümünün, hatta her bir gazetecinin ulaştığı etik standartlara yönelik bir rehber olarak kullanabileceği bir güvenilirlik barometresi görevi görecektir. İlgili düzeltici mekanizmalar aynı zamanda medya gazeteciliği mesleğinin sürdürülme biçiminin iyileştirilmesine de yardımcı olabilir.” (Parliamentary Assembly, 1994).*

Avrupa Konseyi'nin oluşturduğu bu etik liste, medya, vatandaş ve demokrasi arasındaki ilişkiyi detaylıca açıklayarak, toplumun ve demokrasinin sağlıklı gelişimi için öneriler sunmaktadır. Listede de ele alındığı şekilde, doğru haber ve görüşe erişim, vatandaşın demokratik sistemlerde temel hakkıdır. Vatandaşın, içinde yaşadığı demokratik ülkede gelişen süreçlere katılımı ise doğru ve tam bilgilendirildiği müddetçe devam eder. Gazetecinin burada sorumluluğu, kitle iletişim araçlarıyla vatandaşa bilgi aktarmaktır. Gazetecilik mesleğinin düzgün bir şekilde yerine getirmesi ise, gazetecilik etik ilkelerine uygun davranmasıyla mümkündür. Aksi durumda gazetecilik etik ihlalleri yaşanır, bu ihlaller ise hem medyaya hem de demokrasiye zarar verir.

1.1.3. Gazetecilik Etik İhlalleri

Bildirici (2012), Türk basınında etik ilkelerin hemen hemen tamamının ihlaliyle yaygın biçimde karşılaşıldığını ifade etmiştir. Ona göre bu etik ihlallerin gerçekleşme nedenleri ise üçe ayrılmaktadır. İlk olarak Türkiye’de demokrasinin gelişmemiş olması ve iktidarların medya üzerindeki baskısı. İkincisi, tekelleşme ve medya sahipliği. Üçüncü sebep ise 1980’lerden sonrası meslek örgütlerinin zayıflamasıyla etik önderlik yapamaması ve gazetecilerin de birey olarak ilkelerin uygulanmasındaki duyarlılığının az olmasıdır.

Gazetecilik mesleğinin gerektirdiği hız faktörü etik ihlallerin yaşanmasına yol açmaktadır. Medya kuruluşlarının arasındaki rekabetten dolayı, gazeteciler hızlı haber yazmak için baskı altındadır. Hızlı haber yazımı ise, bilgiyi teyit etme, bilginin kaynağının güvenilirliğini sorgulama gibi adımların atlanmasına ve sonuç olarak etik ihlallerin yaşanmasına yol açar.

Medya kuruluşlarının rating kaygısı, gazetecilik etik ilkelerinin ihlal edilmesine sebep olmaktadır. Daha fazla rating veya okunma oranı alabilmek için, haberlerde sansasyonel başlıklar veya içeriklerin tercih edilmesi; etik ihlallere aykırıdır. Sansasyonel başlık ve sansasyonel içerik, rating kaygısıyla beraber yetersiz mesleki eğitimden de kaynaklanmaktadır. Gazetecilik meslek etiğine

ilişkin bilgiyi de içeren gerekli mesleki eğitimi almayan kişilerin gazeteci olarak çalışması, etik ihlalleri artırmaktadır.

Medya kuruluşlarının rating kaygısı onların aynı zamanda bir ticari kuruluş olmalarından kaynaklanmaktadır. Rating oranları yüksek olan kanallar, reklam verenlerden daha fazla reklam alarak kar oranlarını yükseltmektedirler. Reklam verenler de ürün veya hizmetlerinin daha fazla satılması için rating oranları yüksek kanalları tercih etmektedirler. Bu durum, kimi zaman reklamın haberin içine sızmasına neden olmaktadır. Haberin güvenilir ve gerçek olması, toplum üzerinde büyük etkisinin olması, haberdeki reklamın izleyiciler tarafından gerçek algılanmasına sebep olur. Bu yüzden haber içinde reklam bulunması da bir etik ihlaldir. Bu yüzden haber ve reklam ilişkisinin doğru bilginin gizlenmesine neden olacak şekilde kullanılmasının önlenmesi, medya kurumlarının ve gazetecilerin objektiflik ve güvenilirliklerinin korunması için birçok meslek örgütünün bu konuya ilişkin etik ilkesi bulunmaktadır (Kaya,2022).

Gazetecilik etik ihlallerine ilişkin yapılmış çalışmalar incelendiğinde sıkça yapılan etik ihlaller şu şekilde görünmektedir:

- 1. Özel yaşam ihlali:** Özel yaşam ihlali, medya etiğine ilişkin fazla tartışılan ve hukuki boyuta taşınan konulardan biridir (Yeşil, 2014). Bu ihlal, kişilerin özel yaşamına izinsiz girilmesini ve edinilen bilgilerin izinsiz paylaşılmasını içerir. Gizli kamera veya ses kayıt cihazları kullanarak insanların görüntülerini veya seslerini kaydetmek, onların özel hayatlarını gözetlemek, bu esnada ulaşılan bilgileri ifşa etmek özel yaşam ihlalidir. Bu tür eylemler, etik ihlaldir.
- 2. Haber kaynaklarıyla ilişkiler:** Gazetecinin haber kaynağıyla kurduğu ilişki, dürüstlük ve nesnellik ilkeleriyle doğrudan ilişkilidir. Örneğin gazetecinin haber kaynağından hediye gibi maddi menfaat kabul etmesi, gazeteciliğin tarafsızlığını ve güvenilirliğini tehlikeye atar. Bu nedenle gazeteciler tarafsızlıklarını korumak amacıyla diğer kişilerle mesafeli olarak onlarla kurduğu ilişkileri iyi yönetmeli ve bu ilişkilerin çıkar ilişkisine dönmesine izin vermemelidir. Gazetecinin haber kaynaklarıyla arasındaki ilişkisinin bir diğer boyutu ise haber kaynağına verdiği gizlilik sözüdür. Gazeteci, haber kaynaklarının kimliklerini ve kişisel bilgilerini, onların izni olmadan ifşa etmemelidir. Bu durumun aksi, gazetecinin güvenilirliğini zedeler. Gazetecinin gizlilik sözünü tutması ise mesleğinin saygınlığını ve itibarını korur.
- 3. Tekelleşme:** Tekelleşme, medya sektöründeki sahiplik yapısına ilişkin bir ifadedir. Medya sektörünün büyük şirketlerin elinde toplanması anlamına gelir. Bu durum, medyanın bağımsızlığını ve çok sesliliğini zedeleyerek işlevlerini yerine getirmesini engeller. Medyanın bağımsızlığının, nesnellüğünün, dürüstlüğünün zedelendiği bir ortamda etik ilkelerden söz etmek çok zordur.

4. **Şiddet:** Şiddet içeren içeriklerin yayınlanması, izleyicilerin psikolojik ve duygusal olarak etkilenmesine yol açar. Şiddet görüntüleri, izleyicilerde kaygı, stres, korku gibi negatif duygular yaratmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler gibi hassas grupların şiddet içerikli görüntülere maruz kalmaması bir etik ilkedir. Şiddet görüntülerinin yayınlanması, toplumda şiddetin normalleştirilmesine de yol açar. Kitle iletişim araçlarının eğitim işlevi göz önüne alındığında, şiddet içeriklerine maruz kalan izleyicilerin şiddeti kanıksayarak şiddetin bir çözüm yolu olduğunu düşünmesine yol açar.
5. **Cinsellik:** Gazeteciler cinsellikle ilgili haberlerde kullanılan dil ve görüntülere dikkat etmelidir. Cinsel taciz ve istismar gibi konularda, haberde kullanılan dilin duyarlı olması gerekmektedir. Kurbanların mahremiyetine dikkat edilmeli ve onlara ilişkin bilgiler ifşa edilmemelidir. Sansasyonel görüntülerden kaçınılmalı ve haber dramatize edilmeden sunulmalıdır.
6. **Magazinleşme:** Magazinleşme haberlerin etik ilkelere aykırı şekilde oluşturulması ve sunulması sonucu yaşanan bir ihlaldir. Doğru ve gerçek bilgilerin yer aldığı haberin, eğlenceli ve magazin formatında sunulması, haberin doğasına aykırıdır. Haberin magazinleşme sonucu sansasyonelleştirilerek sunulması, haberin gerçeklikle bağını kopararak; izleyici veya okuyucuların eğlenmesine yardımcı olan bir ürüne dönüşmesine neden olur. Bu durum haberin ciddiyetini ve önemini zedeler.
7. **Ayrımcılık:** Çelenk (2010), ayrımcılığı, herhangi bir kamu yararı ya da mantıklı bir gerekçe söz konusu olmaksızın, bir kişiye, benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması şeklinde tanımlamıştır. Gazetecinin, farklı görüşleri, inançları ve etnik görüşleri tarafsızlık çerçevesinde sunması beklenmektedir. Bu durum medyanın çoksesli yapısını destekleyerek toplumdaki çeşitliliği öne çıkarır. Hoşgörü ve uyum desteklenir. Bunun aksine, farklı görüşlerin engellenmesi, ırkçılık yapılması gibi olumsuz durumlar ise medyada ayrımcılık etik ihlalinin yaşanmasına neden olur.

Gazetecilik etik ihlalleri gazetecinin işlev ve faaliyetine bağlı yaşandığı gibi, haber üretim sürecinde de yaşanmaktadır. Bu nedenle etik ilkelere uygun, doğru ve nesnel bir haber ve haber üretim süreci ele alınacaktır.

1.2. Haber

Günümüzde haber olarak adlandırılan bazı bilgilerin toplanarak bireylere aktarılması, toplumsal yaşamın başladığı döneme kadar uzanmaktadır (Girgin & Özay, 2013, s. 1). Haber, bir olaya dair bilgileri, okuyucuya veya izleyiciye aktarmak için belli teknikler kullanarak hazırlanan içeriktir. Habere ilişkin yapılan ilk tanımlamalar şu şekildedir: "olan her şey haberdır", "dün bilmediğimiz

haberdir", "insanların üzerinde konuştuğu haberdir", "haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir" (Tokgöz, 1981, s.54). Haber, insanlara bilgi ve haber vermek için yazılan metindir.

Girgin (2002), haberin 99 tanımını aktarmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Acele kaleme alınmış edebiyattır. Beklenen ya da beklenmeyen gelişmelere ilişkin bilgilerdir. Belirli bir alanda edinilmiş bilgidir. Belirli bir yer ve zaman içinde gerçekleşen çeşitli olayların, bilmeyenlere aktarılmasıdır. Bir durum ya da olayın belirtilerinin yansıtılmasıdır. Bir kimse, bir yerdeki olaylar hakkındaki bilgilerdir. Bir olay hakkında alınan ya da verilen bilgidir. Bir olayın öteki olaylardan ayrılmasını sağlayan yönü ya da boyutudur. Bir olayın tarafsız biçimde anlamlandırılmasıdır.”

Haber, güncel ve ilgi çekici olayın, nesnel ve gerçekliğe uygun bir şekilde aktarılmasıdır. (Schlapp, 2002, s.17). İnsanların ilgisini çeken, önemli ve güncel olan bilgilerin gazeteciler tarafından düzenlenmesi haberi oluşturur. Toplumun geniş kesimini ilgilendiren olaylar habere konu olur. O halde haber, haber niteliği taşıyan olaydır.

Haber, insanların merak duygusunu giderir. Çevrelerinde neler yaşandığını merak eden insanlar, haberle bu gelişmelere dair bilgi edinirler. Arsan (2005), haberi şu şekilde tanımlar:

“Henüz olmuş ve olağandışı bir olayın habere dönüşmesi için, öncelikle, yayınlanmış olması gerekir. O halde haber, daha önce bilmediğimiz, yeni, ilginç bir olayın haberci medyada yayınlanmış halidir.”

Haber, okuyucu ve dinleyici için öncelikle yeni gerçeklerle (İngilizce’de haber anlamına gelen “news” sözcüğü bu özelliği daha iyi vurgulanmaktadır) ilgili, doğru ve anlaşılır bilgilerdir ve bunların ardından şu ikisi özelliklerden birisidir: Önemli ya da ilginç (Schneider & Raue, 2002).

Habere konu olan olaylar, haberin kategorisini belirlemektedir. İzleyici veya okuyucuya farklı türlerde ve konularda bilgi aktarılır. Böylelikle insanlar ilgi duydukları konular hakkında bilgi sahibi olurlar. Farklı konulara odaklanan haberler, izleyici veya okuyucuların haber alma, eğlenme veya bilgilenme gibi ihtiyaçlarını karşılar.

1.2.1. Haber Türleri

Haber türleri, haberlerin konularına göre sınıflandırılarak oluşturulur. Okuyucular veya izleyiciler, bilgi edinmek istedikleri veya ilgilendikleri konulardaki haberleri öğrenmeyi tercih ederler. Arsan (2005), Türk televizyon gazetelerinde çokça yer tutan haberleri şu şekilde sıralamıştır:

“Hükümet/ordu kararları, Hükümet-muhalefet çatışmaları, polemikler, Devlet kademesindeki görev değişiklikleri, Protestolar (şiddetli-şiddetsiz), Suç ve suçluluk haberleri, Skandal haberleri , Felaketler (deprem-sel-yangın), Geleneksel haberler, Doğum, ölüm, evlenme, Biyografiler, Olağanüstü aktiviteler, Ünlülerin özel hayatları (Günümüzde “Tele-Vole” tarzı haberler olarak da adlandırılan bu tür haberler, artık özellikle televizyonda ana haber bültenlerinin bile neredeyse yüzde 50’sinden fazlasını kaplamaktadır. “Haberde çarpık magazinleşme” olgusu ya da başka bir deyişle tabloidleşme Türkiye medyasında da çok yaygındır), Diğer.”

Günümüzde gazete ve televizyonda öne çıkan haber türleri şu şekildedir:

1. **Dış haberler:** Dış haberler, uluslararası haberleri kapsar. Yakın coğrafyada ve dünyada yaşanan gelişmelere dair bilgiler dış haberlerin konusudur. Uluslararası arenada yaşanan siyasi, ekonomik, sosyal gelişmeleri haberleştirir. Ülkeler arasındaki siyasi ilişkiler, uluslararası anlaşmalar, savaşlar, küresel ekonomik gelişmeler, uluslararası piyasalara dair haberler dış haberlerdir. Dış haberler, izleyici ve okuyucuların dünyadaki olaylardan haberdar olmasını sağlar ve onlara küresel bir perspektif sunarlar.
2. **Gündem haberleri:** Gündem haberleri, yakın zamanda yaşanmış veya güncelliğini koruyan olaylar hakkında bilgi verir. Gündem haberleri, toplumun büyük kesimini ilgilendiren ve onların ilgisini çeken haber türüdür. Gündem haberleri hızlı değişir. Siyasi liderlerin önemli açıklamaları, protestolar, grevler, ani borsa hareketleri, skandallar, doğal afetler, ödül törenleri gibi olaylar gündem haberlerinin konusudur.
3. **Ekonomi Haberleri:** Ekonomi haberleri, mali işleri kapsar. Para, para piyasaları, hisse senetleri, bankacılık gibi ekonomiyle ilgili kavramlar ekonomi haberlerinin konusudur. Hükümetin ekonomiyle ilgili düzenlemeleri, kararları, bankaların açıklamaları, sermaye piyasası, ithalat-ihracat, finans şirketleri ekonomi haberlerinin kapsamındadır. Ekonomik faaliyeti ve finansal durumları etkileyen konular da ekonomi haberi türünde haberleştirilir. Döviz kurları, piyasa hareketleri, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), enflasyon, vergi politikaları, tüketici harcamaları gibi başlıklar ekonomi haberidir.
4. **Siyaset Haberleri:** Siyaset Haberleri, iç ve dış politikada yaşanan gelişmeleri aktarır. Siyasi isimlerin yaptığı açıklamalar, hükümet açıklamaları, devlet kurumları gibi konular siyaset haberleri kapsamında değerlendirilir. Siyasetle bağlantısı olan tüm konular bu haber türü kapsamında ele alınabilir.

5. **Polis-adliye haberleri:** Polis-adliye haberleri, cinayet, intihar, kavga, kaza, terör gibi adli suçlara dair haberleri kapsamaktadır. Türk basınında “3. sayfa haberleri” olarak da bilinmektedir. Bu türdeki haberler Türkiye’de yazılı-basında 3. sayfada yayımlandıkları için bu adı almıştır. Bu tarz haberler toplumun geniş kesiminin ilgisini çekmektedir. Polis-adliye haberlerinde yer alan olağandışılık ve ilgi çekicilik öğeleri, insanların haberi merak etmelerine neden olur. Bu yüzden, medya bu tarz haberleri öne çıkarmaktadır. İlgi çeken haber, rating ve okunma oranını arttıran haberdur.
6. **Kültür-sanat haberleri:** Kültür-sanat haberleri, ulusal ve uluslararası kültür sanat etkinliklerini, bu alanda yaşanan gelişmeleri haberleştirir. Edebiyat, müzik, çağdaş sanat, sahne sanatları, fotoğraf gibi alanlarda yaşanan gelişmeler veya bu alanlarda üretim yapan sanatçılar kültür sanat haberlerinin konusudur. Türkiye’de, kültür-sanat haberleri medyada kendine yer bulamamaktadır. Polis-adliye, siyaset, gündem gibi haber türlerinin daha popüler olması, bu tür haberlerin daha yüksek rating getirmesi ise kültür-sanat haberlerine fazla ilgi gösterilmemesine neden olmuştur.
7. **Magazin haberleri:** Magazin haberleri, kitle iletişim araçlarının eğlendirme işlevini yerine getirir. İzleyici veya okuyucu, magazin haberleriyle hoş vakit geçirerek oyalanır. Magazin haberleri genelde ünlü ve popüler kişilerin hayatlarını konu alır. Sosyete, film yıldızları, pop şarkıcıların yaşamları magazin haberlerinin konularıdır. En önemli özelliği sansasyonel olmasıdır. Diğer haber türlerinin aksine, magazin haberlerinde iddia ve söylentiler sıklıkla kullanılır. Konular ve olaylar abartılarak, ilgi çekici cümlelerle anlatılır.
8. **Yaşam haberleri:** Yaşam haberleri, soft haber de denilen haber konularını içerir. İnsanların yaşam tarzlarını, sosyal hayatlarını kapsayan haber türüdür. Moda trendleri, güzellik, arkadaşlık ilişkileri, aşk, çocuk gelişimi, yaşam alanı düzenlemesi, bahçecilik, hobi eğlence, kişisel gelişim, seyahat gibi konular yaşam haberleri kapsamında haberleştirilir. Bu tarz haberler, insanların ilgisini çeker.
9. **Sağlık haberleri:** Sağlık haberleri, insanın iyi olma haline ilişkin tüm konuları kapsar. Sağlık bakanlığı, sağlık sektöründeki gelişmeler, hastaneler, diğer sağlık kurumları, beslenme, güzellik, sağlıklı yaşam gibi konular sağlık haberleri kapsamında değerlendirilmektedir.
10. **Bilim ve teknoloji haberleri:** Bilim ve teknoloji haberleri, bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeleri içerir.
11. **Eğitim haberleri:** Eğitim haberleri, eğitim alanındaki konuları kapsar. Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, özel ve devlet okulları, üniversiteler, eğitim haberlerinin konusudur.

1.2.3. Haber Değeri Ölçütleri

Haber değeri, İngilizce 'de news values olarak tanımlanmaktadır. Haber değeri ölçütleri, bir haber seçme ve eleme aşamasıdır. Dünyada çok çeşitli olaylar ve gelişmeler yaşanmakta fakat bunlardan yalnızca bazıları haberleştirilmektedir. Bunun sebebi her olayın, haber değeri taşımasıdır.

Haber değeri, haberin üretimi, haberin seçilmesi ve yayınlanması sırasında kullanılan mesleki kriterlerdir. Haber değeri ölçütleri, izleyici veya okuyucuların habere olan ilgisinin boyutunu belirler. Bu ölçütler, medya endüstrisinde, haber kuruluşlarının haber üretim sürecinde kullanılır. Bu değerler zamana, zemine ve toplumlara göre değişmektedir. (Girgin & Özay, 2013, s. 19-20)

Bir olayın haberleştirilerek topluma ulaştırılması için haber değeri ölçütlerini içermesi gerekmektedir. Başlıca haber değeri ölçütleri, güncellik, önemlilik, ilginçlik, anlaşılabilirlik olarak sıralanabilir.

Bir haber değeri ölçütü olarak güncellik, haberin yeni olmasını ifade eder. Yakın zamanda meydana gelmiş ve tazeliğini henüz koruyan olaylar, toplumun ilgisini çeker. Bu olaylar haber değeri taşır. İnsanlar son gerçekleşen olaylar hakkında bilgi sahibi olmak isterler bu yüzden bir haber ne kadar yeni ve güncelse o kadar ilgi uyandırır.

Bir diğer haber değeri ölçütü ise önemliliktir. Önemlilik ölçütü, yaşanan bir olayın veya gelişmenin toplumu ne düzeyde etkilediğiyle belirlenir. Haberin önemlilik kriteri, iki farklı şekilde ölçülür. Bunlar; olayın ölçüsü ve olayın sonuçlarıdır. Olay toplumun geniş bir kesimini etkiliyorsa veya büyük değişiklikler yaratıyorsa, bu olay önemlilik haber değerini taşımaktadır.

İlgincilik, haberin dikkat ve ilgi çekici olmasını ifade eder. Okuyucu veya izleyicide merak uyandıran, onları ilgilendiren olaylar habere dönüştürülür. Sıradışı veya ani ve beklenmedik gelişmeler, haberde ilginçlik haber değeri kriterini taşıyan olaylardır. Olağandışı gelişmeler insanların ilgisini çeker ve şaşırtır. Yine dikkat çekici kişiler, farklı hayat hikayeleri haberdeki ilginçlik ögesine işaret etmektedir.

Anlaşılabilirlik, değer ölçütü, haber metnindeki dil kullanımını ifade etmektedir. Haber, kolay anlaşılabilir kısa cümlelerden oluşmalıdır. Uzun ve karmaşık cümlelerden kaçınılmalı; farklı eğitim seviyelerinden herkesin anlayabileceği yalınlıkta olmalıdır. Metnin içinde net bilgiler verilmeli, alıcının kafasında soru işaretleri yaratmamalıdır.

Norveçli araştırmacılar Johann Galtung ve Mari Ruge ise haber değeri ölçütlerini şu şekilde sıralamıştır: Olayın sıklığı (Frequency), Olayın büyüklüğü (Threshold), Açıklık (Unambiguity), Olayın Anlamlılığı (Meaningfulness), Uyum (Consonance), Beklenmedik olma (Unexpectedness), Süreklilik,(Continuity), Kompozisyon (Composition), Seçkin Milletler (Reference to elit notions),

Seçkin kişiler (Reference to elit people), Şahsileştirme (Reference to person), Olumsuzluk (Reference to something negative) (Galtung & Ruge, 1965).

1. **Olayın sıklığı (Frequency):** Haberin kısa sürede gerçekleşmesini ifade eder.
2. **Olayın büyüklüğü (Threshold):** Olayın haberleştirilecek kadar büyük ve etkileyici olması gerektiğini işaret eden haber değeri kriteridir.
3. **Açıklık (Unambiguity):** Haber değeri kriterine göre, bir olay ne kadar kolay, basit ve rahat anlaşılıyorsa, haber olma şansı o kadar yüksektir.
4. **Olayın anlamlılığı (Meaningfulness):** Kültürel yakınlıkla ilgilidir. Yaşanan bir gelişme veya olay, dünyada ne kadar geniş bir alanı etkiliyorsa veya okuyucu veya izleyiciye kültürel açıdan ne kadar yakınsa; haber olma şansı da o kadar yükselir. Olay, ilgi yaratıyorsa, olayın haberleştirilme ihtimali yüksektir.
5. **Uyum (Consonance):** Yaşanması beklenen bir olay gerçekleştiğinde, haber yapılma ihtimali yüksektir.
6. **Beklenmedik olma (Unexpectedness):** Olağandışı, aniden meydana gelen, tahmin edilemeyen olayların haber olma ihtimali yüksektir. Bu tür olaylar insanların ilgisini çeker.
7. **Süreklilik (Continuity):** Bu haber değeri, daha önce haberleştirilmiş bir olayın yeniden haber yapılma ihtimalinin yüksek olmasını ifade etmektedir. Daha önce haber yapılmış bir olayın yeniden haber yapılma ihtimali, yeni gerçekleşen bir olayın haber yapılma ihtimalinden yüksektir.
8. **Kompozisyon (Composition):** Haber bültenlerindeki dengeleri ifade etmektedir. Haber görüntüsü çoğunlukla belirli olaylar sayesinde belirleniyorsa (mesela iç politika), bu takdirde medya içeriği çok yönlü dünyayı dengeli bir şekilde yansıtmaya uğraştığı için tamamlayıcı olayların (mesela dış politika) medyada haber olma şansı büyüktür. (Çebi, 1996)
9. **Seçkin Milletler (Reference to elit notions):** Ekonomik, askeri veya politik açıdan güçlü milletlerin haberleştirilme ihtimali yüksektir.
10. **Seçkin kişiler (Reference to elit people):** Seçkin kişiler, nemli, ünlü, popüler, toplum tarafından tanınan kişileri tanımlamaktadır. Bu kişilerin yaptıkları açıklamalar, hayatlarına dair bilgiler haber değeri taşımaktadır.
11. **Şahsileştirme (Reference to person):** Olayların kişiselleştirilmesi, haberin anlaşılabilirliğini artırır bu yüzden haber değeri taşır.
12. **Olumsuzluk (Reference to something negative):** Olumsuz, şiddet, anlaşmazlık, saldırganlık içeren olaylar da haber değeri taşımaktadır.

Boukes, Jones, & Vliegthart (2022), yazılı, online ve televizyon haberlerinde yer alan haber değeri ölçütlerine yönelik yaptıkları araştırmada, haberde yer alan haber değeri ölçütlerinin; haberin

uzunluğunu, haberin ön sayfada yayınlanma olasılığını ve haberin televizyonda yayınlanan bir haber programının açılışında sunulma ihtimalini arttırdığını tespit etmişlerdir. Seçkinlik ve olumsuzluk haber faktörlerinin en güçlü etkiye sahip haber faktörleri olduğunu ifade etmektedirler.

Haber değeri ölçütleri, haber üretim sürecinin önemli bir parçasıdır. Gazeteciye ulaşan bilgiler arasından, hangi bilgilerin haberleştirileceğine karar verme süreci haber değeri ölçütlerine göre tamamlanır. Haber değeri ölçütlerinin birini veya birkaçını içeren olaylar veya gelişmeler, haber yazım kurallarına göre düzenlenerek, izleyici ve okuyucuya iletmek için haberleştirilir.

1.2.4. Haber Yazım Kuralları

Bir olayın habere dönüştürülebilmesi için gazeteciden, 5N+1K formülü olarak ifade edilen aşağıdaki 6 soruya yanıt vermesi beklenir:

1. **Ne:** Olay nedir, ne olmuştur?
2. **Nerede:** Olay nerede gerçekleşmiştir?
3. **Ne zaman:** Olay ne zaman gerçekleşmiştir?
4. **Neden:** Olay neden gerçekleşmiştir?
5. **Nasıl:** Olay nasıl gerçekleşmiştir?
6. **Kim:** Olay kim tarafından gerçekleştirilmiştir?

Bu soruların yanıtları ve habere ilişkin diğer bilgiler, farklı teknikler kullanılarak habere dönüştürülür. İlk teknik, ters piramit kuralıdır. Haber yazma kuralları içinde en eski ve en çok kullanılan kuraldır (Tokgöz, 1981, s.104). Ters piramit kuralına göre, bilgiler, belli bir sırayla verilir. Olaya ilişkin bilgiler önem derecelerine göre sıralanarak iletilir (Schneider & Raue, 2002, s.48). Haberdeki önemli ve insanları ilgilendiren bilgiler haberin başında verilir. Ters piramit kuralıyla yazılan haberlerde, her cümle kendinden önceki cümleden daha az önemlidir. Ciddi ve önemli haberler bu formatla hazırlanır. Ters piramit kuralı, haberin kolay okunmasını ve rahat anlaşılmasını sağlar. Okuyucu habere ilişkin en önemli bilgiye haberin başında erişir ve merakını tatmin eder. Ters piramit kuralı, yazılı basında sayfa düzenini kolaylaştırır. Son olarak, haberin hızlı yazılmasına imkân verir.

Dörtgen veya Kare Kuralı, bir diğer haber yazma tekniğidir. Bu teknikle yazılan haberde bilginin önem sırası yoktur. Haberde her cümle eşit önemlidir ve haberin tamamı okunmadan haber anlaşılabilir. Fikir yazıları, yorum yazıları dörtgen veya kare kuralı yöntemiyle yazılır.

Normal piramit kuralı bir diğer haber yazma yöntemidir. Ters piramit kuralının tümden tersi şeklinde bir düzenlemeyle hazırlanan bir haber türüdür (Tokgöz, 1981, s. 106). Normal piramit kuralına göre yazılmış bir haberde önce ayrıntılar yazılır ve haber ilerledikçe önemli bilgiler verilir. Daha çok magazin haberlerinde kullanılan bir yöntemdir.

Haber metinleri, giriş gelişme ve sonuç paragraflarından oluşur. Haberin bu bütünsellik içinde, iyi kurgulanması gerekir. Haber metninin giriş cümlesi, haberde okuyucunun dikkatini çeken ilk bölümdür. Bu yüzden gazeteci, okuyucunun ilgisini çeken, onu habere bağlayan bir giriş cümlesi oluşturmalıdır. Haber metni de giriş cümlesiyle uyumlu şekilde ilerlemelidir.

Haber yazımında öne çıkan diğer kural ise haberin yazım diliyle ilgilidir. Haber dilinin sade, anlaşılır, doğru, dikkat çekici olması beklenir. Cümleler anlamlı ve akıcı oluşturulmalıdır. Kelimeler özenle seçilmeli ve anlamları üzerine düşünülmelidir. Bazı olaylar karmaşık ve zordur. Bu olayların topluma anlatılması ve açıklanmasında sorumluluk gazeteciye aittir. Gazeteci kısa cümlelerle haberi oluşturarak olayı açıklamalıdır. Bu durumda gazeteci, gereksiz bilgileri ayıklayarak doğru ve öz bilgilere erişmeli ve haberi için bu bilgileri seçmelidir.

Haber metni, her türlü yargılama ve nitelemeden uzaktır. Habere konu olan kişi veya kişileri yargılayan, küçük düşüren ifadeler kullanılmamalıdır. Bu ifadeler haber ile yorumun birbirine karışmasına neden olur ve haberin tarafsızlığını zedeler.

Bir haber metninde gazeteci ne kadar çok kaynak kullanırsa haberin kalitesi o kadar artar. Bir haberin doğru bilgiler içerdiğinin kanıtı, mümkün olan en çok sayıdaki kaynaktan bilgi içermesidir (Arsan, 2005, s. 141) Gazeteci haberin içinde, kaynağının kim olduğunu belirtebilir. Bu durumda, haber kaynağının açıklamaları, tırnak (“ ”) içinde verilmelidir. Toplumun saygın ve güvenilir bulduğu kişilerin haber kaynağı olarak kullanılması, haberin etkisini arttırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON GAZETECİLİĞİ

Alexander Graham Bell'in 1876'da ses dalgalarını elektriğe dönüştürmesiyle başlayan ve İskoç fizikçi James Clerk Maxwell'in elektromanyetizma kuramının sonuçlarıyla görüntünün radyo dalgaları üzerinden aktarılması yöntemiyle birleştirilerek devam eden süreç, etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyonun icadıyla sürmüştür (Cereci,2016). Televizyonun iki farklı duyu organına (görme ve işitme) hitap edebilmesi, insanlar üzerindeki etkisini artırmıştır. Görsellik ve ses gibi yapısal özellikleri nedeniyle, diğer kitle iletişim araçlarının önüne geçmektedir.

Future Exploration Network'ün 2008 yılında yaptığı araştırmaya göre, yıllar içinde reklam harcamaları pastasındaki payı azalmayan tek geleneksel araç, televizyondur. Iyengar (1992), aktardığı şekilde, televizyon, Amerikalıların uyanık olduğu saatlerde kişilerarası etkileşimlerinden daha fazla zamanlarını almaktadır. Bu durum televizyonun insanları ne ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Keane (1999, s. 119), televizyonun yüzeysel, eğlenceli, kısa ve birbirlerinden kopuk görüntülerden oluştuğunu ve bu görüntülerin övüldüğünü ifade etmektedir. Televizyon yayınlarındaki kalitenin derecesini tartışarak, günümüzde radyo ve televizyon programlarının popülerlik ve rating oranlarının kalite göstergesi olduğu görüşünü de eleştirmektedir.

Postman (2017) televizyonun gücünü şu sözlerle ifade etmektedir:

“En ufak çocuklar dahi televizyon izlemekten menedilmezler. En berbat yoksulluk bile televizyondan vazgeçmeyi gerektirmez. En yüce eğitim sistemi bile televizyonun belirleyiciliğinden kurtulamaz. Ve en önemlisi, kamuoyunu ilgilendiren hiçbir konu (politika, haber, eğitim, din, bilim, spor) televizyonun ilgi alanının dışında kalmaz. Yani, halkın bu konuları kavrayış biçimi tamamen televizyonun yönelimleriyle şekillenmektedir.”

Postman (2017), televizyonda sunulan her şeyin, izleyicilere haz ve eğlence vermek amacıyla hazırlandığını belirtmektedir. Ona göre eğlence, televizyondaki her söylemin üst ideolojisidir yani yayınlanan içeriklerin bir önemi yoktur çünkü her içerik izleyiciyi eğlendirme amacı taşımaktadır. Televizyonun eğlendirme amacının bir göstergesi olarak haber programlarını işaret eder. Haber programlarındaki görüntüler, program ekibi, espriler, programların açılış ve kapanışında duyulan müzikler, canlı yayınlar ve reklamlar; haber programlarının eğitici veya düşünmeye sevk edici içerikte olmadığına göstergesidir. Çünkü tüm bu kurgu eğlendirme çerçevesinde oluşturulmuştur.

Televizyonun eğlendirme amacıyla yayın yapmasının bir diğer sonucu ise, izleyicilerin düşünme yetisiyle ilgilidir. Buna göre izleyiciler televizyon izlerken düşünemezler çünkü televizyon içerikleri, temsil sanatının bir örneğidir. Düşünmek televizyonda olmaz, çünkü düşünme eylemi yavaştır ve belirsizdir, üstelik görülecek bir yanı da yoktur. Televizyonun hızlı ve parçalı yayınları düşünme eylemine olanak tanımamaktadır. Televizyonun en önemli özelliği, izlenebilir olmasıdır ve izleyiciler sürekli değişen, milyonlarca hareketli resmi izlemekten hoşlanmaktadır.

Postman (2017), televizyondaki hızlı yayın akışını haber programlarında sıklıkla kullanılan “ve şimdi de...” sözleriyle örneklemektedir. Haber programlarında sunucuların “ve şimdi de...” sözleri, bir konudan diğer konuya hızla geçildiğinin bir işaretidir. Ona göre, yaklaşık kırk beş saniye zaman ayrılan bir haberden sonra söylenen “ve şimdi de...” sözü, izleyiciye o konuya artık kafa takmamasını, dikkatini başka bir habere veya reklama yönlendirmesi gerektiğini anlatmaktadır.

Bourdieu (1997) televizyonu, kuramsal olarak herkese ulaşmaya imkan veren bir aygıt olarak tanımlar. Televizyonda, herkesin ilgisini ve dikkatini çeken omnibüs yani herkes için geçerli olan olayların haber olarak yayımlandığını söylemektedir. Omnibüs olaylar, hiçbir tercih içermeyen, bölmeyen ve uzlaştıran, geniş kesimleri ilgilendiren ama önemli olmayan olaylar için kullanılmaktadır. Bourdieu (1997)’ye göre, nüfusun büyük bölümünün enformasyon kaynağı olarak televizyonu tercih etmesi, televizyonda yayınlanan omnibüs olayların önemine dikkat çekmektedir. Omnibüs olaylara ilişkin haberler önemlidir çünkü bu haberlere ayrılan zaman yüzünden yurttaşların demokratik haklarını kullanmaları için gereken asıl ve önemli enformasyonlar elenir. Bunun sonucunda, televizyon haricinde diğer haber kaynaklarından önemli enformasyonu edinebilen kişiler ile haber kaynağı olarak sadece televizyonu tercih eden kişiler arasında bir ayrım oluşur.

Omnibüs olaylara ilişkin haberler için asıl önemli haberlerin elenmesi, ayıklama ilkesi olarak adlandırılmaktadır. Ayıklama ilkesine göre, gösteri sanatına uygun, sansasyonel olan aranmaktadır. Çünkü televizyonda olaylar dramatikleştirilir ve trajik, vehamet nitelikleri artırılarak sahnelenir.

Bourdieu (1997)’nin, Postman (2017)’la benzer şekilde yönelttiği bir diğer soru da şu şekildedir: “*Hızın içinde düşünmek mümkün müdür?*” Burada merak edilen, televizyonun hızlı akışı ve düşünme eyleminin gerektirdiği süre arasındaki ilişkidir. Ona göre, televizyon, düşüncenin ifade edilmesini desteklememektedir. Çünkü düşünce ile zaman arasında bağ vardır ve televizyonun hızlı akışı yalnızca fast-thinker olarak tanımlanan, yani herkesçe kabul edilen, sıradan, ortak fikirleri kabul eden bireylere uygundur. Çünkü herkesçe kabul edilmiş fikirler üzerine uzun düşünmeye gerek yoktur.

Williams (2003), televizyonu teknolojik kültür açısından analiz ederek dokuz adet görüş sunar. Bu görüşler şu şekildedir:

1. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve kendinden önceki eğlence ve haberleşme yöntemlerini değiştirmiştir.

2. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve geleneksel kurumların ve sosyal ilişki biçimlerini değiştirmiştir.

3. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve kişilerin gerçeklikle ilgili temel algısını değiştirmiştir. Bunun sonucunda kişilerin birbirleriyle ve dünyayla olan ilişkilerini de değiştirmiştir.

4. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve toplumların ölçeğini, biçimini de değiştirmiştir.

5. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve eğlence ve haberleşme kanalı olarak gelişim gösterdi. Bunun ardından, kültürel ve sosyal yapıya, aile yapısına da etki etmiştir.

6. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve fikir ve davranış kalıplarını yeniden düzenledi.

7. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve karakteristik bir ev eşyasına dönüştü. Bu araç yeni, karlı, yatırım ve satış artırıcı bir unsur olarak seçildi.

8. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve insanlarda bulunan pasifliği organize ve temsil eder oldu.

9. Televizyon, bilimsel ve teknik araştırma sürecinin sonucunda icat edilmiştir ve karakter ve kullanımında büyük ölçekli bir fakat atomize bir topluma hem hizmet etmiştir hem de o toplumu sömürmüştür.

1.3. Televizyonun İşlevleri

Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, kamu görevini yerine getirirken belli işlevleri de üstlenir. Televizyonun işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Haber vermek
2. Eğitmek,
3. Eğlendirmek,
4. Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlamak,
5. İnandırmak (İkna) ve harekete geçirmek. (Aziz, 1981, s. 51)

Televizyonun birinci işlevi, haber verme işlevidir. Haber alma ve haber verme eylemleri, insanlık tarihi kadar eskidir. Bugün, demokratik ülkelerde vatandaşların haber alma hakkı, temel bir

hak olarak kabul edilmekte ve anayasal güvencelerle korunmaktadır. Toplumsal ve teknolojik değişimlerle birlikte, haber alma yöntemleri de evrim geçirmiş ve gelişmiştir. Günümüzde, kitle iletişim araçları sayesinde bilgilere kolay ve hızlı bir şekilde ulaşmak mümkündür. Bu nedenle, televizyon ve diğer kitle iletişim araçları, toplumun haber alma ihtiyacını etkili bir şekilde karşılamaktadır. Televizyonun, haber iletimi sürecinde yansız ve objektif olması, haber verme işlevini tam ve doğru bir şekilde yerine getirmesini sağlamaktadır.

Televizyonun ikinci işlevi ise eğitimidir. Kitle iletişim araçları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, eğitimi tamamlayıcı bir rol üstlenir. Televizyonun geniş kitleler tarafından kolayca erişilebilir olması, onun eğitim işlevini yerine getirmesini mümkün kılar. Eğitim programları, belgeseller ve öğretici yayınlar, televizyon aracılığıyla geniş kitlelere ulaşarak, toplumun eğitimine katkı sağlar. Televizyonun eğitim işlevi, aynı zamanda tamamlayıcı eğitim sağlar.

Televizyonun üçüncü işlevi, eğlendirme işlevidir. Televizyon, ucuz maliyetle izleyicinin keyifli ve hoş vakit geçirmesine olanak sağlar. Bu işlevin, eğlendirme hizmetini kişinin ayağına, ucuz olarak getirmesi yanında bir diğer önemi de eğitici, kültür verici yayınların izlenme şansını arttırmasındandır. (Aziz, 1981, s. 54) Bu yüzden televizyon, eğlendirirken eğitmektedir.

Mal ve hizmetlerin tanıtılması işlevi, televizyonun dördüncü işlevidir. Bu işlev, televizyon reklamcılığı sayesinde ürün, mal ve hizmetlerin tanıtımı yapılmaktadır. Yeni çıkan kitaplar ve şarkıların televizyonda duyurulması, televizyonun mal ve hizmetlerin tanıtılması işlevini yerine getirmesine örnek verilebilir.

Televizyonun beşinci işlevi ise, inandırma ve harekete geçirme işlevidir. Bu işlev, izleyicileri aktardıkları bilgilere inandırma ve akabinde onların harekete geçmelerini sağlamayı amaçlar.

Lasswell, kitle iletişiminin de içinde yer aldığı sosyal iletişimin üç temel görevi olduğunu belirtir. Bu görevler:

1. Çevrenin gözetimini yapmak,
2. Çevreye karşılık vermede toplumun parçaları arasında ortak ilişkiyi kurmak,
3. Bir kuşaktan diğerine sosyal mirası nakletmek (medya, aile ve okulun yaptıkları) (Erdoğan, 2011, s. 375) şeklinde sıralanmaktadır.

1980 yılında yayınlanan MacBride raporunda ise iletişimin işlevleri şu şekilde sıralanmıştır: Bilgi işlevi, sosyalleşme, motivasyon, tartışma, eğitme, kültürel tanıtım, eğlendirme, entegrasyon (Unesco, 1980).

1. **Bilgi işlevi:** Kitle iletişim araçları, bilgi ve görüşleri anlaşılır ve açık şekilde vatandaşa aktarır.

2. **Sosyalleşme:** Toplumdaki farklı kültürler ve bireyler arasında sosyalleşme ve bütünleşme sağlanmasına yardımcı olur.

3. **Motivasyon:** Bireyleri ortak hedefler için birleştirme ve onları yönlendirme.

4. **Tartışma:** Bireyleri içinde bulundukları toplum ve uluslararası gelişmeler hakkında farklı açılardan bilgilendirerek topluma ortamı sağlar.

5. **Eğitme:** Kitle iletişim araçları, vatandaşı eğitir ve gereken becerileri ona kazandırır.

6. **Kültürel Tanıtım:** Kitle iletişim araçları, kültürel tanıtım yapar.

7. **Eğlendirme:** Kitle iletişim araçları, bireyleri eğlendirir ve onların keyifli vakit geçirmelerine yardımcı olur.

8. **Entegrasyon:** Bireylere toplumun maddi manevi değerlerini aktararak bireylerin toplumla ilişki kurmasına hizmet eder.

Televizyon, başlıca işlevlerinden biri olan haber verme işlevini, televizyon haberleri aracılığıyla etkili bir şekilde yerine getirir. Televizyon haberleri, toplumun gelişimi ve demokratik sistemin sağlıklı işleyişi için, izleyicilere bilgi ve haber ulaştırır. Haberler, vatandaşların bilinçlenmesine, olaylar ve gelişmeler hakkında fikir sahibi olmasına yardımcı olur. Bu nedenle, haber bültenleri televizyon yayıncılığının önemli ve temel içeriklerinden biri olarak kabul edilir.

2.2. Televizyon Haberleri ve Ana Haber Bültenleri

Televizyon haberlerinde yayınlanacak haberlerin, yazılı basında yer alan haberlerde olduğu gibi haber değeri kriterlerini içermesi gerekmektedir. Haberde bu kriterlerin bulunması, televizyonun işlevlerini yerine getirmesini sağlar. Buna karşın Tokan Şenol (2020), bu öğelerin geçerliliklerini korusa da haberin metin yapısında haber üretim sürecindeki kaygılar değişmekte olduğunu belirtmektedir.

Televizyon haberleri yazılı basından farklı olarak görüntü ve ses içermektedir. Televizyon haber metninin yazılı basındaki haber metninden farkı ise, konuşma biçiminde düzenlenmesidir. Bu konuşma yalın, sade, anlaşılır olmalıdır. Bu konuşmaya eşlik eden görüntü sayesinde, izleyiciler üzerinde büyük bir etki yaratılır. Zira görüntü ve sesin birleşmesi, haberin gerçekliğini arttırmaktadır. Bu sayede izleyicilerde tanıklık hissi oluşturulur.

Televizyonda haberler özet halinde yayınlanmaktadır. Haber içeriğinde yazılı basında olduğu kadar çok detay verilmemektedir. İzleyici kitlesi çok farklı eğitim seviyesinden oluşmaktadır. Bu yüzden tüm kitlenin anlayabileceği sadelikte haberi yayınlamak önem arz eder.

Televizyon haberlerinin bir diğer özelliği ise hızlı olmasıdır. Önemli bir olay yaşandıktan hemen sonra bu olayın haberini izleyiciye aktarmak, canlı yayın gibi tekniklerle, mümkündür. Yazılı basında en erken ertesi gün okunabilecek haber, televizyonda çok kısa sürede izleyicilere aktarılabilir.

Televizyon haberlerinin önündeki en büyük dezavantaj zaman kısıtlılığıdır. 1 gün 24 saattir, kanalların yayın akışları da buna göre düzenlenir. Bu yayın akışı sırasında, televizyon haberleri için ayrılan süre bellidir. Bu süre, kimi zaman gündemdeki haberlerin tümünü yayınlamaya yetmemektedir. Bu yüzden, haberler önem sırasına göre seçilmekte ve yayınlanmaktadır. Haberlerin sıralamasını, muhabirler, haber müdürleri ve editörler gerçekleştirirler (Horoz, 2013). Bir haberin televizyonda yayınlanması için sadece konusu değil, gündemdeki önemi, kanalın yayın politikasına uyması, görsel-işitsel kalitesi de önemlidir.

Televizyon, haber verme işlevini haber bültenleriyle gerçekleştirir. Haber bültenleri, insanların ilgisini çeken çeşitli konulara yer verir bu yüzden en çok izlenen programlar arasında yer alır (Horoz, 2013). Gün içinde yaşanan olaylar, habere dönüştürülerek izleyicilere aktarılır. Bu içerikler televizyonda genellikle önem sırasına göre sıralanarak günün belli saatlerinde “haber bültenleri” biçiminde yayınlanırlar. Haber bültenleri televizyon yayıncılığında istikrarlı ve düzenli yayınlanan içeriklerden biridir.

Televizyonda yayınlanan haber içerikli programlar dört gruba ayrılır. Bu programlar: canlı yayın, geniş kapsamlı haber programları, yorum programları ve günlük haber bültenleridir (Vural, 2003). Canlı yayının en önemli özelliği olay yerinden, olayın yaşandığı sırada direkt yayın yapılmasıdır. Bu yayın sayesinde, izleyiciler de görgü tanığına dönüşür. Televizyon haberciliğinin güçlü özelliklerinden biridir. Geniş kapsamlı haber programları, daha çok tematik kanallarda yayınlanır. Bu programlarda haberler detaylı aktarılır. İzleyiciye daha çok bilgi aktarılır. Yorum programları ise haberleri farklı bakış açılarıyla tartışarak program katılımcılarının kendi görüşlerini de aktardığı program çeşitleridir. Günlük haber bültenleri, izleyiciye aktarılmak istenen haberlerin sıralayarak bir bülten şeklinde sunulmasıdır. En ilgi çekici haberler, televizyon yayın akışındaki prime time denilen saatlerde, ana haber bültenlerinde aktarılır. Vural (2003), prime time kuşağının amacının, belirlenen zaman içinde mümkün olan en geniş kitleye ulaşmak olduğunu belirterek, ana haber bültenindeki haberlerin özenle seçilmesi, çarpıcı görün ve metinlerle sunulması gerektiğini belirtmiştir.

Ana haber bültenleri, her akşam düzenli bir şekilde yayınlanan, genelde önemli gelişmelerin aktarıldığı haber programlarıdır. İzleyiciler, günün önemli gelişmelerini, prime time saatinde yayınlanan ana haber bültenlerinden takip etmektedirler.

Ana haber bültenlerinde, muhabir, kameraman, kurgu operatörü, editör, görev masası yöneticisi, yapımcı, haber yönetmeni, haber müdürü ve son olarak spikerler yer almaktadır. Bir ana haber bülteninin hazırlanması için öncelikle muhabir ve kameraman olayı habere dönüştürür. Kameraman olay görüntülerini çekerken, muhabir haber metnini hazırlar. Görüntüler ve haber metni, kurgu operatörü ve montaj ekibi tarafından bülten için hazırlanır. Editör, haberleri kontrol ederek

bültende yayınlanacak sıraya sokar. Ana haber bültenlerinin vitrininde ise ana haber sunucuları bulunmaktadır. Haber sunucuları, ana haber bülteni için seçilen haberleri izleyiciye aktarırlar.

2.2.1. Ana Haber Sunucuları

TDK spikeri, “*radio ve televizyonda programları, haberleri sunan kimse*” olarak tanımlamıştır. Spiker, haber bülteni başlamadan önce, haber bülteninde yayınlanacak haberleri inceleyen, haber metinlerinin sunuşlarını pratik eden ve bu haber metinlerini canlı veya banttan yayınlı izleyici veya dinleyicilere aktarmaktan sorumlu olan mesleki bir kişiliktir (Aker, 2010). Meslek profesyonelliğinde, üç tür spiker vardır: redaktör spiker, düz spiker ve anchordur. Spiker, haber bültenlerini sunar, redaktör spiker ise haberin düzenlenmesi, yayınlanması gibi konularda karar vermeye yetkisi olan kişidir. Anchor/Anchorman ise televizyonda baş haber sunucusudur. İlk kez 1952 yılında Amerika’da ortaya çıkmıştır. Anchorman ise, genelde muhabirlikten gelen kişiler arasından seçilir. İzleyici tarafından güvenilir bulunur ve haber merkezinin üst yönetiminde bulunur (Sarılar, 2018). Anchor, prime time kuşağında yayınlanan ana haber bültenini sunar. Anchorlar genelde toplumun büyük kesimi tarafından tanınırlar.

Televizyon kanal sahiplerinin, toplumda öne çıkan, güvenilir bir görünüm sergileyen gazetecileri haber spikeri olarak tercih etmektedirler. Çünkü genellikle izleyiciler, haber bültenlerini kanala göre değil; haber bültenini sunan spikere duydukları yakınlık üzerinden tercih etmektedirler. Spikerler; çoğu zaman sundukları ana haber bülteniyle özdeşleşmekte ve burada bir marka haline gelmektedirler. Haber spikerlerinin haber geçişlerinde yaptıkları yorumlar, kamuoyunun haber hakkında bir görüş veya kanı oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Burada haber spikeri ne kadar etkileyici veya toplumda ilgi çekici bir bireyse inandırıcılığı artmakta ve toplumu etkileme gücü yükselmektedir.

Bireyler haber spikerlerinin yorumlarını merak etmekte ve oluşturacakları kanıda onların görüşlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Seyircilerin yayına müdahalesine izin vermeyen televizyon, haber bültenlerinde anchorlar aracılığıyla bu durumun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Olup biteni yalnızca seyretmekle yükümlü olan seyirci anchorlar aracılığıyla nispeten olaylara müdahale edebilmekte, gerektiğinde hesap sorabilmektedir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2017 yılında Ulusal Meslek Standardı Haber Spikeri başlığıyla Resmi Gazete’de düzenleme yayınlamıştır (Bkz. Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2017). Bu raporda,

“Haber Spikeri (Seviye 6); dilbilgisi, fonetik, diksiyon, vurgu, tonlama hataları yapmadan, doğru ve güzel konuşma, haber metinlerini özelliklerine göre seslendirme, tarafsızlık, doğruluk, çabukluk, bağımsızlık, ilgi çekicilik, anlaşılabilirlik gibi unsurlarla birlikte, haberciliğe dair etik değerlerden ayrılmadan haberleri sunma bilgi ve becerisine sahiptir.”

tanımıyla haber spikerinin de gazetecilik etik değerlerine tabii şekilde mesleğini gerçekleştirmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna karşın, günümüzde rating odaklı yayıncılık anlayışının öne çıkması, ana haber sunuculuğu formatında dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur.

2.2.2. Ana Haber Sunuculuğunun Dönüşümü

Türkiye’de özel-ticari radyo televizyon yayıncılığı, Anayasa’daki 113. Maddeye rağmen 1990’da başlamış; 1993’te ise devlet tekelindeki yayıncılığa ilişkin maddenin değişmesiyle özel kanallar yayınlarına resmi olarak devam etmişler ve artık resmileşen özel yayıncılıkla beraber özel televizyon kanallarının aralarındaki rekabet de kızışmıştır (Sarılar, 2018). Bu rekabetten, televizyon yayıncılığının en çok izlenen içeriklerinden biri olan haber bültenleri de etkilenmiştir. Özel kanalların haber bültenleri, rating yarışına başlayarak haber bültenlerinin kurgusu, dili, görüntüleri; yüksek izleyici kitlesini yakalamak için geliştirilmeye başlanmıştır. Haber, satışı kolay olan ilgi çekici ürüne dönüşmüştür. Televizyonda gösterilen şovun etkisini güçlendirmek için televizyon haberciliğinde sıradışı muhabir ve anchormanlar, para karşılığı konuşan konuklar, gizli kamera görüntüleri gibi farklı uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır (Arık, 2013). Bu uygulamalar, haberin magazinleşmesine ve bir gösteriye veya şova dönüşmesine sebep olmuştur. Burada vurgulanmak istenen, televizyonun, haber bültenleri aracılığıyla izleyicilerin keyifli ve eğlenceli zaman geçirmesini sağlayarak rating odaklı yayıncılık yapmak istemeleridir. Bunun sonucunda da haber değeri kriterleri göz ardı edilerek rating kriterleri tercih edilmiştir. Rating için hazırlanan ana haber bültenlerinde ise etik ilkeler ihlal edilmekte, müzikler ve görüntülerle süslenmektedir. Bu tür dramatik, hüznü veya coşkulu müzikler ve görüntüler, izleyicilerin duygularını yönlendirir.

Girgin (2002)’nin dediği gibi haber gerçek bir olayın özetidir. Bu yüzden izleyiciler, haberin güvenilir ve doğru olduğu öngörüsüyle haber içeriğine maruz kalır. Haber aracılığıyla bilgilenir. Haberde sunulan bilgiler hakkında şüphe duymaz. Haberin objektif, nesnellik gibi esas özelliklerini veya haberin buna göre seçilmemesi vatandaşın eksik veya hatalı bilgilendirilmesine yol açacaktır ki bu da etik ilkelere aykırı bir durumdur. Rating kaygısıyla, kimi zaman haberler çarpıcı bir dille aktarılmakta ve vatandaşların haber sonrasında oluşturacakları kanı manipüle edilmektedir. Sunucuların haberler için gösterdikleri tepkiler, tek yönlü bir iletişimin gerçekleştiği televizyonda, vatandaşların da ne yönde bir tepki vereceğini etkilemekte; onların fikirlerini değiştirmektedir. Arık (2013) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *“Televizyon kanallarında haber sunucuları haber okuyan, nispeten alçakgönüllü kişilerden, içinde yaşadığımız dünyayı derinlemesine etkileyen, neredeyse ilahi bireylere dönüşmüştür.”*

Artık bir rating yarışına dönen ana haber bülten yayınlarının sunucuları da toplumda popüler ve meşhur olan kişilerden seçilmeye başlanmıştır. Didaktik doğasından uzaklaştırılarak eğlendirici

ögelerle beslenen haber, meşhur ve yıldız sunucuların sunumuyla topluma bir gerçekliği izletmekten ziyade eğlendirici bir şov sunmaya başlamıştır. Ana haber sunucularının görüntüsü, jest ve mimikleri, ses tonları, vurguları ve kullandıkları üslup onların izleyiciler üzerindeki etkisini etkilemektedir. Aynı zamanda haber sunucularının performansları esnasında duygularını ve yorumlarını ses tonu veya jest mimikle aktarması haberin izleyici tarafından alımlama sürecini etkiler. Tek taraflı bir iletişimin gerçekleştiği televizyonda, izleyici kendini sunucunun yerine koyarak haberi onun yorumlamasıyla izler.

Haber sunucularının performansları esnasında karşılaştıkları bir durum da ana haber programı süresinin sınırlılığıdır. Türkiye’de 60-100 dakika ile sınırlanan ana haber bültenlerinde yayınlanacak olan haber seçimini daha kritik bir hale getirmektedir. Haber bülteninde yayınlanmak için seçilen haberler, yine bu sürenin sınırlılığı içinde çoğu zaman yüzeysel ve detay verilmeden aktarılmaktadır.

2.3. Televizyon Haberlerinde Etik İhlaller

Uzun (2007), medyadaki etik kodların büyük bölümünün yazılı basın için oluşturulduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni, televizyonun yazılı basından sonra ortaya çıkması ve birçok ülkede televizyon yayıncılığının etik ilkeler yerine yasal düzenlemeler ile çerçevelendirilmesidir. Fakat televizyon haberciliğinde etik konusu, yazılı basındaki etik sorunlardan ayrı değerlendirilemez.

Haber bültenleri, izleyicileri eğlendirmek ve onları ekran başında daha uzun süreler tutacak şekilde düzenlenmektedir. Haber bültenlerindeki çarpıcı görüntüler, bu görüntülere eşlik eden dramatik müzikler, sunucunun ses tonunu haberin konusuna göre ayarlıyor olması; haberciliği gerçek ve nesnel doğasından uzaklaştırarak, bir şova dönüştürür. Ağlayan, bağırان insanlar, acı görüntülerin yer aldığı haber, insanların duygularına hitap eder. İntihar, cinayet veya şiddet uygulanması gibi hassas konularda detaylı bilgilerin aktarılması, olayın nasıl gerçekleştiğinin gösterilmesi de bir etik ihlaldir. Özellikle bilinçsiz ve eğitim seviyesi düşük izleyiciler bu içeriklerden etkilenmektedir. Bu tarz içeriklerde, duygusal görüntü ve müzik kullanımından kaçınılmalıdır.

Televizyon haberciliğinin en önemli özelliği, hızlı olmasıdır. Yaşanan gelişmeleri hızlı ve hatta gerektiğinde canlı yayın aracılığıyla izleyicilere aktarılması mümkündür. Fakat bu özellik aynı zamanda etik ihlallere de neden olmaktadır. Haberin hızlı yayınlanması sonucunda yaşanabilecek ilk etik ihlal, yanlış haber yayınlanmasıdır. Haberi yayına bir an önce yetiştirmek ve diğer televizyon kanallarından önce izleyicilere ulaştırmak düşüncesi, habercilerin gerçekleri ve bilgileri denetleme yeteneğini azaltmaktadır (Berktaş, 1999). Haberler yayınlanmadan önce doğruluğundan emin olunmalı, eğer yanlış bir haber yayınlanmışsa habere düzeltilerek yanlış giderilmelidir. İkinci etik ihlal ise, habere ilişkin görüntülerle ilgilidir. Fakat kimi zaman yeni yaşanan olaya dair henüz görüntülerin

kanala ulaşmamış olmasından, kimi zaman da görüntü alamamaktan dolayı haber esnasında arşivden alınan görüntüler kullanılmaktadır. Bu görüntülerin arşivden alındığı haber esnasında ekranda belirtilmesi gerekmektedir. Bu şekilde izleyicilerin haberi yanlış yorumlamasının önüne geçilir.

Televizyon gazeteciliğinde, görüntülerden kaynaklanan etik sorunlar çokça tartışılmaktadır (Uzun, 2007). Canlandırma, film görüntülerinin kullanılması, amatör kameralar ve gizli kamera çekimleri başlıca etik sorunlardır. Televizyon haberlerinde, izleyicilere olayın nasıl gerçekleştiğini detaylı ve açıkça anlatılması için canlandırma yöntemi kullanılır. Bu yöntem izleyicilerin dikkatini çeker. Gerçekleşmiş olay, oyuncularla yeniden uyarlanır. Fakat bu uyarlama esnasında, ekranda o görüntülerin canlandırma olduğu bilgisi verilmelidir. Aynı zamanda canlandırma veya yeniden uyarlama tekniklerine mecbur olmadıkça başvurulmamalıdır.

Haber bültenine yetiştirilmek için hazırlanan bazı haberlerde, kimi zaman habere dair görüntü bulunamamaktadır. Türkiye’de televizyonda özellikle savaş, çatışma, teknoloji, mafya haberlerinde, film görüntüleri kullanılmaktadır (Uzun, 2007). Bu görüntüler kullanıldığında izleyiciye bilgi verilmeli veya bu görüntüler kullanılmamalıdır.

Televizyon kanallarının yaşanan tüm olaylara muhabir ve kameraman göndermesi teknik ve maddi açıdan çok zordur. Teknolojinin de ilerlemesiyle bugün birçok kişi, tanık oldukları olayları akıllı telefonları ile kayda alıp haber merkezlerinin WhatsApp veya diğer sosyal medya kanallarına iletmektedir. Bu durum televizyon kanallarının işini kolaylaştırır, bu kanallardan gelen içerikleri haber bültenlerinde kullanırlar. Fakat bu amatör çekimleri gerçekleştiren kişilerin profesyonel gazeteciler olmadığı unutulmamalıdır. Gazetecilik etik ilkelerinin gözetilmeden yapıldığı çekimlerde hatalar yaşanabildiği gibi haberin doğruluğu da tartışılmaktadır.

Televizyon haberlerinde yaşanan bir diğer etik sorun ise gizli kamera kullanımıdır. Önemli ve toplumu ciddi şekilde etkileyen olaylarda gizli kamera kullanıma başvurulmaktadır. Fakat bu esnada kimi zaman özel yaşam ihlali de yapılmaktadır. Özellikle toplumun büyük kesimi tarafından tanınan, ünlü ve popüler kişilerin özel yaşamları gizli kameralarla ihlal edilmekte ve bu görüntüler yayınlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON ANA HABER SUNUCULARININ PERFORMANSININ GAZETECİLİK ETİK İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tez çalışmasının üçüncü bölümü, araştırma kısmını içermektedir. Araştırmada, 1 Şubat ve 25 Mayıs 2023 tarihleri arasından seçilen dört farklı günde, ulusal televizyon kanallarında yayınlanan ana haber bültenleri gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Araştırma, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin, 1 Temmuz 1993’te oybirliği ile kabul ettiği “Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkeler” listesine göre yapılacaktır. Bu etik ilke listesi, gazetecilere meslek etiği konusunda rehberlik etmektedir ve vatandaşın doğru bilgi alma hakkını koruyarak demokrasinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Araştırma bölümünün ilk kısmında, araştırmanın kapsamı ve yöntemine dair bilgi verilecektir. Bu kısımda, araştırmanın evreni ve seçilen tarihler açıklanarak, bunların seçiminde izlenen yöntemlere dair bilgi verilecektir. Verilerin toplanması, veri analizi süreçleri ve araştırmada karşılaşılan zorluklar hakkında bilgi sunulacaktır. Araştırmanın yöntemini oluşturan içerik analizine dair bilgi verilerek, araştırma için kullanılan kodlama cetvelinin nasıl oluşturulduğuna ilişkin ayrıntılı bilgi verilecektir.

Araştırma bölümünün ikinci kısmında, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan üç ulusal televizyon kanalı ve bu kanallarda prime time kuşağında yayınlanan ana haber bültenleri hakkında genel bilgiler verilecektir. Ana haber bültenlerinin başlama saati, ana haber bültenlerinde haber görüntülerinin ve sunucunun konuşma süreleri, haber türlerine ilişkin bilgiler sunulacaktır.

Araştırmanın son bölümünde, araştırmada elde edilen bulgular sunulacaktır. Bu bölümde, bulguların açık ve anlaşılır olması için tablolar kullanılacaktır. Ana haber bültenlerinde etik ilkelere uyulup uyulmadığı tablolarda gösterilerek, etik ihlallerin yaşandığı anlara dair örnekler açıklanacaktır.

3.1.Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, televizyon ana haber sunucularının performansını gazetecilik etik ilkeleri açısından değerlendirmektir. Bu bağlamda, araştırmada 1 Şubat 2023 ve 25 Mayıs 2023 tarihleri arasında yayınlanan ana haber bültenleri seçilmiş ve içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz yapılmıştır. İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dahilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir (Metin & Ünal, 2022). Aziz (2018)’in aktardığı şekilde, bu yöntemin tercih edilme sebebi, içerik analizi günümüzde daha çok

kitle iletişim araçlarının içerikleri, iletileri ile ilgili araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada da bir kitle iletişim aracı olarak televizyondaki içeriklerin incelenmesi amaçlandığı için içerik analizi yöntemi bu çalışma için ideal bir yöntemdir.

Araştırmanın ilk aşamasında, çalışmanın temelini oluşturan araştırma sorusu belirlenmiştir. Bu aşamada, “Türkiye’de ana haber sunucuları, gazetecilik etik ilkelerine göre performans sergiliyorlar mı?” sorusu odak noktasına alınmıştır ve bu soru çalışmanın araştırma sorusu olarak tanımlanmıştır. Araştırma sorusunun netleştirilmesinden sonra, literatür taramasına başlanmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda, çalışmanın araştırma sorusuna yanıt veren yeterli çalışmanın olmadığı görülmüştür. Çalışma için yapılan literatür taraması aynı zamanda çalışmada kullanılan araştırma yöntemini de şekillendirmiş ve bir sonraki aşama olan araştırma evrenine ve örneklem grubuna karar verme sürecine temel olmuştur.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yayın yapan ulusal televizyon kanalları oluşturmaktadır. Çalışmanın amaçlarına uygun örneklem grubu oluşturulurken, prime-time kuşağında ana haber bülteni yayını yapan kanalların seçilmesine dikkat edilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu ise ATV, FOX ve KANAL D oluşturmaktadır. Bu kanalların seçilme süreci, araştırmanın amacına katkı sağlayacak belli kriterlere dayanarak yapılmıştır. Bu kriterlerden birincisi, seçilen kanalın, haber kanalları dışında kalan, genel içerikte yayın yapan bir kanal olmasıdır. Bunun sebebi, toplumun farklı izleyici kesimlerine hitap eden ve geniş bir içerik sunan kanalların, yüksek rating oranlarına sahip olmasıdır. Yüksek rating oranlarına sahip kanallar, medya sektörünü temsil edecek bir sonuca ulaşmaya olanak sağlamaktadır.

ATV, FOX ve KANAL D’nin seçilmesindeki ikinci kriter ise, bu kanalların haber bültenlerinin format, sunum tarzı ve yayınlanan haber türleri açısından çeşitlilik göstermesi ve böylece daha zengin sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olmasıdır.

TİAK’tan 2023 yılının Tüm Kişiler bazında alınan rating raporuna göre, haber bültenlerinin yayınlandığı PT 18:00-24:00 saatleri arasında en çok izlenen kanallar şu şekilde sıralanmıştır:

1. ATV %3.58 RTG
2. TV8 %2.40 RTG
3. FOX %2.33 RTG
4. KANAL D %2.27 RTG (Tablolar 2023, Tüm Kişiler, Yıllık Raporlar, tarih yok).

TV8 kanalında, ana haber bülten yayını bulunmadığı için bu kanal araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın örneklem grubu verilerine internet kaynakları üzerinden erişilmiştir. ATV ana haber bültenlerine, ATV'nin "atv Haber" isimli resmi YouTube kanalından ulaşılmıştır. Bu kanal, ATV'nin haber bültenleri ve haber videolarının yer aldığı bir arşiv niteliği taşımaktadır. Bu yüzden, belirlenen tarihlerde yayınlanmış tüm ana haber bültenleri YouTube üzerinden izlenmiş ve analiz edilmiştir.

Aynı şekilde FOX'un ana haber bültenlerine de FOX resmi YouTube kanalı olan NOW Haber isimli kanal aracılığıyla erişilmiştir. FOX'un Disney'in aldığı isim hakkının dolması sebebiyle, FOX, adının "NOW" olacağını 24 Ocak 2024 tarihinde duyurmuştur. 12 Şubat 2024 tarihi itibarıyla de adını "NOW" olarak değiştirmiştir. Bu yüzden, FOX'un yayınları "NOW Haber" isimli YouTube kanalında bulunmaktadır.

KANAL D'nin ana haber bültenlerine ise, KANAL D'nin resmi web sitesi üzerinden erişilmiştir. KANAL D resmi web sitesi üzerinden kullanıcılara canlı yayın yapmakta ve ana haber bülten kayıtlarının arşivini sunmaktadır.

Objektif ve dengeli bir araştırma için ana haber bültenlerinin tarihleri aşağıdaki yöntemle seçilmiştir:

Şubat ayının, birinci haftasının birinci iş günü (01.02.2023),

Mart ayının, ikinci haftasının, ikinci iş günü (07.03.2023),

Nisan ayının, üçüncü haftasının, üçüncü iş günü (12.04.2023) ve

Mayıs ayının dördüncü haftasının, dördüncü iş günü (25.05.2023).

Bununla beraber, seçilen tarihlerde Türkiye gündemini etkileyen üç farklı gelişme yaşanmıştır. Bunlar, 6 Şubat depremleri, 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı Seçimi İkinci Oylamasıdır.

Belirlenen tarihlerde, ATV, FOX ve KANAL D kanallarında yayınlanan toplam 12 ana haber bülteninin sunumunu gerçekleştiren haber sunucularının performansı incelenmiştir. İncelenen 12 ana haber bülteninin toplam süresi ise 10 saat 12 dakika olarak kaydedilmiştir. Bu süre zarfında, her ana haber bülteninin sunucusu gazetecilik etik ilkelerine göre incelenmiştir. Bununla beraber, araştırma bulgularını zenginleştireceği düşünüldüğü için haber sunucuları dışındaki çevresel faktörlere de (haber görüntüler, haberde müzik kullanımı) bakılmıştır. Göz önüne alınan bu faktörlerin araştırmanın bütünlüğü adına önemli olduğu düşünülmektedir.

İçerik analizi yönteminde kullanılmak için bir kodlama cetveli hazırlanmıştır. Bu kodlama cetveli, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (European Council's Parliamentary Assembly) "Gazetecilik Etiği"ne ilişkin olarak 1 Temmuz 1993'te oybirliği ile kabul ettiği 1003 sayılı Kararı

(1993) ve 1215 sayılı Tavsiyesi Gazetecilik Etik İlkeleri listesindeki “Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkeler” listesine dayanarak oluşturulmuştur. Bu ilkeler, demokratik bir toplumda gazetecilik mesleğinin profesyonel ve etik standartlarını belirlemede bir rehber niteliğindedir.

Kodlama cetveli, yapılan analizin tutarlı ve yöntemsel olması için gereklidir. Gazetecilik etik ilkelerinin sistematik bir şekilde kodlanması ve kodlara göre analiz yapılması amaçlanmıştır. Bu yüzden her bir etik ilke, kodlama cetvelinde bir kodla ilişkilendirilmiş ve ana haber bültenleri bu kodlar üzerinden değerlendirilmiştir. Benzer anlamları taşıyan etik ilkeler gruplandırılarak kodlama cetveli için tek bir koda dönüştürülmüş ve böylece analiz sürecinin daha rahat ve anlaşılır olması sağlanmıştır. Oluşturulan kodlama cetveli şu şekildedir:

Tablo 1: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Gazetecilik Etik İlkeleri

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Gazetecilik Etik İlkeleri	Kodlama Cetvelindeki Karşılığı
Madde 3. “Gazetecilikle ilgili herhangi bir ahlaki düşüncenin temel ilkesi, haberler ile görüşler arasında net bir ayrım yapılması gerektiğidir ve bunların karıştırılmaması gerektiğidir. Haberler gerçekler ve veriler hakkında bilgi sağlarken, görüşler medya şirketleri, yayıncılar veya gazeteciler tarafından düşünceleri, fikirleri, inançları veya değer yargılarını iletmektedir.” Madde 5. “Görüş ifadesi, genel fikirler üzerine düşünceler veya gerçek olaylarla ilgili haberlere yapılan yorumlar içerebilir. Görüşler zorunlu olarak subjektif olduğundan ve dolayısıyla doğruluk ilkesine tabi olamaz ve olmamalıdır; görüşlerin dürüst ve etik bir şekilde ifade edilmesini sağlamalıyız.”	Haber-Yorum Ayrımı “Sunucu, haber ve yorum arasında ayrım yapıyor mu?”
Madde 4. “Haber yayıncılığı, doğruluk ilkesine dayanmalı, uygun doğrulama ve kanıt yöntemleriyle sağlanmalı ve sunum, açıklama ve anlatımda tarafsızlık sağlanmalıdır. İddia, haber ile karıştırılmamalıdır. Haber başlıkları ve özetler, sunulan gerçeklerin ve verilerin özünü mümkün olduğunca yakın yansıtmalıdır.” Madde 6. “Bireyler veya kurumlarla ilgili olaylar veya eylemler hakkında yapılan yorumlar şeklindeki görüşler, gerçekleri veya verilerin gerçekliğini inkâr etmeye veya gizlemeye çalışmamalıdır.”	Haber Başlıkları Haber başlıkları, gerçeklerin özünü yansıtıyor mu? Gerçek-İddia Ayrımı “Sunucu, gerçek ile iddia ayrımı yapıyor mu?”
Madde 16. “Bilginin etik olarak ele alınmasını sağlayacaksa, hedef kitlesinin kitle olarak değil birey olarak ele alınması gerekir.”	Haberin veya Yorumun Hedefi “Sunucu bir kitleye mi yoksa vatandaşa mı hitap ediyor?”

Madde 22. “Gazetecilikte, bilgi ve görüşler, özellikle hala yargı süreci devam eden durumlarda, masumiyet karinesine saygı göstermeli ve hüküm vermekten kaçınmalıdır.”	Hüküm verilmekten kaçınılması “Sunucu, yargı aşamasında olan davalarda hüküm vermekten kaçınıyor mu?”
Madde 23. “Bireylerin gizlilik haklarına saygı duyulmalıdır. Kamu yaşamında görev alan kişiler; özel yaşamlarının kamu yaşamlarını etkileyebileceği durumlar dışında gizliliklerine koruma hakkına sahiptirler. Bir kişinin kamu görevinde bulunması, gizliliğine saygı hakkını elinden alamaz.”	Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması “Sunucu bireylerin mahremiyet hakkına saygı gösteriyor mu?”
Madde 24. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde güvence altına alınan özel yaşama saygı hakkı ile 10. maddede belirtilen ifade özgürlüğü arasında denge kurma girişimi, Avrupa Komisyonu ve İnsan Hakları Mahkemesi'nin son dönem içtihatlarında iyi belgelenmiştir.”	İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi “Sunucu ifade özgürlüğüne önem veriyor mu?”
Madde 25. “Gazetecilik mesleğinde amaç, aracı haklı çıkarmaz; bu nedenle bilgi yasal ve etik yöntemlerle elde edilmelidir.”	Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması “Sunucunun paylaştığı haber ve bilgiler etik ve yasal yollarla mı elde edilmiş?”
Madde 26. “İlgili kişilerin talebi üzerine, haber medyası, yanlış veya yanlış olan herhangi bir haber veya görüşü, otomatik ve hızlı bir şekilde ve ilgili tüm bilgilerle birlikte düzeltmelidir. Ulusal mevzuat, uygun yaptırımları ve varsa tazminatı öngörmelidir”	Yanlış Haberde Düzeltme veya Cevap Hakkının Kullanılması “Yanlış haber verildiyse, haberlere hızlı bir düzeltme veriliyor mu? Veya cevap hakkı kullanılıyor mu?”

Madde 30. “Gazetecilikte, tartışmalı veya sansasyonel konular, bilgi sağlamanın önemli olduğu konularla karıştırılmamalıdır. Gazeteci, görevlerini prestij veya kişisel etki kazanma amacıyla kullanmamalıdır.”	Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı “Sunucu, sansasyonel konu ile önemli konu arasında ayırım yapabiliyor mu?” Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması “Sunucu, rating için haberlerin ve yorumların kalitesini sansasyonel bir hale getiriyor mu?”
Madde 31. “Bilgi sağlama sürecinin giderek yeni teknolojilerin kullanımına dayandığı, hız ve özlülük gerektirdiği karmaşıklığı göz önüne alındığında, gazetecilerin uygun mesleki eğitime sahip olmaları gerekmektedir.”	Sunucunun mesleki eğitimi “Sunucunun mesleki eğitimi nedir?”
Madde 33. “Toplumda, terörizm, azınlıklara karşı ayrımcılık, yabancı düşmanlığı veya savaş gibi faktörlerin baskısı altında zaman zaman gerginlik ve çatışma durumları ortaya çıkabilir. Bu tür koşullarda medyanın demokratik değerleri savunma moral bir yükümlülüğü vardır: insanlık onuruna saygı, sorunları barışçıl, hoşgörülü yollarla çözme ve dolayısıyla şiddete ve nefret ve karşıtlık diline karşı çıkmak ve kültür, cinsiyet veya din temelli tüm ayrımcılıkları reddetmek.”	Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı “Sunucu, insan onuruna saygılı, barışçıl, ayrımcılık karşıtı bir dil kullanıyor mu?”
Madde 35. “Çocuklar ve gençlerin tutumları üzerinde medyanın, özellikle televizyonun, çok özel bir etkisi olduğu göz önüne alındığında, şiddeti öven, cinselliği ve tüketim kültürünü kullanan veya kasıtlı olarak uygun olmayan dil kullanan programları, mesajları veya görüntüleri yayınlamamaya dikkat edilmelidir.”	Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması “Sunucu, şiddeti ve kötülüğü öven, kötü dil kullanılan içerikleri yayınlıyor mu?”

Oluşturulan kodlama cetveline ek olarak ana haber bültenlerinin analizi için şu başlıklar da belirlenmiştir:

1. **Ana haber bültenlerinde haber türleri:** Ana haber bültenlerinde izleyiciye sunulan haberlerin türleri belirlenmiştir. Burada amaçlanan, kanalların hangi türdeki haberleri yayınladığını saptamaktır.
2. **Ana haber bültenlerinde habere ilişkin görüntülerin süresi:** Her haberin sunulduğu süre boyunca ekranda görünen video, fotoğraf, grafik gibi içeriklerin süresi ölçülmüştür. Bu şekilde, ana haber bültenlerinde haber görüntülerinin ve ana haber sunucularının konuşma süreleri karşılaştırılarak ana haber bültenlerindeki denge saptanmıştır.
3. **Ana haber bülten sunucularının konuşma süresi:** Haber sunucularının, haberleri sunarken ekranda ne kadar süreyle kaldığı ve ne kadar süre konuştuğu kaydedilmiştir. Burada da amaçlanan, haber sunucusunun haber bülteninde ne kadar süreyle konuştuğunu görmektir.
4. **Ana haber bülten sunucularının yorumlarını haber görüntülerinden önce veya sonra aktarması:** Haber sunucularının, haberleri sunarken kendi yorumlarını haber görüntülerinden önce veya sonra aktarıp aktarmadıkları analiz edilmiştir. Burada amaçlanan, sunucuların haber sunumundaki tarafsızlık ve objektiflik düzeyini belirlemektir.

Örneklem grubunun analizi, oluşturulan kodlama cetveli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ana haber bültenlerine uygulanan analiz sonrasında ulaşılan bulgular, gazetecilik etik ilkelerine uygunsa (+), uygun değilse (-), hiç bulgu bulunmamışsa (0) şeklinde kodlanmıştır. Daha sonra bu veriler değerlendirilerek yorumlanmıştır.

3.2.İncelenen Televizyon ve Ana Haber Bültenlerine İlişkin Genel Bilgiler

Çalışmanın araştırma kapsamı doğrultusunda, belirlenen dönem içinde, üç farklı ulusal televizyon kanalının dört farklı tarihte yayınlanan ana haber bültenleri incelenmiştir. Toplamda 12 ana haber bülteni değerlendirilmiştir. İncelenen ana haber bültenlerinin süreleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 2: Ana Haber Bülten Süreleri

Kanal Adı	Bülten Süresi				Toplam
	01.02.2023	07.03.2023	12.04.2023	25.05.2023	
ATV	46 dk. 21 sn.	54 dk. 8 sn.	44 dk. 55 sn.	44 dk. 55 sn.	3 s. 10 dk. 19 sn.
FOX	47 dk. 43 sn.	54 dk. 42 sn.	46 dk. 39 sn.	50 dk. 26 sn.	3 s. 19 dk. 36 sn.
KANAL D	51 dk. 35 sn.	55 dk. 53 sn.	46 dk. 21 sn.	69 dk.	3 s. 42 dk. 49 sn.

Toplam	2 s. 25 dk. 40 sn.	2 s. 44 dk. 43 sn.	2 s. 17 dk. 56 sn.	2 s. 44 dk. 21 sn.	10 s. 12 dk.
---------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------

İncelenen dört farklı tarih için yapılan analizde, toplamda ana haber bültenlerinin süresi 10 saat 12 dakika olarak belirlenmiştir. Bu sürenin içinde, KANAL D'nin yayınladığı ana haber bülteni programları toplamda 3 saat 42 dakika 49 saniye ile en uzun süreye sahiptir. FOX ana haber bülteni, toplamda 3 saat 19 dakika 36 saniye sürmektedir. ATV ise, toplamda 3 saat 10 dakika 19 saniye ile en kısa ana haber bültenine sahip kanal olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 3: Ana Haber Bültenlerinde Haber Sunucularının Konuşma Süresi

Kanal Adı	Ana Haber Sunucusunun Konuşma Süreleri				Toplam	Ana Haber Bülteni Süresine Oranı (%)
	01.02.2023	07.03.2023	12.04.2023	25.05.2023		
ATV	7 dk. 25 sn.	7.56 dk.	6 dk. 41 sn.	7 dk.	28 dk.	%14
FOX	16 dk. 2 sn.	23 dk. 6 sn.	15 dk. 75 sn.	12 dk.	1 s. 7 dk. 6 sn.	%33
KANAL D	8 dk.	8.13 dk.	8 dk. 45 sn.	12 dk.	38 dk.	%17
Toplam	32 dk. 28 sn.	38 dk. 6 sn.	30 dk.	32 dk.	2 s. 13 dk.	%21

Analiz edilen ana haber bültenlerinde, sunucuların toplam konuşma süreleri şu şekildedir: ATV ana haber sunucusu Cem Öğretir, toplamda 28 dakika konuşmuştur. Bu, ana haber bülteninin toplam süresinin %14'ünü oluşturmaktadır. FOX ana haber sunucusu Selçuk Tepeli ise 1 saat 7 dakika 6 saniye boyunca konuşmuştur. FOX ana haber sunucusunun konuşması, ana haber bülteninin %33'ünü oluşturmaktadır. KANAL D sunucusu Deniz Bayramoğlu'nun konuşma süresi ise 38 dakikadır ve ana haber bülteni yayınının %17'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4: Ana Haber Bültenlerinde Habere İlişkin Görüntülerin Süresi

Kanal Adı	Habere İlişkin Görüntülerin Süreleri				Toplam	Ana Haber Bülteni Süresine Oranı (%)
	01.02.2023	07.03.2023	12.04.2023	25.05.2023		
ATV	38 dk.	43 dk.	37 dk.	49 dk.	2 s. 48 dk.	%88
FOX	31 dk.	32 dk. 28 sn.	30 dk.	35 dk.	2 s. 8 dk.	%64

KANAL D	40 dk.	47 dk.	38 dk.	57 dk.	3 s. 3 dk.	%82
Toplam	1 s. 49 dk.	2 s. 2 dk.	1 s. 46 dk.	2 s. 21 dk.	8 s. 59 dk.	%88

İncelenen ATV ana haber bültenlerinde habere ilişkin görüntülerin toplam süresi 2 saat 48 dakikadır. Bu süre, ana haber bülteninin %88'ini oluşturmaktadır. FOX kanalında ise toplam 2 saat 8 dakika haber görüntüsü yayınlanmıştır. FOX ana haber bültenlerinde haber görüntülerinin süresi, ana haber bülteninin %64'ünü kapsamaktadır. KANAL D ana haber bültenlerindeki haber görüntülerinin süresi 3 saat 3 dakikadır. KANAL D ana haber bültenlerinde yayınlanan habere ilişkin görüntüler %82 oranındadır.

Tablo 5: Tarihlerine Göre Ana Haber Bültenlerinde Haber Sayısı

Kanal Adı	Haber Sayısı				Toplam
	01.02.2023	07.03.2023	12.04.2023	25.05.2023	
ATV	18	21	17	17	73
FOX	11	13	11	13	48
KANAL D	26	25	25	37	113
Toplam	55	59	53	67	234

Belirlenen tarihlerde incelenen ana haber bültenlerinde toplam 234 haber yayınlanmıştır. 113 haber sayısı ile KANAL D en çok haberin yer aldığı ana haber bültenidir. ATV ana haber bülteninde 73 haber yayınlanmıştır. FOX ana haber bültenlerinde ise 48 haber yayınlanmıştır.

Tablo 6: Ana Haber Bültenlerindeki Haber Kategorileri

Haber Konuları	Haber Sayısı ve Oranı					
	ATV		FOX		KANAL D	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Siyaset	25	%34	28	%58.33	18	%15.93
Yaşam	12	%16	-	-	9	%7.96
Dış Haberler	8	%10.96	-	-	11	%9.73
Diğer	7	%9.59	9	%18.75	9	%7.96
Ekonomi	4	%5.48	6	%12.50	5	%4.42
Polis-Adliye	5	%6.85	-	-	49	%43.36

Sağlık	4	%5.48	3	%6.25	6	%5.31
Meteoroloji	3	%4.11	-	-	2	%1.77
Kültür-Sanat	2	%2.74	-	-	1	%0.88
Bilim-Teknoloji	2	%2.74	-	-	1	%0.88
Finans	1	%1.37	-	-	-	-
Eğitim	-	-	2	%4.17	1	%0.88
Magazin	-	-	-	-	1	%0.88
Toplam	73	%100	48	%100	113	%100

Toplam 73 haberin yayınlandığı ATV ana haber bültenlerinde Siyaset konulu haberlerin sayısı 25'tir ve en çok yayınlanan haber türüdür. Siyaset kategorisinde yayınlanan haberler, ana haber bülteninin %34'ünü oluşturmaktadır. Yaşam kategorisindeki haber sayısı 12'dir ve ana haber bülteninin %16'sında yayınlanmıştır. Dış haberler kategorisinde, 8 haber yayınlanmıştır ve bu haberler ana haber bülteninin %10.96'sıdır. Diğer kategorisindeki haberler, ana haber bülteninin %9.59'unu kapsamaktadır. Bu kategoride 7 haber yayınlanmıştır. Ekonomi haberlerinin ana haber bültenindeki diğer haberlere oranı %5.48'dir, haber sayısı ise 4'tür. Polis adliye türünde 5 haber yayınlanmıştır, bu türdeki haberler ana haber bülteninin %6.85'ini oluşturmaktadır. Sağlık türündeki haberlerin sayısı 4'tür, diğer haberlere oranı ise %5.48'dir. Meteoroloji türünde toplamda 3 haber yayınlanmıştır, ana haber bülteninde %4.11 oranında yer almaktadır. Kültür-Sanat ve Bilim-Teknoloji kategorilerinde 2'şer haber yayınlanmıştır ve her kategori, ana haber bülteninin %2.74'ünü kapsamaktadır. Finans türünde ise 1 haber yayınlanmıştır ve ana haber bülteninin %1.37'sini oluşturmaktadır.

FOX ana haber bültenlerinde toplam 48 haber yayınlanmıştır. 28 haber sayısı ile, en çok Siyaset konulu haberlerin ana haber bültenlerinde yer aldığı görülmüştür. Siyaset türündeki haberler, ana haber bülteninin %58.33'ünü oluşturmaktadır. Diğer kategorisinde 9 haber yayınlanmıştır. Bu haberlerin ana haber bülteninde yayınlanan diğer haberlere oranı %18.75'dir. Ekonomi kategorisinde 6 haber yayınlanmıştır, bu haberler ana haber bültenlerinin %12.50'sini kapsamaktadır. Sağlık kategorisinde 3 haber yayınlanmıştır ve %6.25 oranındadır. Eğitim kategorisinde ise 2 haber yayınlanmıştır ve bu haberler ana haber bültenlerinin %4.17'sini oluşturmaktadır.

KANAL D ana haber bültenlerinde toplamda 113 haber yayınlanmıştır. Polis-adliye kategorisindeki haberlerde 49 haber yayınlanmıştır ve bu haberler ana haber bültenlerinin %43.36'sını oluşturmaktadır. Siyaset kategorisinde 18 haber yayınlanmıştır, siyaset haberleri %15.93 oranındadır. Yaşam türünde 9 haber yayınlanmıştır, ana haber bültenlerinin %7.96'sını oluşturmaktadır. 11 dış haber yayınlanmıştır, %9.73 oranındadır. Diğer kategorisindeki haberler, ana haber bültenlerinde %7.96 oranındadır ve

haber sayısı 9'dur. Sağlık türünde 6 haber yayınlanmıştır, sağlık haberleri %5.31 oranındadır. Ekonomi türünde 5 haber yayınlanmıştır ve bu haberler %4.42 oranındadır. Meteoroloji türünde 2 haber bulunmaktadır ve %1.77 oranında meteoroloji haberi yayınlanmıştır. Kültür sanat, bilim teknoloji, eğitim ve magazin kategorilerinde 1 haber yayınlanmıştır ve her kategori, ana haber bülteni yayınlarında %0.88 oranında yer kapsamaktadır.

3.3. ANA HABER BÜLTENİ SUNUCULARININ GAZETECİLİK ETİK İLKELERİNE GÖRE PERFORMANSI

Belirlenen tarihler arasında yayınlanan ana haber bültenlerine yönelik gerçekleştirilen içerik analizi bulguları bu başlık altında sunulacaktır. İlk olarak ana haber bülteni sunucularının performansı gazetecilik etik ilkeleri açısından değerlendirilecektir. Ardından, ana haber bültenlerinin genel olarak gazetecilik etik ilkelerine ne derece uygun olduğu analiz edilecektir. Bu analizlerin sonucunda, kodlama cetvelinde belirlenmiş olan gazetecilik etik ilkeleri ele alınarak ve her bir ilkeye yönelik yapılan ihlaller örneklerle açıklanacaktır. Bu örnekler, ihlallerin kapsamını ve nedenlerini daha iyi anlamak için gereklidir.

3.3.1. Ana Haber Bültenlerine İlişkin Genel Bulgular

Bu bölümde, ana haber bültenlerinin gazetecilik etik ilkelerine göre yapılan inceleme sonuçları sunulacaktır. Ana haber bültenlerinde, haber görüntülerinin girişi, dış ses, müzik gibi faktörlerle de ana haber bülteninin izleyici üzerinde bıraktığı genel etkiyi büyük ölçüde belirler ve ana haber bültenlerinin vitrininde yer alan ana haber sunucularının performansından bağımsız düşünülemez. Bu sebeple, çalışma kapsamında ana haber bültenlerinin genel akışı da incelenmiştir. İnceleme sonucu erişilen bulgular, araştırmanın sonuçlarının kapsamını artıracak ve zenginleştirecektir.

Bu bölümde, tez araştırması için belirlenen tarihler arasında seçilen ana haber bültenlerinin genel yapısına dair yapılan incelemelerin sonuçları aktarılacaktır. İnceleme sürecinde, haber bültenlerinin içeriği, sunum tarzı gibi çevresel faktörlerin dikkate alınarak, gazetecilik etik ilkelerine uyulup uyulmadığı değerlendirilmiştir. Bulguların daha anlaşılır ve net bir şekilde sunulabilmesi için, çeşitli tablolar kullanılmıştır. Bu tablolar, gazetecilik etik ilkelerini, bu ilkelere uyulup uyulmadığını, belirlenen örnek bulguları ve bu bulguların yer aldığı bülten tarihlerini içermektedir.

Tablo 7: ATV Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi

ATV Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi		
Etik İlkeler	Durum	Bulgular
Haber ile Yorum Ayrımı	-	Gerçek bilgi ile yorum iç içe geçmiştir.

Haber Yorumlarının Zamanlaması	-	Haber görüntülerinin öncesinde, sonrasında sunucu; görüntü esnasında dış ses yorum yapmıştır.
Haber Başlıkları	-	Haberdeki bilgilere ilişkin bilgi içermemektedir ve haber başlığı haberdeki konuşmalardan alıntı yapılarak oluşturulmaktadır.
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	-	Gerçek bilgi ve iddia arasında ayrım net yapılmamıştır.
Haberin veya Yorumun Hedefi	-	Kitleye hitap ederek konuşulmuştur.
Hüküm Vermekten Kaçınılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	-	Haberde tarafların görüşlerine eşit yer verilmemiştir.
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	+	Gizli kamera, ses kayıt cihazının kullanılmamıştır.
Yanlış Habere Düzeltme veya Cevap Hakkının Kullandırılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	-	Haber bülteninde haber sıralaması
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-	Haberde müzik kullanılmıştır.
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	+	Haberde hakaret, aşağılama, küçümseme içermeme
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	+	Şiddet görüntülerinin verilmiştir.

ATV ana haber bültenlerine yapılan içerik analizi sonucunda görülen bulgular şu şekildedir: ATV ana haber bültenlerinde çeşitli etik ihlaller bulunmaktadır. İlk olarak, haber ile yorum arasında ayrımın açıkça yapılmadığı görülmüştür. Haber görüntülerine eşlik eden dış sesin konuşmalarında, gerçek bilgi ile yorum, iç içe geçmiştir. Bir diğer etik ihlal, gerçek ile iddia arasındaki ayrımın yapılmamasıdır. İddiaların iddia olduğu belirtilse de bu iddiaların doğru olabilme ihtimaline yönelik ifadelerle, iddiaları kanıtlama çabası görülmüştür. Yayınlanan haberlerde ifade özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerektiği ilkesinin ihlali, habere konu olan tarafların görüşlerine eşit şekilde yer verilmediği haberlerde tespit edilmiştir.

ATV ana haber bültenlerinde sansasyonel konular ile önemli konular arasında yeterli ayrım yapılmadığı görülmüştür. Ana haber bültenleri için seçilen haberler, haber değeri kriterlerinden ziyade, bülten içindeki diğer haberlerle olan ilişkilerine göre belirlenmiştir. Bir başka etik ihlal ise, haber ve yorumların sansasyonel şekilde sunulmasıyla ilgilidir. Haber görüntülerine eşlik eden müzikler, görüntülerin içeriğine göre seçilerek haberlerin dramatize edilmesine yol açmıştır.

Haberde hüküm vermekten kaçınılması, mahremiyet hakkına saygı gösterilmesi ve yanlış haberlere yönelik düzeltme veya cevap hakkının tanınması gibi etik ilkelere yönelik bulgu görülmemiştir.

Genel tabloda gösterilen etik ihlallere ilişkin bulgular, “Haber ve Görüşlere İlişkin Bulgular” başlığı altında aktarılmaktadır.

Tablo 8: FOX Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelere Göre Değerlendirilmesi

FOX Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelere Göre Değerlendirilmesi		
Etik İlkeler	Durum	Bulgular
Haber ile Yorum Ayrımı	+	Gerçek bilgi ile yorum ayrımının net yapılmıştır.
Haber Yorumlarının Zamanlaması	-	Haber görüntülerinden önce ve sonra sunucu yorum yapmıştır.
Haber Başlıkları	-	Seçilen haberler, ana haber bülteninin başlığı olarak verilmiştir.
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	+	Gerçek bilgi ve iddia arasında ayrımın net yapılmıştır.
Haberin veya Yorumun Hedefi	+	Kitleye hitap ederek konuşulmuştur.
Hüküm Vermekten Kaçınılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	+	Haberde tarafların görüşlerine eşit yer verilmiştir.
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	+	Gizli kamera, ses kayıt cihazının kullanılmamıştır.
Yanlış Habere Düzeltme Verilmesi veya Cevap Hakkının Kullanılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	+	Güncel ve önemli olaylar haberleştirilmiştir.
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-	Jest-mimik, abartılı söz ve ifadelerin yer almıştır.
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	+	Haberin hakaret, aşağılama, küçümseme içermemesi
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	+	Şiddet içeren içeriklerin yayınlanmamıştır.

Yapılan inceleme sonucunda, FOX ana haber bültenlerinde haber ve yorumların sansasyonel şekilde sunulmasından kaçınılması ilkesinin ihlal edildiği görülmüştür. Haber ve yorumların abartılı kelimelerle verilmesi, haberin yoğunluğunu artırarak sansasyonel bir etki yaratmaktadır. Bunun dışında, FOX ana haber bültenlerinin genel olarak etik ilkelere uygun olduğu görülmüştür.

Haber ile yorum arasındaki ayrım net bir şekilde yapılmaktadır ve yorumların görüş olduğunu açıkça belirtilmektedir. İzleyiciye aktarılabilecek iddia ve söylentilerin, iddia ve söylenti olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir. İfade özgürlüğüne ilişkin etik ilkeye uyum sağlanmaktadır, habere konu olan tüm tarafların görüşleri haberde eşit şekilde yer almaktadır. Ana haber bültenlerinde, sansasyonel konular yerine güncellik ve önemlilik gibi haber değeri kriterlerini taşıyan haberlerin yayınlandığı tespit edilmiştir.

Ayrıca, haberlerde saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı bir dil kullanılmakta ve şiddeti ya da kötülüğü öven ifadeler yer verilmemektedir. Hüküm vermekten kaçınılması, mahremiyet hakkına saygı gösterilmesi ve yanlış haberler için düzeltme yapılması gibi etik ilkelere ilişkin bulgu bulunmamıştır. Etik ihlallere ilişkin bulgular, “Haber ve Görüşlere İlişkin Bulgular” başlığında aktarılmaktadır.

Tablo 9: KANAL D Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi

KANAL D Ana Haber Bültenlerinin Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi		
Etik İlkeler	Durum	Bulgular
Haber ile Yorum Ayrımı	-	Haberde sıfat kullanılmıştır.
Haber Yorumlarının Zamanlaması	-	Haber görüntülerinden önce yorum yapılmıştır.
Haber Başlıkları	-	Haber başlıkları habere ilişkin bilgi içermemektedir ve izleyicide merak- ilgi duygularını uyandıracak niteliktedir.
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Haberin veya Yorumun Hedefi	-	Kitleye yönelik içerik yayınlanmıştır.
Hüküm Vermekten Kaçınılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	+	Gizli kamera, ses kayıt cihazının kullanılmamıştır.
Yanlış Habere Düzeltme Verilmesi veya Cevap Hakkının Kullanılması	0	Bir bulguya rastlanmamıştır.
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	-	Haberin temel öğelerinin eksiktir.
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-	Haberde müzik kullanılmış ve haber hikayeleştirilerek aktarılmıştır.
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	0	Herhangi bir bulgu bulunmamıştır.
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	-	Şiddet içerikleri yayınlanmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda, KANAL D ana haber bültenlerinde etik ihlaller tespit edilmiştir. Haber ile yorum ayrımı yapılmamakta, habere konu olan kişilerle ilgili sıfatlar kullanılmaktadır. Haber yorumlarının zamanlamasına ilişkin; habere ilişkin görüntülerden önce haber yorumları aktarılmaktadır. Ana haber bültenlerinde yayınlanan haberlerin hedefinin kitleye yönelik olduğu görülmüştür. Dördüncü Sansasyonel konu ile önemli konu ayrımının yapılmamaktadır. Haber içeriklerinde haberin temel öğeleri olan 5N+1K (Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Neden ve Kim) eksikliği mevcuttur bu, haberlerin sadece reyting artırma amacıyla yayınlandığını göstermektedir. Haber ve yorumların sansasyonel şekilde verilmesinden kaçınılmamaktadır; haber görüntülerinde müzik kullanılmış ve haber hikayeleştirilerek sunulmuştur. Şiddeti ve kötülüğü öven dilden kaçınılmamaktadır, şiddet içerikli görüntüler yayınlanmıştır.

Buna karşın, haber ve bilgiye etik yolla ulaşılmış ve bu etik ilke ihlal edilmemiştir. Gerçek bilgi-iddia ayrımı ayrımı, hüküm vermekten kaçınılması, mahremiyet hakkına saygı duyulması, ifade özgürlüğüne önem verilmesi, yanlış habere düzeltme verilmesi veya cevap hakkının kullandırılması, saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı dil kullanımı etik ilkelerinde bir bulgu bulunmamıştır.

Etik ihlallere ilişkin bulgular, “Haber ve Görüşlere İlişkin Bulgular” başlığı altında ele alınmaktadır.

3.3.2. Ana Haber Bülteni Sunucularının Performansına İlişkin Genel Bulgular

Bu bölümde, içerik analizi yöntemiyle gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilen ana haber sunucularının performansına ilişkin edinilen bulgular sunulmaktadır. Elde edilen bulgular, daha rahat anlaşılması için tablo halinde gösterilmiştir. Tablo, ana haber sunucularının performanslarının etik ilkelere uygunluk açısından değerlendirilmesini göstermektedir. Eğer sunucu etik ilkelere uygun bir performans sergilemişse bu durum tabloya (+) işareti ile yansıtılmıştır. Sunucunun etik ilkelere aykırı davrandığı durumlarda ise (-) işareti ile belirtilmiştir. Eğer sunucunun performansında etik ilkeye ilişkin hiçbir bulgu edinilememişse bu durum tabloda (0) şeklinde gösterilmiştir. Bu şekilde, sunucuların performanslarının etik ilkeler çerçevesinde nasıl değerlendirildiği ve hangi bulguların elde edildiği ortaya konulmaktadır.

Bu bölümde genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Etik ilkelere göre yapılan değerlendirmeye ilişkin bulgular “Habere ve Görüşlere İlişkin Bulgular” başlığı altında aktarılacaktır.

Tablo 10: ATV Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi

ATV Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	
Etik İlkeler	Durum

Haber ile Yorum Ayrımı	-
Haber Yorumlarının Zamanlaması	Önce ve Sonra
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	-
Haberin veya Yorumun Hedefi	Kitle
Hüküm Vermekten Kaçınılması	0
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	0
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	+
Yanlış Habere Düzeltme Verilmesi veya Cevap Hakkının Kullandırılması	0
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	-
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-
Sunucunun Gerekli Mesleki Eğitimi	+
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	+
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	+

Değerlendirme sonucunda, ATV ana haber bülteni sunucusunun gazetecilik meslek etik ilkelerine aykırı bir performans sergilediği tespit edilmiştir. Bu değerlendirmeye göre, sunucunun dört temel etik ilkeyi ihlal ettiği belirlenmiştir.

Haber ile yorum ayrımı, gerçek bilgi-iddia ayrımı, sansasyonel konu ile önemli konu ayrımı ve haberlerin sansasyonel bir şekilde verilmesinden kaçınılması etik ilkelerinin ihlal edildiği görülmüştür. Saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı bir dil kullanımı, şiddeti ve kötülüğü öven ifadelerden kaçınılmasına ilişkin etik ilkeler ise ihlal edilmemiştir. Haber ve bilgiye etik yollarla ulaşılmış ve gizli kamera, ses kayıt cihazı gibi aygıtlar kullanılmamıştır. Bazı etik ilkelere ilişkin ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu ilkeler sırasıyla şu şekildedir: Hüküm vermekten kaçınılması, kişilerin mahremiyet hakkına saygı gösterilmesi, ifade özgürlüğüne önem verilmesi, haber ve bilgiye etik yollarla ulaşılması ve yanlış haberlerin düzeltilmesi veya cevap hakkının kullandırılması bulunmaktadır. Bu konulara ilişkin sunucunun performansında herhangi bir belirgin davranış gözlemlenmemiştir. ATV ana haber bülteni sunucusunun genel performansı, gazetecilik etik ilkeler açısından ihlaller içermektedir. Etik ilkelere kısmen uygun davrandığı görülmüştür.

Tablo 11: FOX Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelere Göre Değerlendirilmesi

FOX Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelere Göre Değerlendirilmesi	
Etik İlkeler	Durum
Haber ile Yorum Ayrımı	+
Haber Yorumlarının Zamanlaması	Önce ve Sonra
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	+
Haberin veya Yorumun Hedefi	Kitle

Hüküm Vermekten Kaçınılması	0
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	+
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	+
Yanlış Habere Düzeltme Verilmesi veya Cevap Hakkının Kullandırılması	0
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	+
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-
Sunucunun Gerekli Mesleki Eğitimi	-
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	0
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	0

FOX ana haber bülteni için yapılan değerlendirme sonucunda, haber ve yorumların sansasyonel bir şekilde verilmesinden kaçınılmasına ilişkin etik ilkenin ihlal edildiği görülmüştür. Bu ihlal, sunucunun haberleri sunarken kullandığı sözlü dil, beden dili ve gösterdiği tepkilerle açıkça gözlemlenmiştir. İncelemede, sunucunun haber görüntülerinin öncesinde ve sonrasında yaptığı yorumlarda, konuşma şekli, jest ve mimikleri incelenmiştir. Sunucu, haberleri sunarken sıklıkla dramatik bir ton kullanmış, vurgulamalı ve abartılı bir şekilde konuşmuştur. Bu durum, haberlerin daha abartılı bir şekilde algılanmasına yol açmaktadır.

Buna karşın, sunucunun genel performansının büyük ölçüde etik ilkelere uyum sağladığı tespit edilmiştir. Sunucu hem haber ile yorum hem de gerçek bilgi-iddia ayrımı arasındaki ayrımları net bir şekilde yapmıştır. İfade özgürlüğüne de önem verdiği görülmüştür. Sunucu, haberleri sunarken insan onuruna saygılı bir dil kullanmış; herhangi bir kişi ya da grup hakkında ayrımcılık yapmamıştır. Ayrıca, sunucunun performansında, şiddet ve kötülüğü öven ifadeler görülmemiştir. FOX ana haber bülteni sunucusunun performansı, bazı önemli etik ilkelerin ihlal edilmesine rağmen, genel olarak etik kurallara uygunluk göstermektedir.

Tablo 12: KANAL D Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi

KANAL D Ana Haber Bülteni Sunucusunun Etik İlkelerine Göre Değerlendirilmesi	
Etik İlkeler	Durum
Haber ile Yorum Ayrımı	-
Haber Yorumlarının Zamanlaması	Önce
Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı	0
Haberin veya Yorumun Hedefi	0
Hüküm Vermekten Kaçınılması	0
Mahremiyet Hakkına Saygı Duyulması	0
İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesi	0
Haber ve Bilgiye Etik Yolla Ulaşılması	0

Yanlış Habere Düzeltme Verilmesi veya Cevap Hakkının Kullandırılması	0
Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımı	-
Haber ve Yorumların Sansasyonel Şekilde Verilmesinden Kaçınılması	-
Sunucunun Gerekli Mesleki Eğitimi	-
Saygılı, Barışçıl ve Ayrımcılık Karşıtı Dil Kullanımı	-
Şiddeti ve Kötülüğü Öven Dilden Kaçınılması	-

Yapılan inceleme sonucunda, KANAL D ana haber bülteninde gazetecilik etik ilkelerinin ihlal edildiği görülmüştür. Haber ve yorum ayrımının yapılmasına ilişkin etik ilke ihlal edilmiştir. Bu ilkeye göre, sunucunun haberleri sunarken kişisel yorumlarını katmaması, izleyicilere nesnel ve tarafsız bilgi aktarması gerekmektedir. Ancak, yapılan değerlendirmelerde, bu ayrımın net bir şekilde yapılmadığı tespit edilmiştir. Sansasyonel konu ile önemli konu ayrımının yapılmadığı görülmüştür. Bu ihlal, izleyicinin asıl önemli haberleri kaçırarak sansasyonel ve bilgilendirici olmayan haberleri seyretmesine sebep olmaktadır. Haber ve yorumların sansasyonel bir şekilde verilmediği, jest ve mimiklerin, ses tonunun bu tür bir sansasyonel sunum tarzına uygun olmadığı gözlemlenmiştir. Saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı dil kullanma ilkesine uyulmadığı tespit edilmiştir. Habere konu olan kişiler için sıfat kullanması, bir etik ihlaldir. Şiddeti ve kötülüğü öven dilden kaçınılmadığına ilişkin bulgu görülmüştür.

Bazı etik ilkeler açısından herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu ilkeler şu şekildedir: gerçek bilgi-iddia ayrımının yapılması, hüküm vermekten kaçınılması, mahremiyet hakkına saygı duyulması, ifade özgürlüğüne önem verilmesi, haber ve bilgiye etik yolla ulaşılması ve yanlış habere düzeltme verilmesi veya cevap hakkının kullandırılmasıdır.

3.3.3. HABER VE GÖRÜŞLERE İLİŞKİN BULGULAR

"Haber ve Görüşler" başlığı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından oluşturulan Gazetecilik Etik İlkeleri Listesi'nin ilk başlığıdır. Bu başlık altında, ilk altı etik ilke yer almaktadır. Bu etik ilkeler, kodlama cetvelinde "Haber-Yorum Ayrımı" ve " Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı" kodlarıyla eşleştirilmiştir. Bu nedenle, "Haber ve Görüşlere İlişkin Bulgular" başlığı altında bu iki koda ilişkin bulgular aktarılmaktadır. Bununla beraber, haberin hedefine ilişkin bulgular da bu başlık altında verilecektir. Burada örnekler verilecektir.

3.3.3.1.Haber Yorumlarına İlişkin Bulgular

Ana haber sunucusunun, gazetecilik etik ilkeleri doğrultusunda, ana haber bültenlerinde haber ile yorum arasında net ve açık bir ayrım yapması beklenir. Bu etik ilke, sunucunun objektifliği ve tarafsızlığını gösterir ve izleyicilere yalnızca doğru bilginin iletilmesini sağlar. Haber ile yorum ayrımı aynı zamanda izleyicilerin haberleri daha sağlıklı bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olur, çünkü

gerçekler ile yorumlar net bir şekilde ayrılmıştır. Bu da haber bültenlerinin güvenilirliğini artırır ve kamuoyunun doğru bilgiye erişimini sağlar.

Bununla beraber, ana haber sunucusunun yorumlarının zamanlaması da önemlidir. Çünkü sunucunun, haber görüntülerinden önce yorumlarını aktarması, izleyicilerin habere yaklaşımını ve haberi yorumlayışını şekillendirir. Bu durum, haberin objektifliği ve tarafsızlığıyla doğrudan ilişkilidir. Sunucunun kişisel görüşlerini habere ilişkin görüntülerden önce vermesi, izleyicinin haberi bir öngörüşle izlemesine ve haberi sunucunun görüşlerinden etkilenecek değerlendirilmesine neden olur. Sunucunun haber sunumunda tarafsızlığı ve doğruluğu ön planda tutarak haberi aktarması, haberin izleyiciye doğru ve güvenilir bir şekilde iletilmesini sağlar.

Bu nedenle, ana haber bültenlerinde sunucunun haber ile yorum ayrımı yapması ve habere ilişkin yorumlarını haber görüntülerinden önce mi sonra mı iletildiği incelenmiştir. Ulaşılan bulgular Tablo 13'te gösterilmektedir:

Tablo 13: Ana Haber Bültenlerinde Haber Yorumlarına ve Haber Yorumlarının Zamanlamasına İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Haber Yorumları	Haber ile Yorum Ayrımı	Haber Yorumlarının Zamanlaması
ATV	+	-	Önce, Sonra ve Haber Esnasında
FOX	+	+	Önce ve Sonra
KANAL D	+	-	Önce

Yapılan inceleme sonucunda tüm kanallarda, habere ilişkin yorumların yapıldığı görülmüştür. ATV ana haber bülteninde sunucunun habere ilişkin görüntülerden önce ve görüntülerden sonra yorum yaptığı gözlenmiştir. Diğer kanalların aksine ATV ana haber bültenlerinde, sunucu haricinde dış sesin de haber görüntüleri esnasında yorum yaptığı görülmüştür.

1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninin 8:40. dakikasında,

"...Slogan bulamayınca Cumhur ittifakıyla aynı sloganda karar kıldılar. Defalarca toplanıp sonunda ortak mutabakat metnine de imza atıldılar ancak hala aday yok hatta silüeti bile yok..."

şeklinde yorumlarla haber videosundaki dış sesin yorum yaptığı görülmüştür. 11:42'de,

“Altılı masanın defalarca dağılmanın eşiğine gelen mutabakata vardı 244 sayfalık vaatler listesi sınıfta kaldı.”

şeklinde yorum yapılmıştır ve AK Parti vekillerinin görüşleri alınarak bu yorum yapılmıştır. Bu ana haber bülteninde, spikerin az yorum yaptığı; haber görüntülerindeki dış sesin çok yorum yaptığı bulgulanmıştır.

7 Mart 2023 tarihli bültende, 4:17’de haber sunucusunun konuşmaya başladığı ve 4:55’te görüntüleri girilen habere dair gözlem şu şekildedir: Haber *"Altılı masanın adayı Kılıçdaroğlu oldu"* başlığıyla verilmiştir. Haber öncesinde sunucunun yorumları şu şekildedir:

"Altılı masanın cumhurbaşkanı adayı kopan fırtınalar sonrası Kemal Kılıçdaroğlu oldu. Zorla ikna edilen masada bir de 12 maddelik bildiri imzalandı. Ancak o bildiride dikkat çeken maddeler var, bazıları muallakta olan maddeler. Bunlar arasında en göze çarpan ise güçlendirilmiş parlamenter sisteme geçiş sürecinde cumhurbaşkanının partili olmaya devam edeceği ile ilgili. Kılıçdaroğlu'nun partili cumhurbaşkanı adayı olmazsa tarafsız olmaz sözü akla geliyor tabi bu noktada. Ne var ki imza atılan bildiriye göre Kılıçdaroğlu seçilirse partisinden ayrılmayabilir."

Sunucu, haber görüntülerinden önce yorumunu aktarmıştır. “Kopan fırtınalar sonrası”, “zorla ikna edilen masa”, “dikkat çeken maddeler”, “muallakta olan maddeler” gibi ifadeler, sunucunun habere konu olan olaya ilişkin kişisel ifadeleridir. Bu ifadeleri haberden önce aktarması, izleyicinin haberi benzer yorumla izlemesine yol açmaktadır.

21:57’de haber görüntüleri esnasında dış sesin *"Erdoğan'ı göndermek için yarışı seçime 2 gün kala iyi PKK'lı teröristler 14 Mayıs sonrası kaybetme korkusuyla harıl harıl çalışarak Kılıçdaroğlu'na oy istiyor."* şeklinde yorumları duyulmaktadır.

23:10’da *"Kılıçdaroğlu ise daha stratejisi çökünce Kandil’le iş birliğini geri plana atara milliyetçiliğe soyundu ancak satır aralarında “vaatlerimin arkasındayım” mesajı göndermeye devam ediyor"* yorumlaması da haber yorum ayrımının yapılmadığının göstergesidir. Bu yorum yine haber görüntüleri esnasında, dış ses tarafından ifade edilmektedir.

FOX’un incelenen tüm ana haber bültenlerinde, haber sunucusunun habere ilişkin görüntülerin hem öncesinde hem de sonrasında yorum yaptığı görülmüştür. Sunucu, sadece haberleri aktaran bir rolde değil, aynı zamanda olaylar ve haberler hakkında kendi görüşlerini ve değerlendirmelerini izleyicilere iletmektedir. Ayrıca, sunucunun bu yorumları yaparken, konuşma tarzı da dikkate

çekmektedir. İzleyiciye, sanki doğaçlama ve anlık gelişen düşüncelerini paylaşıyormuş gibi bir izlenim vermektedir. Bu spontane görünüm, sunucunun samimi, içten doğal bir iletişim kurmaya çalıştığını hissettirmektedir. Bu özellik, FOX'un haber bültenlerinin kanalların ana haber bültenlerinden ayrı kılınmaktadır.

KANAL D'nin ana haber bültenlerinde, sunucunun haber videolarından önce yorum yaptığı bulgulanmıştır. KANAL D ana haber bülteninde, 1 Şubat 2023 tarihli bültende, Sunucu 15:46'da "ANNE DEĞİL VİCDANSIZ!" başlıklı haber için şu yorumları yapmıştır:

"... İstanbul Bahçelievler'de bir kadın, hamile olduğunu gizleyerek bir ailenin yanında yardımcı olarak çalışmaya başladı. O kadın önceki gün, çalıştığı evde, banyoda doğum yaptı fakat yeni doğmuş o küçücük bebeğini korkunç şekilde öldürdü. Vcdansız anne gözaltında."

Habere konu olan kişiler için sıfat kullanıldığı görülmüştür.

3.3.3.2. Haber Başlıklarına İlişkin Bulgular

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin düzenlediği Etik İlkeler listesinin 4. maddesinin son cümlesi, haber başlıklarına ilişkindir. Maddede yer alan cümle şu şekildedir: "*Haber başlıkları ve özetler, sunulan gerçeklerin ve verilerin özünü mümkün olduğunca yakın yansıtmalıdır.*" (Parliamentary Assembly, 1994) Bu cümle, haber başlıklarının ve haber özetlerinin, haberde yer alan gerçekleri ve verileri açıkça yansıtmaması gerektiğinin etik bir ilke olduğunu ifade etmektedir. Vurgulanmak istenen ise haber başlığı aracılığıyla haber içeriğinin izleyicileri yanıltmadan aktarılmasıdır. Haber başlıkları, izleyicilerin habere ilişkin edindiği ilk bilgileri içerir ve genelde en dikkat çekici kısımdır. Bu yüzden izleyicilerin haber için ilk izlenimlerini haber başlığı aracılığıyla oluşturur. Haber başlığının haberin gerçekliğine uygun olması bu yüzden esastır. Haber başlığı olabildiğince kısa, net ve bilgileri doğru aktaracak şekilde düzenlenmelidir.

Tablo 14: Ana Haber Bültenlerinde Haber Başlıklarına İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber Başlığı	Etik İhlal
ATV	-	"BAY BAY KEMAL"	Haber içeriğindeki bilgilere ilişkin bilgi bulunmamaktadır.
		"KAÇACAK DELİK ARARSIN"	
		"YAZIKLAR OLSUN"	

		“TAMAMEN YIKIM VAADI”	
		“ESKİ TÜRKİYE’Yİ CANLANDIRIYORLAR”	
		“FETÖ VE PKK’YA GÖZ KIRPIYORLAR”	
		“BİR KERE SATAN YİNE SATAR”	
		“MUHALEFETE: İLKESİZLİĞİN DANİSKASI”	
		DEPREMZEDEYE HAKARET EDİLMEMİŞ!”	
		“ÜMİT ÖZDAĞ’IN KESKİN U DÖNÜŞÜ!”	
		“HDP’YE “KATİL” DEMİŞTİ AMA...”	
		“ÜMİT ÖZDAĞ SÖZLERİNİ ÇABUK UNUTTU!”	
FOX	+	“ANAYASA MAHKEMESİNDE KRİTİK SEÇİM”	Haber içeriğindeki bilgilere ilişkin bilgi bulunmaktadır.
KANAL D	-	“BAY BAY KEMAL”	
		“ANNE DEĞİL VİCDANSIZ!”	
		“CİNAYETİN NEDENİ KAN DONDURDU”	
		“KORKTUKLARI BAŞINA GELDİ”	Haber içeriğindeki bilgilere ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

ATV ana haber bültenlerinde, haber başlıklarının, haber içeriğini doğrudan yansıtmadığı görülmüştür. 1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninde, 0:53’de başlayan “BAY BAY KEMAL” başlıklı haber, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın grup toplantısına ilişkindir. Haber görüntüleri esnasında, haber başlıklarının sıklıkla değiştiği, grup toplantısındaki konuşmalardan yapılan alıntılarla haber başlıklarının oluşturulduğu görülmektedir. Aynı haber, “KAÇACAK DELİK ARARSIN”, “HERKESE SELAM VERİYORLAR”, “YAZIKLAR OLSUN”, “BAY BAY KEMAL”, “GELİN TEKLİFİMİZE EVET DEYİN”, “İSVEÇ’E BAKIŞIMIZ OLUMLU DEĞİL” başlıklarıyla devam etmiştir. Yine 11:30’da başlayan haberde Ak Partili vekillerin mutabakata ilişkin yorumları alınmıştır ve haber başlıkları, vekillerin sözlerinden alıntılarla oluşturulmuştur. Alıntılardan oluşturulan haber başlıkları şu şekildedir: “TAMAMEN YIKIM VAADI”, “ESKİ TÜRKİYE’Yİ CANLANDIRIYORLAR”, “FETÖ VE PKK’YA GÖZ KIRPIYORLAR.” 7 Mart 2023 tarihli ana haber bülteninde, 14:51’de MHP lideri Devlet Bahçeli’nin partisinin grup toplantısındaki konuşmalarını ise şu başlıkla aktarılmıştır: “BİR KERE SATAN YİNE SATAR.” Haber, “MUHALEFETE: İLKESİZLİĞİN DANİSKASI” başlığı, tırnak işareti kullanılmadan verilmiştir. Haber başlığının ana haber bülteni tarafından mı oluşturulduğu yoksa Devlet Bahçeli’nin sözlerinden alıntı mı yapıldığı belli olmamaktadır. 25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bülteninin 12:55 dakikasında,

“DEPREMZEDEYE HAKARET EDİLMEMİŞ!” başlığı verilmiştir. Haberin başlığı, Kemal Kılıçdaroğlu’nun sözlerine ilişkin oluşturulmuştur ve haberde Kılıçdaroğlu haber başlığının aksini ifade etmektedir. Aynı tarihli ana haber bülteninin 14:30. dakikasında, “ÜMİT ÖZDAĞ’IN KESKİN U DÖNÜŞÜ!” başlıklı haber başlığı hem noktalama işareti kullanımında hem de haberin özünü yansıtmaması açısından etik bir ihlaldir. Haber, “HDP’YE “KATİL” DEMİŞTİ AMA...”, “ÜMİT ÖZDAĞ SÖZLERİNİ ÇABUK UNUTTU!”, “FETÖ’CÜLER İYİ PARTİ’DE DEMİŞTİ”, “ÜMİT ÖZDAĞ SÖZLERİNİ ÇABUK UNUTTU!”, “AKŞENER İLE KARŞI KARŞIYA KALDI”, “FETÖ’CÜLER İYİ PARTİ’DE DEMİŞTİ”, “AKŞENER İLE KARŞI KARŞIYA KALDI”, “ZAFER PARTİSİ’NDE İSTİFA RÜZGARİ”, “İYİ PARTİ’DE “ÖZDAĞ” İSTİFASI”, başlıklarıyla devam etmiştir.

FOX ana haber bültenlerinde, haber başlıklarına ilişkin etik ilkenin ihlal görülmemektedir. Ana haber bültenlerinde yer alan haber başlıkları haber içeriğine ilişkin bilgi verici niteliktedir.

1 Şubat 2023 tarihli KANAL D ana haber bülteninde haber başlıkları şu şekildedir: “BAY BAY KEMAL”, “ANNE DEĞİL VİCDANSIZ!”, “CİNAYETİN NEDENİ KAN DONDURDU.” Haber başlıkları, haberdeki bilgilerle ilişkili değildir. 12 Nisan 2023 tarihli ana haber bülteninde, kaza görüntülerini içeren haber, “KORKTUKLARI BAŞINA GELDİ” başlığıyla verilmiştir. Haberin içeriğine ilişkin bilgi bulunmamaktadır ve haber başlığı izleyiciyi bilgilendirici değil, izleyicide merak uyandırıcı niteliktedir.

3.3.3.3. Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı Ayrımına İlişkin Bulgular

Gazetecilik etiği, gerçek bilgi ve iddia arasında net bir ayrım yapılmasını önermektedir. O halde, gazetecinin görevi sadece gerçek ve doğru bilgileri aktarmak değil, aynı zamanda gerçekliği ve doğruluğu kanıtlanmamış bilgilerin bir söylenti veya iddia olduğunu da açıkça vurgulaması gerekir. Eğer bir haberde belirli bir konuyla ilgili iddialar varsa, sunucu bu durumu izleyiciyle paylaşarak, gerçek bilgi ile iddia arasındaki ayrımı netleştirmelidir. Bu, izleyicilerin doğru bilgiye erişimini sağlamanın yanı sıra, sunucunun tarafsızlığını ve güvenilirliğini de korur.

Araştırma kapsamında incelenen ana haber bültenlerinde, gerçek bilgi ve iddia ayrımının yapıp yapılmadığına ilişkin bulgular Tablo 15’te gösterilmektedir.

Tablo 15: Ana Haber Bültenlerinde Gerçek Bilgi-İddia Ayrımı, İddianın Kaynağı ve İddianın Doğrulanma Durumuna İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	İddianın Kaynakları	Doğrulanma Durumu
ATV	-	Belirtilmemiştir	Doğrulanmadı

FOX	+	Belirtilmiştir	Doğrulanmadı
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır	Bir bulgu bulunmamıştır

Yapılan inceleme sonucunda, ATV ana haber bültenlerinde gerçek bilgi ile iddia arasında net bir ayırım yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu bültenlerde aktarılan iddiaların kaynakları genellikle belirsizdir ve bu iddiaların doğruluğu konusunda herhangi bir teyit sağlanmamaktadır. FOX ana haber bültenlerinde ise doğrulanmış bilgiler ile iddialar ayrılmıştır. Eğer iddialara yer veriliyorsa, bu iddiaların kaynakları belirtilmiştir. Ancak, FOX'da da verilen iddialar kanıtlanmamıştır. KANAL D ana haber bültenlerinde ise gerçek bilgi ile iddia ayırımına dair herhangi bir belirgin bulguya rastlanmamıştır.

Genel olarak, sonuçlar, ATV ana haber bültenlerinde gerçek bilgi ile iddia arasında ayırım yapılmasına ilişkin etik ilkenin ihlal edildiğini, FOX'un ise bu etik ilkeye uygun yayın yaptığını göstermektedir. Ancak tüm kanallarda iddiaların doğrulanması konusunda yetersizlikler bulunmaktadır. Öne çıkan sonuçlar şu şekildedir:

ATV'de 7 Mart 2023 tarihli ana haber bülteninde, 7:01'den itibaren *"AKŞENER'İN YÜZÜ NEDEN ASIKTİ?"* başlıklı haber için sunucunun konuşması şu şekildedir:

"Ve İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener kumar ve noter masası dediği o masaya 72 saat sonra şartlı döndü. Şartı CHP'li belediye başkanları Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş'ın Kılıçdaroğlu'nun seçilmesi. Hangi Cumhurbaşkanı yardımcısı olmalıydı icracı olarak. Altılı masa o şartla yeniden kuruldu ama masadaki küçük partiler buna itiraz etti. Hatta iddiaya göre masa bir kez daha devrilmenin eşiğine geldi. Akşener'le Babacan arasına tartışma çıktı. Hatta iddia ki Akşener yeter diye de bağırdı bunlar iddia ama hem toplantı sonrası açıklanan taahhütname hem de Akşener'in yüz ifadesi söylentileri doğrular gibi. İşte sancılı süreçte yaşananlar"

Sunucu, kaynağı ve doğruluğu belirtilmemiş iddiaları "iddia" olarak nitelendirerek ayırmıştır. Bu şekilde gerçek ve iddia arasında bir ayırım yaptığı düşünülmektedir. Ancak, ardından gelen "Bunlar iddia ama Akşener'in yüz ifadesi söylentileri doğrular gibi" ifadesi, bu iddiaları gerçekmiş gibi sunma çabası olarak gözlemlenmiştir. Bu durum ise haber ile iddia ayırımının yapıldığını gösterir gibi olsa da aslında aksi gerçekleşmektedir.

7 Mart 2023 tarihinde yayınlanan ana haber bülteninde göze çarpan bir diğer etik ihlal ise, 12:04'de başlayan *"KILIÇDAROĞLU'NA İLK TEBRİK HDP'DEN!"* başlıklı haberde görülmektedir. Habere ilişkin görüntülerden önce sunucu şu yorumları yapmaktadır:

“Altılı masanın cumhurbaşkanı adayı olarak açıkladığı Kemal Kılıçdaroğlu'na ilk destek masanın gizli ortağı HDP'den geldi. Bu durumdan memnunar, eş genel başkanı önce Kılıçdaroğlu tebrik etti ardından Genel merkeze çağırdı HDP'nin bu talebine CHP yönetimi sıcak bakarken gözler bir kez daha HDP varsa biz yokuz diyen İYİ partiye çevirdi tabii.”

Bu haberde, sunucu, kaynağı asılsız iddia ve bilgileri haber içerisinde sunmaktadır. Altılı masanın gizli ortağının HDP olduğuna ve HDP'nin davetine sıcak bakıldığına dair haberde herhangi bir doğrulanmış bilgi bulunmamaktadır. Burada hem haber ile iddia yapılmadığını hem de iddiaların kaynağına ilişkin bilgi sunulmadığı görülmektedir.

FOX ana haber bültenlerinde, gerçek bilgi ile iddia ayrımının yapıldığı görülmüştür. Buna ilişkin ilk örnek şu şekildedir: 1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninde, sunucunun 15:20'den itibaren konuşması şöyle kaydedilmektedir:

“...Bu paralar rivayet muhtelif 418 milyar dolara kadar insan aklını alamayacağı paralar bunlar. Bu arada yani şöyle söyleyeyim bu ülkeyi bir kere daha, bir Türkiye daha kurmak demek. Eğer bu iddia doğruysa o parayla bir Türkiye daha kurulur onu söyleyeyim size...”

Sunucu, ifade ettiği bilginin bir iddia olduğunu belirtmektedir. “Eğer bu iddialar doğruysa” ifadesi ise, iddiaların doğru veya yanlış olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bülteninde de sunucunun gerçek bilgi ile iddia ayrımı yaptığı görülmektedir. 8:55'te başlayan konuşmasında sunucu,

“...Türkiye orada başka bir strateji izliyor ama bir yandan da kayda olmayanlar olduğuna dair iddialar var”

demıştır. Sunucu yine iddia ve bilgi arasında ayrım yapmıştır fakat iddia kaynağına ilişkin bir ifade bulunmamaktadır. Yine aynı tarihli ana haber bülteninin 19.25'inci dakikasında,

“Yani nasıl işse iddialara baksanıza sadece bizim memleketimizde sınırlarımız içinde değil ya hiç burada olmamış dünyanın sağında solundaki yabancılara da vatandaşlık veriyoruz iddialara göre.”

İfadeleriyle iddiaları vurgulamıştır. 25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bülteninin 24:00 dakikasında ise, haber ve iddia ayrımı yaparak, iddiaların kaynağını da aktarmıştır:

“Efendim şimdi CHP’li Veli Ağbaba ilginç dikkat çeken bir iddia gündeme getirdi. HÜDAPAR kadın çalışıyor çalışan istemiyor, iddia bu.”

Kanal D ana haber bültenlerinde sunucunun verdiği bilgilerde gerçek bilgi ve iddia ayrımı yaptığına dair bulgu bulunmamıştır.

3.3.3.4.Haberin Hedefine İlişkin Bulgular

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkelerinin 15. ve 16. maddeleri, haberin hedefinin, kitle olarak değil birey olarak görülmesi gerektiğini vurgular. Haber, her bir izleyicinin ve okurun bireysel hakları ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Her bireyin haberlere erişim hakkı olduğu ve bu hakka saygı duyulması gerektiği temel bir ilkedir. Bu yüzden haberin kitlelere seslenen bir propaganda aracı olmadığı ve bireyin anayasal hakkı olan haber alma ihtiyacını karşıladığı unutulmamalıdır. Bu yüzden, ana haber bültenlerinde yayınlanan haberlerin hedefi incelenmiştir. Bu incelemenin bulguları aşağıdaki gibidir:

Tablo 16: Ana Haber Bültenlerinde Haberin Hedefine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	Kitle	<i>“Tam da bu nedenle bugün değişen ne diye soruluyor Ümit Özdağ’a.”</i>	Edilgen dil ve sansasyonel konuşma
FOX	Kitle	<i>“Yani peki kimdir şu anda bu ülkenin derin Devleti? Sizsiniz.”</i>	Emir kipiyle konuşma, ikna edici tonda konuşma.
		<i>“Yani efendim hayatımızla ilgili kararlar veren insanları seçiyoruz. Siz seçiyorsunuz.”</i>	
		<i>“Kefilsiniz hesabını sorun.”</i>	
		<i>“Bu kadar zarar edene dükkân emanet edilir mi?”</i>	
		<i>“Yani ama bu ülkenin sahibi sizsiniz.”</i>	
KANAL D	Kitle	<i>Dış Haberler Serisi</i>	Haberde 5N+1K bilgileri eksiktir.

25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bültende ise, 13:45’de, “Ümit Özdağ’ın keskin dönüşü!” başlıklı haber için, spiker öncesinde haberi açıklamıştır. Bu esnada spikerin konuşması şu şekildedir:

"Zafer Partisi'nden bugün peş peşe gelen istifa haberleri var. Nedeni genel başkanı Ümit Özdağ'ın Kemal Kılıçdaroğlu için verdiği destek. Zafer Partisi üyelerini de içinde olduğu pek çok sosyal medya kullanıcısı hem Kemal Kılıçdaroğlu hem de HDP ile ilgili eski sözlerini kırmızı çizgilerini hatırlattı. Mülteci ve terör konularında çok keskin görüşlere sahip Özdağ biliyorsunuz, öylesine ki mültecileri ülkelerine gönderme konusunda mançınık önerisi bile getirmişti. Geçmişte çok tartışıldı. Tabi bu Kılıçdaroğlu'nun HDP oylarıyla seçimi kazanması halinde iç savaş çıkar uyarısı da yapmıştı bundan bir yıl kadar önce. Tam da bu nedenle bugün değişen ne diye soruluyor Ümit Özdağ'a."

Konuşmada ısrarla edilgen bir dil kullanmıştır. Soruyu kimin sorduğuna dair bir bilgi görülmemektedir. Edilgen cümle yapısıyla, bu sorunun birçok kişi tarafından sorulduğu hissettirilmiştir.

FOX'un 1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninde sunucu 19:25'de

"Yani peki kimdir şu anda bu ülkenin derin Devleti? Sizsiniz. Seçmeni öyle bir kurum kalmadığına göre her şey böyle yıpratıldığına göre sizsiniz. O bakımdan da patron sizsiniz. Belki de dünyada bu açıdan bakıldığında da teksiniz, mühimsiniz yani. Raydan çıktığında Türkiye sizin hakkınızı hukukunuzu kollamayan kişiler tarafından kararlar alınıyorsa bu gidişatı rayına oturtmak sizin işinizdir patron o yüzden sizsiniz."

ifadelerini kullanmıştır. Yine 28:45'te,

"Yani efendim hayatımızla ilgili kararlar veren insanları seçiyoruz. Siz seçiyorsunuz. Bakın hepimiz bir yerlerde çalışıyoruz belli şartlarda, o kararları verenleri seçiyorsunuz. O kararları verenler sizin paranızı kullanarak birtakım işler yapıyorlar. Eğer onların hesap vermesini sağlayamazsa bu ülkenin seçmeni milleti, bu ülkenin kıymetli insanları, bu hatalar bu ihmaller ortadan kalkmaz. O yüzden de başımıza böyle şeyler gelmeye devam eder."

demıştır. Aynı tarihli bültenin 43:43. dakikasında,

“...Dükkân 110 milyar dolar ticarete zarar etti. Zarar kimin hanesine yazıldı? Sizin hanenize. Niye? Vatandaş olmaktan dolayı kefilsiniz. Kefilsiniz hesabını sorun, zaten kefil olduğunuz için, vatandaş olmaktan dolayı. Hiç olmazsa hesabını sorun sorabilin demokrasi buna lazım işte” demiştir. 47:21’de ise “...1 yılda dış ticarete 110 milyar dolar zarar etti ya bu kadar zarar edene dükkân emanet edilir mi?”

şeklinde konuşmuştur. 25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bülteninin 27:41. dakikasında,

“Evet biliyorum bütün bunları duymak çok yorucu, çok gerilimli. Evet farkındayım Türkiye’de seçmen gerçekten yorgun. Hatta bakan ve çok daha iyisini hak ediyorsunuz. Yani ama bu ülkenin sahibi sizsiniz. Dolayısıyla bu ülkeye de sahip çıkın, sandığa da sahip çıkın, sandığa da gidin. İnşallah her şey iyi olacak yani efendim”, 29:11’de “...Burada da böyle hepimizi ilgilendiren kolektif sorunlarla ilgili olarak biraz kulak kabartmakta fayda var. Şimdi patron sizsiniz. Patron olmak böyle bir şey işte alakadar olmak lazım.”

ifadelerini kullanmıştır. FOX ana haber bültenlerinde, haberlerle ilgili yorum yapıldığı, haber yorumlarının da kitleye yönelik olduğu görülmüştür. Yorumların emir kipiyle kurulmuş cümlelerle yapıldığı tespit edilmiştir. Yorumlar, izleyicileri harekete geçirici ve ikna edici tondadır.

KANAL D ana haber bültenlerinde de haberin hedefinin kitle olduğu görülmüştür. Bu bulguya ise şu şekilde ulaşılmıştır: Haber, bireyi bilgilendirme ve eğitme işlevine sahiptir. Bu yüzden haber, temel ögesi olan 5N+1K (Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Niçin ve Kim) sorularına cevap verilerek oluşturulur. Bu bilgilerin eksikliği, haberin bireyi bilgilendirmek veya eğitmek amacı taşımadığının göstergesidir. 5N+1K bilgilerinin eksik olduğu içeriklerin haber bültenlerinde yayınlanması ise, o içeriklerin yalnızca ilgi çekici veya rating oranını artıran içerik olduğunu göstermektedir. Rating kaygısıyla hazırlanan içeriklerin hedefi ise birey değil, kitledir. Bu görüşten yola çıkılarak KANAL D ana haber bültenlerinde de kitleye yönelik içerik yayınlandığı görülmüştür.

3.3.4. GAZETECİLİĞİN İŞLEVİ VE ETİK FAALİYETİNE İLİŞKİN BULGULAR

Gazeteciliğin işlevi ve etik faaliyeti başlığında 15 etik ilke bulunmaktadır. Bu başlıkta, hüküm verilmekten kaçınılması, mahremiyet hakkına saygı duyulması, ifade özgürlüğüne önem verilmesi, haber ve bilgiye etik yolla ulaşılması, yanlış haberde düzeltme veya cevap hakkının kullandırılması, sansasyonel konu ile önemli konu ayrımı, haber ve yorumların sansasyonel şekilde verilmesinden kaçınılması, sunucunun mesleki eğitimine ilişkin bulgular aktarılmıştır.

3.3.4.1.Haberde Hüküm Verilmesine İlişkin Bulgular

Masumiyet karinesine saygı gösterilmesi, bir gazetecilik etik ilkesidir. Bu ilke, gazetecilerin haber yaparken, özellikle yargı süreci devam eden davalarda, davada adı geçen kişilerin suçlu ya da masum olduğuna dair ön yargılı bir tutum sergilememesi gerektiğini vurgular. Gazeteciler, adil yargı sürecini etkilememek ve haber sunumunda tarafsızlığı korumak adına, mahkeme kararları açıklanana kadar herhangi bir kişinin suçlu veya masum olduğuna dair bir hüküm vermekten kaçınmalıdır.

Tablo 17: Ana Haber Bültenlerinde Haberde Hüküm Verilmesine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

İncelenen ana haber bültenlerinde, haber sunucusunun yargı aşamasında olan davalarda hüküm verdiği dair herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir.

3.3.4.2.Mahremiyet Hakkına Saygı Gösterilmesine İlişkin Bulgular

Bireylerin mahremiyet haklarına saygı göstermek bir gazetecilik etik ilkesidir. Bu, haber yaparken kişisel yaşamın gizliliğine saygı duyulması gerektiği anlamına gelir. Kamuda görev yapan, topluma mal olan veya popüler bireyler için de mahremiyet hakları geçerlidir ve gazetecilerin bu haklara saygı göstermelidir. Kamu değeri taşıyan durumlar dışında, kişilerin mahremiyetini ihlal edilmemelidir.

Gazetecilerin mahremiyet hakkına saygı göstermesi hem etik bir sorumluluktur hem de gazetecilik mesleğinin güvenilirliğini ve saygınlığını korumak için önemlidir. Yapılan inceleme sonucunda, ana haber bültenlerinde bireylerin mahremiyet hakkını ihlal eden bir bulgu bulunmamıştır. Bu sonuç, ana haber bültenlerinde mahremiyet hakkına saygı gösterilmesine ilişkin etik ilkeye uyulduğunu göstermektedir.

Tablo 18: Ana Haber Bültenlerinde Mahremiyet Hakkına Saygı Gösterilmesine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

Tüm kanallara ait ana haber bültenlerinde yapılan inceleme sonucunda, sunucunun bireylerin mahremiyet hakkını zedeleyecek bir içeriğe dair bir bulgu bulunmamıştır.

3.3.4.3.İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesine İlişkin Bulgular

Medya, ifade özgürlüğünü savunarak, haberlerinde tüm haber taraflarına kendilerini ifade etmeleri için hak tanır. Ana haber bültenlerinde ifade özgürlüğünün önemine dair yapılan incelemenin sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 19: Ana Haber Bültenlerinde İfade Özgürlüğüne Önem Verilmesine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	-	“İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Gerçeği”	Haber taraflarına eşit yer verilmemesi.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

ATV ana haber bültenlerinde, ifade özgürlüğüne önem verilmesine ilişkin etik ilkenin ihlal edildiği bulgulanmıştır. 12 Nisan 2023 tarihli ana haber bülteninde “İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Gerçeği” başlıklı haberde, belediye başkanlarından CHP’li meclis üyelerine yönelik suçlamalar mevcuttur. Buna karşın haber içinde CHP’li meclis üyelerine bu suçlamalar sorulmamış ve onların yorumlarının alınmadığı bulgulanmıştır.

FOX ve KANAL D ana haber bültenlerinde, ifade özgürlüğüne önem verilmesine ilişkin ihlale rastlanmamıştır.

3.3.4.4.Bilgilerin Yasal ve Etik Yolla Elde Edilmesine İlişkin Bulgular

Bilgilerin yasal ve etik yolla elde edilmesi, bilgiye erişim sürecinde gizli ses kayıt cihazı, gizli kamera gibi araçların kullanılmamasını ifade eder. Buna ilişkin bulgular, Tablo 20’de gösterilmektedir:

Tablo 20: Ana Haber Bültenlerinde Bilgilerin Yasal ve Etik Yolla Elde Edilmesine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
----------------	---	--------------------------	--------------------------

İncelenen tüm kanallara ait ana haber bültenlerinde, yasal ve etik olmayan yollarla bilgi elde edildiğine dair herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir.

3.3.4.5.Düzeltilme veya Cevap Hakkının Kullanımına İlişkin Bulgular

Haber medyasının, yanlış veya hatalı haber, bilgi veya görüşlerin düzeltilmesi konusundaki sorumluluğu gazetecilik mesleğinin etik ilkeleri arasındadır. Yanlış veya hatalı bilgi veya görüşlerin hızlı bir şekilde doğru bilgilerle düzeltilmesi, medyanın güvenilirliğini ve itibarını koruması için önemlidir. Yapılan inceleme sonucunda ulaşılan bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 21: Ana Haber Bültenlerinde Düzeltilme veya Cevap Hakkı Kullanımına İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

İncelenen ana haber bültenlerinde, sunucunun yayınlanmış yanlış habere düzeltme verdiği veya yanlış haberde cevap hakkının kullanılmasına müsaade ettiğine dair bir bulgu görülmemiştir.

3.3.4.6.Sansasyonel İçeriğe İlişkin Bulgular

Gazetecinin esas amacı, topluma önemli ve doğru bilgileri sağlamak, kamuoyunun bilgilendirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu görev sayesinde, gazeteci kamu görevini yerine getirir, demokratik süreçlerin sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı olur. Bu sebeple haber, tarafsızlık, dengelilik ilkeleri gözetilerek hazırlanmalıdır. Ancak, rating ve okunma oranlarının medya şirketlerine kar getirmesi, haberlerin ve kişisel yorumların sansasyonel hale getirilerek sunulmasına yol açmıştır. Sansasyonel haber ve yorumlar ise gazetecilik etik ihlalidir. Çünkü sansasyonel haber ve yorumlar, gerçeğin çarpıtılmasına, kamuoyunun yanlış veya eksik bilgilendirilmesine ve haberin gereksiz abartılmasına neden olur.

Ana haber bültenlerinde, haber ve yorumların sansasyonel hale getirilmesi ilkesine ilişkin dair yapılan incelemenin sonuçları şu şekildedir:

Tablo 22: Ana Haber Bültenlerinde Haber ve Yorumların Sansasyonel Hale Getirilmesine İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
-----------	-------	-------	------------

ATV	+	"Bay Bay Kemal"	Müzik kullanılmıştır.
		"Altılı Masa'ya Videolu Gönderme"	
		"Kılıçdaroğlu'na İlk Tebrik HDP'den!"	
		"Ela Bebek Ağladı, Ailesini Kurtardı!"	
		"Bahar Bebek Artık Manevi Kızım"	
		"Muhalefete Ziya Paşa'dan Gönderme"	
		"Başkent'in Metrosunu Erdoğan Açtı"	
FOX	+	"Siz bilirsiniz bana bunu söyletmeyin, bunun rakamlarını anlattırmayın!"	Dikkat çekici jest ve mimik yapılmıştır.
		"...Bu ülkenin koca ordusunu, şanlı ordusunu böyle mi yönetiyor?"	
KANAL D	+	"Eyt'de Prim Eksiği Nasıl Tanımlanır?"	Haberde müzik kullanılmıştır.
		"FBI Türk Çifti Gözaltına Aldı"	
		"Rusya Gece Boyunca Bombalandı"	
		"Katili Timsah Gözyaşları Da Kurtaramadı"	Sansasyonel haber başlığı kullanılmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda, tüm kanalların ana haber bültenlerinde yayınlanan haber ve yorumların kalitesini sansasyonel hale getirdiği bulgulanmıştır. Öne çıkan bulgular şöyledir:

ATV ana haber bülteninde 1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninin 4:40. dakikasında başlayan "AK Parti Grubu'nun perde arkası / Bay Bay Kemal" başlıklı haberlerde, habere ilişkin görüntülere müzik eşlik etmektedir. Haberde yer alan kalabalık miting görüntüleri, açılış görüntüleri ve milletvekillerinin konuşması esnasında coşkulu müzik devam etmiştir. Aynı haber bülteninin 6:03. dakikasında ise, "Altılı Masa'ya Videolu Gönderme" başlığıyla haber devam etmiştir ve bu esnada müziğin sesinin kısıldığı, 6:30'da AKP görüntülerinin verilmesiyle müziğin yeniden yükseldiği görülmüştür. 07 Mart 2023 tarihli ana haber bülteninin, 20:07 dakikasında başlayan "Ela Bebek Ağladı, Ailesini Kurtardı!" başlıklı ve 28:30'da başlayan "Bahar Bebek Artık Manevi Kızım" başlıklı haberlerde de müzik kullanılmaktadır. 12 Nisan 2023 tarihli bültende ise 0:44'te başlayan "Muhalefete Ziya Paşa'dan Gönderme" başlıklı haber ve 5:55'te başlayan "Başkent'in Metrosunu Erdoğan Açtı" başlıklı haber yine müzikle başlamıştır.

ATV ana haber bültenlerinde, haber görüntülerine sıklıkla müzik eşlik etmektedir. Bu bulgu, müziğin izleyicide belirli duygular uyandırma amacı taşıdığını açıkça göstermektedir. Müzik, izleyicilerin duygusal durumunu etkileyerek, sevinç, hüzn, heyecan veya rahatlama gibi çeşitli

duyguları tetikleyebilir. Bu etki izleyicinin haberle veya habere konu olan kişilerle duygusal ve derin bağ kurmasına neden olabilir. Bu ise haberin nesnel ve mantıksal doğasına aykırıdır.

FOX ana haber bültenlerinde sansasyonel içeriğe ilişkin bulgular ise şu şekildedir: 7 Mart 2023 tarihli ana haber bülteninin 30:00 dakikasında, ana haber sunucusunun konuşması ve konuşma esnasındaki görüntüleri aşağıda aktarılmıştır:

“Biliyorsunuz ki 13 tane milyarder Bu ülkenin 45 milyon insanından fazla kazanıyor mesela. Dolayısıyla aslına bakarsanız onu ayırt etmeyip bölüyorlar böldükleri zaman size 10 bin dolar düşüyormuş gibi görünüyor o işte size 10 bin dolar düşüp düşmediğini ancak siz bilirsiniz bana bunu söyletmeyin, bunun rakamlarını anlattırmayın! Bunu siz bilirsiniz.”

Görsel 1: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Mart 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri

FOX ana haber sunucusunun bu yorumu, habere ilişkin görüntülerden sonra yapılmaktadır. Sunucunun performansı incelendiğinde, jest ve mimiklerini oldukça aktif bir şekilde kullandığı ve ses tonunu eleştirilere göre ayarladığı gözlemlenmiştir. Örneğin sinirlendiğinde el hareketleriyle kızgınlığını göstermektedir. Alaycı konuşması esnasında başını aşağı yukarı sallayarak gülümsemekte ve konuşmasının alaycı olduğu, gülümsemesinden anlaşılmaktadır. Önemli konularda ise daha ciddi görünmekte, kameraya uzun süre baktığı tespit edilmiştir.

Görsel 2: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Mart 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri

12 Nisan 2023 tarihli ana haber bülteninde, sunucu 32:26 itibariyle şu şekilde konuşmaktadır:

“Dünyada savaşıp yendikleri de dahil kendi ülkesindeki kadar Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e saygısızlık yapılmamıştır. Bunu bilirsiniz. Ve bunların kimler olduğunu da biliyorsunuz. Görüyorsunuz. Bunların bazıları şimdi ittifakta şurada, burada, bakanlar, efendim koskoca Türk Silahlı Kuvvetleri, şimdi de kurduğu orduda, şu hale bakın. Ya bu koskoca Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kullanacağı videoya şuna buna kimse bakmıyor mu, böyle mi yönetiyor Milli Savunma Bakanlığı? Bu ülkenin koca ordusunu, şanlı ordusunu böyle mi yönetiyor? Bu ne lakaytlık, nerede askeri disiplin, siyasete atılınca bakan olunca Hulusi Bey bunları unuttu galiba ya da unutmadı bilmiyorum belki de... bir de önyargılardan bahsediyorlar, geleceğiz önyargılara...”

Sunucunun konuşmalarındaki tonlamalar ve jest mimikler dikkat çekmektedir. İlgili konuşma esnasında alınan ekran görüntüleri şu şekildedir:

Görsel 3 ve 4: FOX Ana Haber Sunucusunun 7 Nisan 2023 Tarihli Ana Haber Bülteninde Jest ve Mimikleri

Sunucu sözlü yorumlarını, beden dilini kullanarak da desteklemektedir. 32:37’de, “*Kendi ülkesindeki kadar Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e saygısızlık yapılmamıştır!*” ifadesini el kaldırarak desteklemiş, 34:41’den itibaren imalı konuşarak imasını yüz ifadesine yansıtmıştır. Genel olarak, FOX TV ana haber bültenlerinde, haber ve yorumların içeriğinin sansasyonelleştirilmesi, sunucunun jest mimik, beden diliyle gerçekleştirildiği görülmüştür.

KANAL D ana haber bültenlerinde de, ATV ana haber bültenlerine benzer şekilde haber görüntülerinde müzik kullanımı öne çıkmaktadır. 1 Şubat 2023 tarihli ana haber bülteninin, 5:30. dakikasında başlayan “*EYT’de Prim Eksiği Nasıl Tanımlanır?*” başlıklı habere dikkat çekici bir müzikle giriş yapılmıştır. Hemen ardından “*FBI Türk Çifti Gözaltına Aldı*” başlıklı haberde, gerilimli bir müzik haber görüntülerine eklenmiştir. Müzik, haberde verilen bilgilere göre belli aralıklarla yükselmiş ve alçalmıştır. Bu durum, haberin bir film sahnesi şeklinde görülmesine neden olmuştur. “*Taciz Şüphelisini Evde Yakaladılar*” başlıklı habere müzikle giriş yapılmıştır. Kanal D ana haber bültenlerinde, polis-adliye ve kaza türündeki haberlerde sıklıkla müzik kullanıldığı tespit edilmiştir.

9:24’de başlayan diğer haber, “*Rusya Gece Boyunca Bombalandı*” başlığıyla verilmiştir. Bu haberde, Rusya’nın Ukrayna’da bombaladığı görüntüler verilmiştir. Görüntülere müzik eşlik etmektedir. Savaş görüntülerine müzik eklenmesi, izleyicinin gerçek ve kurgu arasındaki ayrımı yapmasına engel olabilmektedir.

Yine 7 Mart 2023 tarihli ana haber bülteninde, 37:20’deki bir polis-adliye haberi, “*Katili Timsah Gözyaşları Da Kurtaramadı*” ve “*Katilin Timsah Gözyaşları*” gibi sansasyonel ifadelerde sunulmuştur. 25 Mayıs 2023 tarihli ana haber bülteninin 17:13. dakikasında sunucunun haberi sunuşu şu şekildedir:

“İstanbul Söğütlüçeşme’de bir temizlik görevlisi, yüksek hızlı trenin camını siliyordu. Bu temizliği de uzun bir sopanın ucundaki bezle yapıyordu. Temizlerken o sopa yüksek gerilim hattına değdi ve temizlik görevlisine elektrik çarptı, görevli ağır yaralı.”

Sunucunun haberi sunuşundan sonra ise gerilimli bir müzik eşliğinde haber görüntüleri başlamıştır. Haberin bir hikâye kurgusu şeklinde anlatılması, izleyicinin haberin gerçekliğinden kopmasına neden olmaktadır. Haberin hikayeleştirme biçiminde anlatılması, haber sunumunun duygusal olması ve müzikle desteklenmesi, haberin izleyici tarafından objektif şekilde değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. İzleyicinin, haberdeki olayın gerçekliğinden ziyade haberdeki duygulara odaklanmasına yol açmaktadır. Haber, esas işlevi itibarıyla izleyiciye bilgi vermeli ve onu eğitmelidir. Hikâye kurgusunda sunulan haber ise haberin bilgilendirme işlevini zayıflatmaktadır.

KANAL D ana haber bültenlerinde yapılan incelemelerde, haber görüntülerine dikkat çekici ve duygusal etkisi yüksek müziklerin eklendiği tespit edilmiştir. Ayrıca, haberlerin sansasyonel başlıklarla sunulduğu ve haberlerin olduğundan daha dramatik veya heyecan verici bir şekilde yansıtıldığı gözlemlenmiştir. Bu yöntemler, izleyicinin ilgisini çekmek ve haberin izlenme oranlarını artırmaktadır. Ancak, haberlerin abartılması, izleyicilerin olayları objektif ve doğru bir şekilde algılamasını zorlaştırır ve gazetecilik etik ilkelerine aykırıdır. KANAL D ana haber bültenlerinde haber ve yorumların sansasyonelleştirilerek sunulmasında öne çıkan bir diğer yöntem ise, haberin hikâye kurgusunda anlatılmasıdır. Haberin bu gibi sansasyonel şekilde sunulması, haberin esas işlevi olan bilgilendirme işlevini yerine tam getirilmesini engellemektedir.

3.3.4.7. Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımına İlişkin Bulgular

Güncel, önemli, toplumun geniş kesimini ilgilendiren olaylar haber değeri kriteri taşımaktadır ve bu olaylar topluma iletilir. Bu haberler, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve eğitilmesi açısından büyük önem taşır. Ancak, medya kuruluşlarının rating ve kâr amacı güden ticari kaygıları, ana haber bültenlerinin içerik seçiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu durum, vatandaşlar için önemli olan haberlerin geri planda kalmasına ve önemli haberler yerine sansasyonel, ilgi çekici haberlerin yayınlanmasına neden olmaktadır. Sansasyonel haberler ise, toplumu bilgilendirmez ve toplumun gelişimine katkı sunmaz aksine kamuoyunun olayları gerçek boyutuyla değerlendirmesini engeller. Analizin sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 23: Ana Haber Bültenlerinde Sansasyonel Konu ile Önemli Konu Ayrımına İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	-	“EYT”	Haber sıralaması sansasyonel şekilde yapılmıştır.
FOX	+	Güncel Haberler	Haber güncel ve gündeme ilişkindir.
KANAL D	-	Dış Haberler Serisi	Haberde 5N+1K öğeleri eksiktir.
		Polis-Adliye Haberleri Serisi	

01.02.2024 tarihli ATV ana haber bülteninde, 14:37'de ekonomi türünde EYT (Emeklilikte Yaşa Takılanlar) haberi ve hemen ardından gelen 17:44'teki dış haberlerdeki Fransa'da emeklilik yasası için yapılan protestolarla ilgili haber haber arasındaki sıralama göze çarpmaktadır. ATV ana haber bültenlerine yönelik yapılan incelemelerde, haber türlerinin belli bir sıralama ile sunulduğu ve dış haberler kategorisindeki haberlerin genellikle bültenin sonunda yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak, bu özel bültenin içerisinde EYT haberi ile bağlantılı olan dış haberin, hemen ardından gelerek haberler arasında bir ilişki kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, izleyicinin EYT haberi ile ilgili dış haberlerin etkisi altında kalarak konunun önemini daha fazla vurgulamaya çalışıldığını düşündürülebilir. Bu durum ise, önemli konu ile sansasyonel konu arasında ayrım yapılmadığına ilişkin önemli bir göstergedir.

FOX ana haber bültenlerinde, haberler günceldir ve gündemdeki konulara dair olduğu gözlenmiştir. Sansasyonel konu ile önemli konu arasında ayrım yapılmaktadır.

Analiz edilen KANAL D ana haber bültenlerinde, sansasyonel konu ile önemli konu arasında ayrım yapılmadığı bulgulanmıştır. 01.02.2023 tarihli bültende, 41:48'de başlayan ve dış haberler kategorisine giren haberler dizisinde de hem zaman hem yer bilgisinin eksikliği olduğu görülmüştür. Haber “Nerede?” ve “Ne zaman?” sorularına yanıt vermeyen görüntüler içermektedir. Aynı zamanda şiddet görüntüleri de açıkça yayınlanmıştır. 07.03.2023 tarihli ana haber bülteninde, 42:22'de başlayan dış haberler serisinde ve 47:41'de başlayan polis-adliye haberler serisinde, haber içeriğinde yer ve zaman bilgisi eksiktir. 12.04.2023 tarihli bültende, 35:35'te başlayan polis-adliye haberleri serisinde ve 38:08'de başlayan dış haberler serisinde, haberdeki görüntülerde yer ve zaman bilgisi bulunmamaktadır. 25.05.2023 tarihli ana haber bülteninde 49:38'de başlayan dış haberler serisinde, yine yer ve zaman bilgisi eksiktir. Haberde yer ve zaman öğelerinin eksik olması, haberin önemlilik derecesini etkilemekte ve bu doğrultuda bültende önemli konu ile sansasyonel konu arasında ayrım yapılmadığı görülmüştür.

3.3.4.8.Sunucunun Mesleki Eğitimine İlişkin Bilgiler

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Gazetecilik Etik İlkelerinin 31. Maddesi, gazetecilerin sahip olması gereken mesleki eğitime ilişkindir. Bu maddede, bilgi toplama sürecinde yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve bu sürecin hızlı ve karmaşık ilerlemesi nedenleriyle gazetecilerin uygun mesleki eğitime sahip olmaları gerekmektedir. Bu sebeple, “Sunucunun Mesleki Eğitimine İlişkin Bilgiler” başlığı altında, ana haber bülteni sunucularının mesleki eğitimine ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

Tablo 24: Ana Haber Bültenleri Sunucularının Mesleki Eğitimine İlişkin Bilgiler

Kanal Adı	Durum	Bilgi
ATV	+	İletişim Fakültesi mezunudur.
FOX	-	İletişim Fakültesi mezunu değildir.
KANAL D	-	İletişim Fakültesi mezunu değildir.

İncelenen süreler dahilince, ATV ana haber hafta için haber bülteninin sunucusu Cem Öğretir'dir. 8 Ağustos 1973 yılında İngiltere'de doğmuş ve 4 yaşına kadar İngiltere'de yaşamıştır. 1995 yılında Anadolu Üniversitesi Sinema ve Televizyon bölümünden mezun olmuştur. ATV Ana Haberi 10 Ağustos 2009 yılında sunmaya başlamıştır. (Cem Öğretir Hayatı ve Biyografisi, 2023)

FOX ana haber bülteninin sunucusu Selçuk Tepeli, 1974 yılında Silivri'de doğmuştur. Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi (Fransızca) bölümünden mezun olmuş ve sonrasında IEP Rennes'de Avrupa Birliği Avrupa'da Sınırlar ve Kamu Hareketleri üzerine yüksek lisans yapmıştır. (Selçuk Tepeli kimdir?, 2024)

Kanal D Ana Haber sunucusu Deniz Bayramoğlu, 1975 yılında Malatya'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği bölümünde üniversite eğitime başlamıştır. 3 sene sonra, gazeteci olmak için eğitimini tamamlamadan bırakmıştır. (Deniz Bayramoğlu kimdir?, 2024)

İncelemeler sonucunda, yalnızca ATV ana haber bülteni sunucusu Cem Öğretir'in iletişim fakültesi mezunu olduğu görülmektedir.

3.3.4.9. Saygılı, Barışçıl, Ayrımcılık Karşısı İçeriğe İlişkin Bulgular

Gazeteciler, savaş, ayrımcılık, toplumu etkileyen gerginlik esnasında demokratik değerleri savunurlar. Haberlerinde, insan onuruna saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı dil kullanarak barışı desteklerler. Bunun aksi içerikli yayınlar, bir etik ihlaldir. Bu yüzden analiz edilen haber bültenlerinde kontrol edilen etik kodlardan biri de insan onuruna saygılı, barışçıl, ayrımcılık karşıtı dil kullanımıdır.

Tablo 25: Ana Haber Bültenlerinde Saygılı, Barışçıl, Ayrımcılık Karşısı İçeriğe İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik ihlal
ATV	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
FOX	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	0	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.

Yapılan inceleme sonucunda, ATV, FOX ve KANAL D'de yayınlanan ana haber bültenlerinde, saygılı, barışçıl ve ayrımcılık karşıtı içeriklerin öne çıkarıldığı veya bu içeriklerin yayınlandığına ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

3.3.4.10.Şiddeti ve Kötülüğü Öven İçeriğe İlişkin Bulgular

Medyanın toplum üzerindeki etkisi büyüktür. Özellikle şiddet içeren, kötü içeriklere maruz kalan çocuklar ve gençler bu içeriklerden etkilenmektedir. Bu yüzden, bu tarz içeriklerin yayınlanması gazetecilik etik kodlarının ihlal edildiğini göstermektedir.

Tablo 26: Ana Haber Bültenlerinde Şiddeti ve Kötülüğü Öven İçeriğe İlişkin Bulgular

Kanal Adı	Durum	Haber	Etik İhlal
ATV	+	<i>“Başiboş Pitbull Çocuğa Saldırdı”</i>	Saldırı ve şiddet görüntüleri görülmüştür.
		<i>“Mahallelinin Uyuşturucu İsyanı!”</i>	
FOX	-	Bir bulgu bulunmamıştır.	Bir bulgu bulunmamıştır.
KANAL D	+	<i>“Barışmadı Diye Bıçakla Saldırdı”</i>	Şiddet, saldırı ve darp görüntüleri görülmüştür.
		<i>“Rus Ordusu Esir Askeri Öldürdü”</i>	Kurşuna dizilme ve şiddet görüntüleri görülmüştür.
		<i>“Taciz Şüphelisini Evde Yakaladılar”</i>	Darp görüntüleri görülmüştür.

ATV ana haber bültenlerinde, şiddet içeren görüntülerin yayınlandığı görülmüştür. 01.02.2023 tarihli ana haber bülteninde, 21:54 dakikasında başlayan *“Başiboş Pitbull Çocuğa Saldırdı”* başlıklı haber görüntülerinde, vahşi ve saldırgan pitbull görüntüleri habere eşlik etmektedir. 07.03.2023 tarihli ana haber bülteninde ise, 50:04’de başlayan, *“Mahallelinin Uyuşturucu İsyanı!”* başlıklı dış haber görüntülerinde, saldırı ve şiddet görüntüleri açıkça yayınlanmıştır.

İnceleme sonucunda, FOX ana haber bültenlerinde, sunucunun şiddeti ve kötülüğü öven veya kötü dil kullanılan içeriklerin yayınlanmasına ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

Kanal D ana haber bülteni, izlenen dört bülteninde de sunucunun şiddeti ve kötülüğü öven, kötü dil kullanılan içerikleri yayınlamaması gerektiğine dair belirlenmiş etik kodda ihlal yapmıştır. 01.02.2023 tarihinde, 9:24’de başlayan *“Rusya Gece Boyunca Bombalandı”* başlıklı haberde, Rusya’nın Ukrayna’yı bombaladığı görüntüler açıkça verilmiştir. 14:10’da yayınlanan Polis-Adliye türündeki *“Barışmadı Diye Bıçakla Saldırdı”* başlıklı haberde, kurbanı gerçekleştiren saldırı açıkça yayınlanmış ve kurbanın görüntüleri de verilmiştir. *“Taciz Şüphelisini Evde Yakaladılar”* başlıklı haberde, darp görüntüleri yayınlanmıştır.

07.03.2023 tarihli ana haber bülteninde, 31:21’de başlayan *“Rus Ordusu Esir Askeri Öldürdü”* başlıklı haberde, kurşuna dizilme ve diğer şiddet görüntüleri yayınlanmıştır. Görüntülerde blur efekti yapılmış olsa da, görüntüler anlaşılmalıdır. 12 Nisan 2023 tarihinde yayınlanan ana haber bülteninin

33:00 dakikasında başlayan dış haberlerde, şiddet görüntüleri yayınlanmış ve bu görüntülerdeki blur efektinin iyi yapılmadığı görülmüştür.

SONUÇ

Bu tez çalışması, Türkiye’de ana haber sunucularını gazetecilik etik ilkelerine göre inceleyerek bu alandaki güncel durumu göstermektedir. Çalışmada, alan literatüründe hakkında çok fazla araştırmanın olmadığı “Türkiye’de ana haber sunucuları, gazetecilik etik ilkelerine göre performans sergiliyorlar mı?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan araştırma ve bulguların değerlendirilmesi sonrasında, ana haber bültenlerinde etik ihlal yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ana haber bültenleri, televizyonda, en çok izlenen yayın saati olan prime time kuşağında yayınlanmaktadır. Ana haber bültenleri, televizyonun haber verme işlevini yerine getirerek ve izleyicilere meydana gelen önemli olayları ve gelişmeleri aktarırlar. Ana haber bülten sunucuları ise, izleyicilere haberleri sunmakla sorumludur. Bu sayede izleyiciler, günün öne çıkan haberlerinden haberdar olarak dünyada yaşanan gelişmeleri öğrenirler.

Günümüzde medya şirketlerinin rating kaygısı, televizyon yayınlarının eğlence odaklı içeriklerle dolmasına neden olmuştur. Rating beklentisi, televizyon programlarının seçiminde ve içeriğinde belirleyici bir rol oynar. Televizyon yayıncılığında yüksek rating oranlarına sahip olan programlardan biri olan ana haber bültenlerinin içerik ve formatı da medya şirketlerinin rating kaygısından etkilenmiştir. Bu etkilenmeyle ana haber bültenlerinin formatı sansasyonel ve magazinsel bir yapıya bürünmüştür. Artık ana haber bültenlerinde yer alan haberlerin konuları, haberlerin sıralanma düzeni, izleyicinin ilgisini çekmek ve rating artırmak için düzenlenmektedir. Ana haber sunucuları da sunum tarzlarını, izleyiciyi etkilemek ve izleyiciyle duygusal bir bağ kuracak şekilde düzenler. Sunucu ve izleyici arasında kurulan bağ, izleyicilerin televizyon kanalına duygusal olarak bağlanmasına neden olur ve sonuçta kanalın rating oranının yükselmesine katkı sağlar. Böylece, medya kuruluşları sadık bir izleyici kitlesine sahip olurken aynı zamanda reklam gelirlerini de maksimize eder.

Rating kaygısı sebebiyle dönüşen ana haber bültenleri, toplumun ihtiyacı olan gerçek, nesnel, eğitici ve sansasyonel olmayan habere erişimini de engellemektedir. Ana haber bültenlerinde yayınlanan sansasyonel haberler, izleyicilerin zihinlerini içinde bulundukları toplumda ve dünyada yaşananları sorgulama kapasitesinden mahrum bırakır. İzleyicilerin dikkatlerini dağıtan, onları yüzeysel bilgiler, gereksiz detaylarla oyalayan ana haber bültenleri, başlıca işlevlerinden bilgilendirme ve eğitme işlevlerini gerçekleştiremez. Bu durum, toplumun rasyonel ve eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini köreltir. Bunun sonucunda, toplumsal bilinç düzeyi düşer. Bu durumun medya etiği açısından da olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Demokrasinin temel yapı taşlarından biri, tam ve doğru bilgilendirilmiş bir kamuoyudur. Kamuoyunun eksik veya yanlış bilgilendirilmesi, toplumun sağlıklı şekilde gelişmesini engeller.

Çağdaş demokratik sistemlerde medyanın işlevlerini yerine getirmesi ve bu süreçte görev alan gazetecilik mesleğinin saygınlığının, itibarının korunması için oluşturulan etik listelere, gazetecilik meslek etik listeleri denilmektedir. Düzenlenen en kapsamlı gazetecilik etik ilke listelerinden biri, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin oluşturduğu Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkeleri'dir. Bu liste, demokratik bir ülkede gazetecilik profesyonelliğinin sağlanması ve sürdürülmesi için yol gösterici niteliktedir.

Bu çalışmada, televizyon ana haber bülten sunucularının performansı, gazetecilik etik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. 1 Şubat 2023 ve 25 Mayıs 2023 tarihleri arasında seçilen ana haber bültenleri, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından düzenlenen Gazeteciyi Bağlayan Etik İlkeler listesine göre analiz edilmiştir. İçerik analizi yöntemiyle incelenen ana haber bültenleri, televizyon haberlerinde yaşanan etik ihlalleri göstermektedir. Araştırmanın sınırlılıkları gözetilerek televizyon haberciliğine ilişkin seçilen örneklem grubunu ATV, KANAL D ve FOX oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular şu şekildedir:

İncelenen ana haber bültenleri toplamda 10 saat 12 dakika sürmüştür. KANAL D ana haber bültenleri, toplamda en uzun süren ana haber bültenidir. KANAL D'nin ardından ise FOX ve ATV ana haber bültenleri gelmektedir. Buna karşın FOX ana haber bülteni sunucusunun ana haber bülteni yayınında en uzun konuşan sunucu olduğu bulgulanmıştır. Ana haber bülteninde sunucuların konuşma süresinin uzunluğu, sunucunun habere ilişkin yorumlarının ana haber bülteninde dikkat çekici bir yer kapladığını göstermektedir.

Ana haber bülteni yayını esnasında sunucunun yorumlarını habere ilişkin görüntülerden önce veya sonra aktarması, izleyicinin haberi algılama biçimini önemli ölçüde etkilemektedir. Ana haber sunucusunun habere ilişkin görüntülerden önce haberle ilgili görüşlerini belirtmesi, izleyicinin haberi önyargıyla izlemesine neden olmaktadır. Bununla beraber sunucu haber ve yorum arasında net bir ayırım yaparak habere ilişkin bilgiyle kendi görüşlerini ayırmalıdır. Analiz edilen ATV ana haber bültenlerinde, sunucunun haberle ilgili yorumlarını, habere ilişkin görüntüler başlamadan önce ifade ettiği görülmüştür. Bu esnada haber ile yorum ayırımı da yapılmamaktadır. Ayrıca, haber görüntüleri sırasında konuşan dış sesin de habere ilişkin yorum yaptığı tespit edilmiştir. Sadece haber metnini okuması beklenen dış sesin haberi yorumlaması ve yorumlarını haber metninin içinde aktarması, haber-yorum ayırımını zorlaştırmaktadır. Bununla beraber dış sesin kişisel ifadeleri, habere ilişkin gerçek bir bilgi gibi sunulmaktadır.

FOX ana haber bültenlerinde ise sunucu yorumlarını habere ilişkin görüntülerden hem önce hem de sonra aktardığı gözlenmiştir. Sunucu haberi sunarken haberin içeriğine çok değinmeden yorum yaparken, habere ilişkin görüntülerden sonra haber detaylarına ilişkin spesifik yorumlar yapmaktadır.

Bu esnada yaptığı jest ve mimiklerle de habere karşı tutumunu izleyiciye açıkça göstermektedir. Sözlü yorumlarında ise, haber ile yorum ayrımı yapmaktadır. KANAL D ana haber bültenlerinde ise sunucunun haber görüntülerine geçmeden önce yorum yaptığı bulgulanmıştır. Sunucu jest mimik ve bakışlarıyla habere konu olan olaya karşı tavrını izleyiciye hissettirmektedir.

Haber, gerçek ve doğru bir olayın metne dönüştürülme sonucu elde edilir. Haberde kanıtlanmış ve doğru bilgiler kullanılır. Haber metni içinde iddia, söylenti veya doğruluğu teyit edilmemiş bilgiye yer verilmez veya verilecekse bu ayrım yapılmalıdır. ATV ana haber bültenlerinde gerçek bilgi ile iddia arasında ayrım yapılmadığı bulgulanmıştır. Bununla beraber, ana haberde bulunan iddiaların kaynağı da belirsizdir. FOX ana haber bültenlerinde de gerçek bilgi ile iddia arasında ayrım yapılmakta ve iddiaların kaynağı izleyiciye iletilmektedir. KANAL D ana haber bültenlerinde, gerçek bilgi ile iddia ilişkin bir bulgu görülmemiştir.

Televizyon haberlerinde, habere ilişkin görüntülerde kullanılan müzik, ses efektleri haberin tarafsızlığını etkileyen önemli unsurlardır. Haberin konusuna göre seçilen farklı müzikler, izleyicinin haber hakkındaki tutumunu belirleyebilir. Duygusal ve etkileyici müzikler, izleyicide duygu yaratmaya ve bu duygu sayesinde haberle arasında bağ kurulmasına neden olur. Bu durum, bireyin haberi rasyonel bir şekilde analiz etmesini zorlaştırır ve sağlıklı bir değerlendirme süreci gerçekleştirmesini engeller. Bu durum, haberin sansasyonel bir şekilde sunulduğunun göstergesidir. İncelenen tüm ana haber bültenlerinde, haber ve yorumların sansasyonel şekilde aktarıldığı bulgulanmıştır. Bu bir gazetecilik etik ihlalidir.

Ana haber bültenlerinin başlıca işlevi bilgi verme işlevidir. Bu yüzden haberler, sansasyondan uzak, sade, abartılmamış ve gerçek bilgiye dayalı olmalıdır. Yapılan araştırma sonucunda, FOX ana haber bültenlerinde, sansasyonel konu ile önemli konu arasında ayrım yapıldığı görülmüştür. Haberler, güncel ve önemli olaylardır. Bu durum, sansasyonel konu yerine haber değeri taşıyan konuların haberleştirildiğini göstermektedir. ATV ve KANAL D ana haber bültenlerinde ise, sansasyonel konu ile önemli konu arasında ayrım yapılmadığı görülmüştür. ATV ana haber bülteninde göze çarpan ilk örnek şudur: ATV ana haber bülteninde haberlerin dikkat çeken sıralaması, ana haber bültenlerinde önemli haber ve sansasyonel haber arasında ayrım yapılmadığının bir göstergesidir. KANAL D ana haber bültenlerindeki haberlerde ise 5N+1K'ya ilişkin bilgilerin eksik olduğu görülmüştür. Bu eksiklik, haberin rating oranlarını yükselten içeriğe sahip olmasından kaynaklı yayınlandığını göstermektedir.

Araştırmada göze çarpan bir diğer önemli bulgu ise, ana haber bültenlerinde savaş, cinayet, saldırı gibi şiddet görüntülerinin sıklıkla bulunmasıdır. Gazeteci, meslek etiğine uygun olarak, toplumsal barışı ve güveni desteklemeli ve haberlerinde şiddeti ve kötülüğü öven içeriklerden

kaçınmalıdır. Buna karşın, ATV ve KANAL D ana haber bültenlerinde, şiddet içeren görüntülere rastlanmıştır. Polis-adliye haberlerinde, habere konu olan şiddet olaylarının görüntülerinin yayınlandığı görülmüştür. Yayınlanan bu görüntülere blur efekti yapılmış olmasına karşın, görüntü hala tahmin edilebilir ve anlaşılır açıktır. Bunun yansıya, yine polis-adliye türündeki haberlerde, intihar ve cinayet gibi adli vakalarda olayın nasıl yaşandığı detaylıca aktarılmıştır. Bu içerikler, özellikle yaşı küçük veya bilinçsiz izleyicileri etkileyerek onları yönlendirmektedir. FOX ana haber bültenlerinde şiddeti ve kötülüğü öven içeriğe rastlanmamıştır. Bu tarz içeriklerin yayınlamadığı tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara ilişkin son değerlendirme şu şekildedir: Toplumun geniş kesimi tarafından izlenen ve yüksek rating alan ana haber bültenleri, gazetecilik etik ilkelerini büyük ölçüde ihlal etmektedir. Ana haber bültenlerinin toplumu eğitme, bilgilendirme ve haber verme işlevleri bulunmasına rağmen, bu işlevleri tam anlamıyla yerine getiremedikleri gözlenmiştir. Bu işlevleri yerine getirmenin aksine, izleyiciyi televizyon başında tutmak ve rating artırmak amacıyla sansasyonel ve ilgi çekici haberler yayınlanmakta veya haberin içeriği sansasyonel hale getirilerek sunulmaktadır. Ana haber bültenlerinin gazetecilik etik ilkelerini ihlal etmesi, medyanın toplum üzerindeki bilgilendirme ve eğitme işlevini gerçekleştirmemesine ve demokrasinin temel değerlerine zarar vermektedir. Bu durum, medya kuruluşlarının rating uğruna toplumsal sorumluluklarını ihmal etmeleri ve etik ihlali içeren içerikleri yayınlamalarıyla belirgin hale gelmektedir. Medyanın, sahip olduğu işlevleri tam ve doğru bir şekilde yerine getirmesi ve gazetecilik etik ilkelerine uygun yayıncılık yapması beklenirken, bu durumun tam tersi gerçekleşmektedir.

Gazetecilik etik ihlallerinin sıklıkla görüldüğü yayınları izleyen izleyicilerin medya okur yazarlık eğitimine sahip olmaları önemlidir. Bu şekilde, medya metinlerini ve görüntülerini eleştirel bir düşünce sistemiyle çözümleyebilme yetisine sahip olabilir. Bu durumda, bu içeriklerin onların üzerinde yaratacağı etkiler en aza indirgenebilir.

KAYNAKÇA

- Aker, H. (2010). *Televizyon Haberciliğinde Anchor'ların Kullandıkları Beden Dilinin İzleyicinin Kanal Tercihi Üzerine Etkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arık, E. (2013). Gösteri Çağında Televizyon Haberciliği. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, s. 83-103.
- Arsan, E. (2005). Haber ve habercilik. D. S. Alankuş içinde, *Gazetecilik ve Habercilik* (s. 137-151). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Atabek, N. (2002). Kamuoyu, Medya ve Demokrasi. *Kurgu Dergisi*, s. 223-238.
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Aziz, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Badiou, A. (2003). *Etik Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bağce, H. E. (2020). Türkiye'de Medya ve Demokrasinin Yapısal ve Etik Sorunları. *İnsan&İnsan*, 7(25), s. 9-28. doi:<https://doi.org/10.29224/insanveinsan.743610>
- Belsey, A., & Chadwick, R. (1995). Medyada Kalitenin Bir Aracı Olarak Etik. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 305-317). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Belsey, A., & Chadwick, R. (2011). Medyada etik ve siyaset: Kalite arayışı. A. Belsey, & R. Chadwick içinde, *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar* (s. 13-29). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berktaş, S. (1999). *Radyo-Televizyon Haberciliğinde Etik*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bildirici, F. (2012). Medya ve Etik Söyleşi. (A. Ayten, Röportaj Yapan) Mart 1, 2023 tarihinde <https://farukbildirici.com/medya-ve-etik-soylesisi/> adresinden alındı
- Boukes, M., Jones, N. P., & Vliegthart, R. (2022). Newsworthiness and story prominence: How the presence of news factors relates to upfront position and length of news stories. *Journalism*, 23(1), s. 98-116.
- Bourdieu, P. (1995). Politikanın Krizi, Entellektüeller, Medya. (Çev. T. Bora) *Birikim*(68-69).
- Bourdieu, P. (1997). *Televizyon Üzerine*. (Çev. T. Ilgaz,) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Burdeau, G. (1964). *Demokrasi Sentetik Deneme*. (Çev. B. N. Esen) Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

- Cankaya, Ö. (1993). Türkiye'de Televizyonculuğun Gelişimi ve Bugünkü Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, s. 221-236.
- Çebi, M. S. (1996). Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları Ampirik Haber Seçimi Görüşleri Üzerine Bir Deneme. *Bilig*, s. 247-269.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve medya. B. Çaplı, & H. Tuncel içinde, *Televizyon Haberciliğinde Etik* (s. 211-228). Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Cem Öğretir Hayatı ve Biyografisi. (2023). Mayıs 2, 2024 tarihinde ATV: <https://www.atv.com.tr/haberler/2023/07/11/cem-ogretir-hayati-ve-biyografisi> adresinden alındı
- Cereci, S. (2016). *Televizyon Sosyolojisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Collste, G. (2012). Applied and Professional Ethics. *KEMANUSIAAN The Asian Journal of Humanities*, 19(1), s. 17-33.
- Cuilenburg, J. v. (2006). Medya ve demokrasi. B. Çaplı, & H. Tuncel içinde, *Televizyon Haberciliğinde Etik* (s. 99-124). Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Curran, J. (1992). Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Bıçme. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 135-191). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Deniz Bayramoğlu kimdir? (2024). Mayıs 2, 2024 tarihinde Cumhuriyet: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/deniz-bayramoglu-kimdir-nereli-kac-yasinda-deniz-bayramoglunun-esi-kim-cocugu-var-mi-2052056> adresinden alındı
- Encabo, M. N. (1995). Gazetecilik Etiği ve Demokrasi. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 347-361). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2006). Medya ve etik: eleştirel bir giriş. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*(23), s. 1-26. Aralık 29, 2023 tarihinde <https://www.irfanerdogan.com/makalelerson/medyaetik2007.pdf> adresinden alındı
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Erimli, B. (2014). Gazetecilik Meslek İlkelerinin Uygulanmasını Engelleyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri. *İnsan Ve İnsan*(1), s. 23-34.
- Fiske, J. (1992). Postmodernizm ve Televizyon. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 29-48). Ankara: Pharmakon Yayınevi.

- Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). *The Structure of Foreign News The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*. Oslo: Journal of Peace Research.
- Genç, A. (2012). Türk Televizyon Haberciliğinde Etik Sorunlar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*(7).
- Gezgin, S. (2012). Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 1(12). doi:<https://doi.org/10.17064/iüifhd.61725>
- Girgin, A. (2002). *Haber Yazmak*. İstanbul: Der Yayınları.
- Girgin, A., & Özay, S. (2013). *Haber Yazmak*. İstanbul: Der Yayınları.
- Grünberg, D. (2005). Etik ve Yaşamın Anlamı. *15*(44), s. 147 - 160.
- Gürsoy, B. (2012). Medyayı Kullanmanın Etiği: Ahlaki Bir Meydan Okuyuş Olarak Medya Tüketimi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, s. 725-738.
- Horoz, T. (2013). *Türkiye'de televizyon haberleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- İnce, M., & Yılmaz, M. (2020). Ana Haber Bültenlerinde Haberin Konusu ve Sunum Tarzı İle Reyting Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), s. 416-441.
- İrvan, S. (2005). Medya ve Etik. S. (. Alankuş içinde, *Medya, Etik ve Hukuk* (s. 61-90). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları. https://static.bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/517/original/etik_hukuk.pdf?1447151242 adresinden alındı
- Iyengar, S. (1992). Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 283-301). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Kaya, S. (2022). Gazetecilikte Meslek Etiği ve Reklam Tartışmalarının Sosyal Medyada Bireysel Gazetecilerin Gelir Modeli Oluşturma Çabaları Üzerinden Değerlendirilmesi. *Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*(11), s. 32-49.
- Kaya, S., & Uçak, O. (2020). Gazetecilik Etik Kodlarının Oluşturulmasında ve Güncellenmesinde Meslek Kuruluşlarının Önemi: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(36), s. 881-917.

- Keane, J. (1999). *Medya ve Demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1998). Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Demokrasi Kavramı ve Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15, s. 21-27.
- Kuçuradi, İ. (2003/1). Etik ve "Etikler". *TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri*, s. 7-9.
- McQuail, D. (2010). Hesapverebilirlik ve gazeteciliğin regülasyonu. B. Çaplı, & H. Tuncel içinde, *Televizyon Haberciliğinde Etik* (s. 125-143). Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2017). *Ulusal Meslek Standardı Haber Spikeri*. Resmi Gazete.
- Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı), s. 273-294.
- Minarlı, M. A. (2010). Rusya Siyasal İkliminin Demokrasi Dışı Karakteri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*(44).
- Noelle-Neumann, E. (1992). Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı. S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 273-281). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Nuttall, J. (1997). *Ahlak Üzerine Tartışmalar Etiğe Giriş*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Parliamentary Assembly. (1994). *Ethics of journalism*. Parliamentary Assembly: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414> adresinden alındı
- Peters, J. D., & Kenneth, C. (1991). Medya Etiği ve Kamusal Alan. (Çev. Ü. H. Yolsal) S. İrvan içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 319-345). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Postman, N. (2017). *Televizyon: Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem*. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şahin, H. (2010). Özel yaşam. B. Çaplı, & H. Tuncel içinde, *Televizyon Haberciliğinde Etik* (s. 179-190). Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Sarılar, N. B. (2018). 1950'lerden Bugüne Haber Perspektifinde Dönüşen Haber Sunucusu Profili: Spiker-Anchor. *e-Journal of New Media / Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNM*, 2(2), s. 63-72.
- Schlapp, H. (2002). *Gazeteciliğe Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Schneider, W., & Raue, P.-J. (2002). *Gazetecinin El Kitabı*. İstanbul: Konrad Adenauer Vakfı.

- Selçuk Tepeli kimdir?* (2024). Mayıs 2, 2024 tarihinde Cumhuriyet: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/selcuk-tepeli-kimdir-now-ana-haber-sunucusu-selcuk-tepeli-kac-yasinda-1938269> adresinden alındı
- Tablolar 2023, Tüm Kişiler, Yıllık Raporlar.* (tarih yok). Mart 21, 2024 tarihinde TİAK Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi: <https://tiak.com.tr/tablolar> adresinden alındı
- Tokan Şenol, F. (2020). Haber Dağıtımında Değişen Pratikler: Instagram Gazeteciliği. B. A. Arıkan (Dü.) içinde, *Yeni Medya Trendleri - Yeni Medya, İletişim, Teknoloji, Toplum ve İş Dünyası İçin Perspektifler*. Hiperyayın.
- Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara: S.B.F Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Touraine, A. (1997). *Demokrasi Nedir?* (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Unesco, I. C. (1980). *Many Voices One World*. Essex: Unesco.
- Uzun, R. (2007). *İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Vural, İ. K. (2003). *Televizyon Haberciliğinde Bir Mesleki Kişilik Olarak "Anchor" -Kaynak Kişi Özellikleri Boyutunda Değerlendirilmesi ve Türkiye'deki Uygulama Biçimine Yönelik Durum Saptaması-*. 2003: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Williams, R. (2003). *Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim*. (A. U. Türkbağ, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.